

**WROCŁAWSKIE
WIADOMOŚCI KOŚCIELNE**
PISMO URZĘDOWE
KURII METROPOLITALNEJ WROCŁAWSKIEJ
WE WROCŁAWIU

Rok IV Wrocław październik – grudzień 2002 roku Nr 4

I. Akta Stolicy Apostolskiej

58.

**Przemówienie Jana Pawła II do katechistów
i kapłanów Drogi Neokatechumenalnej**

Statuty jasną regułą waszego życia

W sobotę 21 września 2002 r. Jan Paweł II przyjął na audiencji na dziedzińcu Pałacu Apostolskiego w Castel Gandolfo 1500 katechistów i prezbiterów – przedstawiceli Drogi Neokatechumenalnej, której Statuty zostały zatwierdzone przez Papieską Radę ds. Świeckich. Na początku spotkania Kiko Arguello – jeden z inicjatorów tej duchowej i apostolskiej formacji, skierował do Ojca Świętego słowa powitania, w których zapewnił o wierności Drogi wobec Stolicy Piotrowej oraz o miłości do Kościoła. W przemówieniu Papież podkreślił „doniosłe znaczenie (...) Statutów dla teraźniejszego i przyszłego życia Drogi Neokatechumenalnej”

1. Drodzy katechiści i księża Drogi Neokatechumenalnej, z wielką radością przyjmuję was, przybyłych tu dziś na spotkanie z Papieżem, Serdecznie witam i pozdrawiam każdego z was, a za waszym pośrednictwem całą Drogę Neokatechumenalną – ruch kościelny rozpowszechniony już w wielu krajach i cieszący się poparciem wielu biskupów. Dziękuję za serdeczne słowa, skierowane do mnie przez Kiko Arguello, który razem z Carmen Hernandez założył ten ruch. W swym przemówieniu dał on wyraz nie tylko waszej niezłomnej wierności wobec Stolicy Piotrowej, lecz także świadectwo miłości was wszystkich do Kościoła.

Odkryć wielkość powołania chrzcielnego

2. Jakże nie dziękować Bogu za owoce, jakie wydała Droga Neokatechumenalna w ciągu ponad trzydziestu lat swego istnienia! W naszym społeczeństwie, tak bardzo zlaicyzowanym, w którym religijna obojętność staje się coraz bardziej powszechna, a ludzie żyją często tak, jakby Boga nie było, wielu potrzebuje odkryć na nowo sakramenty inicjacji chrześcijańskiej, a zwłaszcza sakrament chrztu. Droga jest z pewnością jedną z opatrnościowych odpowiedzi na tę pilną potrzebę. Spójrzmy na wasze wspólnoty: jak często odkrywa się w nich piękno i wielkość powołania otrzymanego na chrzcie! Z jaką gorliwością i oddaniem głosicie Ewangelię Jezusa Chrystusa, zwłaszcza ludziom najbardziej oddalonym! Jak wiele powołań do kapłaństwa i do życia zakonnego zrodziło się dzięki tej drodze formacji chrześcijańskiej!

3. Utkwiło mi w pamięci nasze ostatnie spotkanie, które odbyło się w styczniu 1997 r., zaraz po waszym spotkaniu u stóp góry Synaj, dla uczczenia trzydziestu lat istnienia Drogi Neokatechumenalnej. Powiedziałem wam wtedy, że opracowanie Statutów Drogi „to krok bardzo ważny, otwierający możliwość formalnoprawnego uznania waszego ruchu przez Kościół, co da wam dodatkową gwarancję autentyczności waszego charzmatu” („L'Osservatore Romano” wyd. polskie, n. 3/1997, s. 30).

Nasze dzisiejsze spotkanie jest wyrazem radości z powodu niedawnego zatwierdzenia Statutów Drogi Neokatechumenalnej przez Stolicę Apostolską. Cieszę się, że prace te, rozpoczęte ponad pięć lat temu, zostały doprowadzone do końca dzięki intensywnym konsultacjom, refleksji i dialogowi. Zwracam się w tym momencie do kard. Jamesa Francisza Stafforda, któremu pragnę wyrazić wdzięczność za oddanie i troskliwość, z jakimi Papieska Rada ds. Świeckich wspomagała w tym procesie międzynarodowy zespół przedstawicieli Drogi.

Wierność pierwotnemu zamysłowi

4. Chciałbym tu podkreślić doniosłe znaczenie niedawno zatwierdzonych Statutów dla teraźniejszego i przyszłego życia Drogi Neokatechumenalnej. Przede wszystkim ten dokument prawny raz jeszcze potwierdza eklezyjalną naturę tego ruchu, który – jak już stwierdziłem kilka lat temu – stanowi „odpowiedni dla współczesnego społeczeństwa i dla naszych czasów program formacji katolickiej” (AAS 82 [1990], 1515).

Ponadto, w Statutach Drogi Neokatechumenalnej opisane są podstawowe aspekty tego programu, przeznaczonego zarówno dla wiernych, którzy będąc członkami wspólnot parafialnych, pragną ożywić swą wiarę, jak i dla dorosłych, przygotowujących się do przyjęcia sakramentu chrztu. Przede wszystkim jednak Statuty określają podstawowe zadania poszczególnych osób, które pełnią określone funkcje w procesie realizacji tego programu formacyjnego we wspólnotach neokatechumenalnych:

mam tu na myśli księży, katechistów, rodziny misyjne, zespoły odpowiedzialnych wszystkich szczebli. Tak więc Statuty winny być dla Drogi Neokatechumenalnej „jasną i niezawodną regułą życia” (list do kard. Jamesa F. Stafforda, 5 kwietnia 2001 r.), fundamentalnym punktem odniesienia, tak by ten proces formacji, który ma prowadzić wiernych ku dojrzałej wierze, mógł przebiegać zgodnie z doktryną i dyscypliną Kościoła.

5. Zatwierdzenie Statutów otwiera nowy etap w dziejach Drogi. Kościół oczekuje teraz od was jeszcze większej gorliwości i oddania w dziele nowej ewangelizacji i w służbie Kościołom lokalnym oraz parafiom. Dlatego na was, księży i katechiści Drogi, spoczywa odpowiedzialność za wierne przestrzeganie Statutów we wszystkich ich aspektach, tak by stały się one autentycznym zaczynem nowej, pełnej rozmachu działalności misyjnej.

Statuty stanowią też ważną pomoc dla wszystkich pasterzy Kościoła, zwłaszcza dla biskupów diecezjalnych, którym Pan powierzył pasterską troskę o wiernych w diecezji, szczególnie zaś ich inicjację chrześcijańską. Ordynariusze diecezjalni „otaczający czujną ojcowską opieką wspólnoty neokatechumenalne” (por. Dekret Papieskiej Rady ds. Świeckich, 29 czerwca 2002 r.), będą mogli znaleźć w Statutach podstawowe zasady realizacji Drogi Neokatechumenalnej, zgodne z jej pierwotnym zamysłem.

Zwracam się zwłaszcza do was, kapłani, z oddaniem służący wspólnotom neokatechumenalnym. Nigdy nie zapominajcie, że jako słudzy Chrystusa pełnicie niezastąpioną misję uświęcania, nauczania i pasterskiego przewodniczenia tym, którzy realizują program Drogi. Z miłością i oddaniem służcie powierzonym wam wspólnotom!

Wdzięczność Panu

6. Drodzy bracia i siostry, zatwierdzenie Statutów Drogi Neokatechumenalnej oznacza pomyślnie zakończenie prac nad określeniem zasadniczych elementów jej tożsamości w Kościele. Wspólnie dziękujemy za to Bogu.

Teraz zadaniem kompetentnych dykasterii Stolicy Apostolskiej będzie przeanalizowanie Dyrektorium Katechetycznego oraz całej praktyki katechetycznej i liturgicznej Drogi. Jestem pewien, że członkowie ruchu szczerze otworzą się na wskazania, jakie otrzymają od tych miarodajnych instytucji.

Będę nadal z żywym zainteresowaniem śledził waszą działalność w Kościele, w modlitwie zaś zawierzam was wszystkich Najświętszej Maryi Pannie, Gwieździe Nowej Ewangelizacji, i z całego serca udzielam wam Apostolskiego Błogosławieństwa.

Jan Paweł II, papież

Dekret Papieskiej Rady ds. Świeckich dotyczący zatwierdzenia *ad experimentum* Statutów Drogi Neokatechumenalnej

Początki Drogi Neokatechumenalnej sięgają 1964 r., kiedy to pan Francisco (Kiko) Arguello i pani Carmen Hernandez, którzy mieszkali w madryckiej dzielnicy baraków Palomerias Altas wśród ubogich, na życzenie ich samych zaczęli im głosić Ewangelię Jezusa Chrystusa. Z biegiem czasu ta kerygma zyskała kształt katechetycznej syntezy, opartej na troistej podstawie: „Słowo Boże – Liturgia – Wspólnota”, której celem jest prowadzenie ludzi ku braterskiej komunii i ku dojrzałej wierze.

To nowe doświadczenie katechetyczne, powstałe na fali odnowy rozpoczętej przez Powszechny Sobór Watykański II, spotkało się z żywym zainteresowaniem ówczesnego arcybiskupa Madrytu Casimiro Morcillo. Zachęcił on inicjatorów Drogi, aby zaczęli szerzyć ją w parafiach, które o to poproszą. Dzięki temu ta forma ewangelizacji rozwinęła się stopniowo w archidiecezji madryckiej i w innych diecezjach Hiszpanii.

W 1968 r. inicjatorzy Drogi Neokatechumenalnej przybyli do Rzymu i zamieszkali w dzielnicy Borghetto Latino. Za pozwoleniem Jego Eminencji kard. Angelo Dell'Acqua, ówczesnego Wikariusza Generalnego Jego Świątobliwości dla Miasta Rzymu i Dystryktu, rozpoczęto pierwszą katechezę w parafii pw. Matki Bożej od Najświętszego Sakramentu i Świętych Męczenników Kanadyjskich. Poczynając od tamtej chwili, Droga rozposzechniła się w diecezjach całego świata, a nawet w krajach misyjnych.

Droga Neokatechumenalna chce wspierać posługę biskupów i proboszczów, realizując program ponownego odkrycia wartości chrztu i nieustannego wychowywania w wierze. Proponuje go wiernym, którzy pragną na nowo zaznać w swoim życiu bogactwa chrześcijańskiej inicjacji, podążając tym szlakiem nawrócenia i katechezy. Jak napisał Ojciec Święty, w tym procesie bardzo pomocna może też być „katecheza osób ochrzczonych prowadzona w formie katechumenatu i wykorzystująca pewne elementy «Rytu chrześcijańskiej inicjacji dorosłych», które służą odkryciu i przeżywaniu ogromnych i nadzwyczajnych bogactw i odpowiedzialności, wynikających z otrzymanego chrztu” (*Christifideles laici*, 61).

Droga – której program realizowany jest w parafiach, w małych wspólnotach złożonych z ludzi w różnym wieku i różnej kondycji społecznej – stawia sobie jako najważniejszy cel stopniowe prowadzenie wiernych do zażyłości z Jezusem Chrystusem, uczynienie z nich aktywnych podmiotów Kościoła i wiarygodnych świadków Dobrej Nowiny Zbawiciela na całym świecie. Droga Neokatechumenalna służy też inicjacji chrześcijańskiej dorosłych, którzy przygotowują się do przyjęcia chrztu.

Program Drogi jest realizowany zgodnie z założeniami zawartymi w Dyrektorium Katechetycznym Droga Neokatechumenalna. Wskazania dla zespołów katechistów (por. Statuty, art. 2, 2), przedstawionym do zatwierdzenia przez Kongregację Nauki Wiary, Kongregację ds. Duchowieństwa oraz Kongregację ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów.

Wielokrotnie i w różnych formach Ojciec Święty zwracał się do Drogi Neokatechumenalnej, aby wyrazić uznanie dla obfitości owoców ewangelicznego radykalizmu i niezwyklego entuzjazmu misyjnego, jakie wydaje ona w życiu wiernych świeckich, rodzin i wspólnot parafialnych, oraz na bogactwo wzbudzanych przez nią powołań do kapłaństwa i życia zakonnego, dzięki którym jawi się ona jako „program katolickiej formacji dobrze dostosowanej do potrzeb społeczeństwa i dzisiejszych czasów” (AAS 82 [1990], 1513-1515).

PRO LAICIS

Podczas audiencji udzielonej inicjatorom oraz odpowiedzialnym za wspólnoty neokatechumenalne na całym świecie w dniu 24 stycznia 1997 r. z okazji uroczystości upamiętniających trzydziestolecie istnienia Drogi, Ojciec Święty wyraźnie zachęcił do zredagowania jej Statutów, mówiąc, że będzie to „bardzo ważny krok naprzód, który otwiera drogę do jej formalnego uznania prawnego przez Kościół, dając wam dodatkowe potwierdzenie autentyczności waszego charyzmatu” („L'Osservatore Romano”, wyd. codzienne, 25 stycznia 1997 r., s. 4). Od tego momentu inicjatorzy, wspomagani przez Papieską Radę ds. Świeckich, rozpoczęli proces redagowania norm statutowych, mających regulować działalność Drogi Neokatechumenalnej i określać jej miejsce w Kościele.

5 kwietnia 2001 r. w odręcznym liście skierowanym do Jego Eminencji kard. Jamesa Francisa Stafforda, przewodniczącego Papieskiej Rady ds. Świeckich, Ojciec Święty raz jeszcze przypomniał o potrzebie opracowania Statutów Drogi Neokatechumenalnej, potwierdzając, że ich zatwierdzenie należy do kompetencji tej dykasterii, oraz zalecając jej, aby czuwała nad dalszym rozwojem Drogi (por. „L'Osservatore Romano”, wyd. codzienne, 17-18 kwietnia 2001, s. 4).

Dlatego: mając na uwadze liczne owoce duchowe, jakimi działalność Drogi Neokatechumenalnej – przyjętej i z pożytkiem wykorzystywanej przez wiele Kościołów lokalnych w ciągu ponad trzydziestu lat jej istnienia – wzbogaca nową ewangelizację, o czym Papieska Rada ds. Świeckich dowiaduje się z licznych listów polecających od kardynałów, patriarchów i biskupów;

zbadawszy wnikliwie tekst Statutów, powstały w wyniku intensywnej współpracy inicjatorów Drogi Neokatechumenalnej i Papieskiej Rady ds. Świeckich, która korzystała też z pomocy różnych dykasterii Kurii Rzymskiej w dziedzinach należących do ich kompetencji;

odpowiadając na wniosek, jaki skierowali do dykasterii w dniu 5 kwietnia 2002 r. pan Francisco (Kiko) Arguello, pani Carmen Hernandez i ks. Mario Pezzi, członkowie międzynarodowego zespołu odpowiedzialnych za Drogę Neokatechumenalną, z prośbą o zatwierdzenie Statutów Drogi Neokatechumenalnej;

zgodnie z art. 131 i 133, § 1 i § 2 konstytucji apostołskiej Pastor Bonus o Kurii Rzymskiej, Papieska Rada ds. Świeckich

POSTANAWIA

zatwierdzić *ad experimentum* na okres pięciu lat Statuty Drogi Neokatechumenalnej, których kopia należyce uwierzytelniona przez dykasterię zdeponowana jest w jej archiwum. Czyni to w nadziei, że przepisy Statutów staną się trwałe i niezawodnymi wskazaniem dla działalności Drogi oraz będą cenną pomocą dla pasterzy, otaczających czujną ojcowską opieką wspólnoty neokatechumenalne.

Kard. James Francis Stafford
Przewodniczący

Bp Stanisław Ryłko
Sekretarz

Watykan, 29 czerwca 2002 r. w uroczystość Świętych Apostołów Piotra i Pawła, Patronów Rzymu

Za L'Osservatore Romano, Nr 1/2003

60.

Dekret Penitencjarii apostołskiej

*O związaniu odpustów z aktami spełnianymi
dla uczczenia Bożego Miłosierdzia*

„Miłosierdzie Twoje, Boże, nie zna granic, niewyczerpany jest skarbiec Twojej dobroci... (modlitwa po hymnie *Te Deum*). „Boże, Ty przez przebaczenie i litość najpełniej okazujesz swoją wszechmoc” (modlitwa z XXVI niedzieli okresu zwykłego) – tak śpiewa, wiernie i z pokorą, święta Matka Kościół. Niezmierzona łaskawość Boża, okazywana zarówno całemu rodzajowi ludzkiemu, jak i każdemu człowiekowi, przejawia się bowiem w sposób szczególnie wyraźny, gdy sam Bóg wszechmogący odpuszcza grzechy i uchybienia moralne, winnych zaś po ojcowsku dopuszcza na nowo do przyjaźni z sobą, którą z własnej winy utracili.

Wierni, poruszeni tym do głębi serca, rozpamiętują tajemnice Bożego przebaczenia i z pobożnością je sprawują; rozumieją oni w pełni, jak bardzo jest godziwe, a nawet konieczne, aby Lud Boży wielbił specjalnymi modlitwami Boże Miłosierdzie i zarazem – spełniwszy z wdzięcznym sercem wymagane uczynki i niezbędne warunki – mógł uzyskiwać

duchowe dobra czerpane ze skarbcza Kościoła. „Misterium paschalne stanowi szczytowy punkt tego właśnie objawienia i urzeczywistnienia miłosierdzia, które zdolne jest usprawiedliwić człowieka, przywrócić sprawiedliwość w znaczeniu owego zbawczego ładu, jaki Bóg od początku zamierzył w człowieku, a przez człowieka w świecie” (*Dives in misericordia*, 7).

Istotnie, Miłosierdzie Boże zdolne jest przebaczyć najcięższe nawet grzechy, ale czyniąc to, skłania wiernych do wzbudzenia w sobie nadprzyrodzonego żalu, nie tylko psychologicznego, za własne grzechy, tak że podejmują oni – również z pomocą łaski Bożej – mocne postanowienie, by już więcej nie grzeszyć. Takie duchowe usposobienie pozwala rzeczywiście uzyskać wybaczenie grzechów śmiertelnych, kiedy wierny przyjmuje z pożytkiem sakrament pokuty, lub też żałuje za nie przez akt doskonałej miłości bądź doskonałego żalu i postanawia przystąpić jak najprędzej do sakramentu pokuty. Nasz Pan Jezus Chrystus w przypowieści o synu marnotrawnym poucza nas bowiem, że grzesznik winien wyznać swoją nędzę przed Bogiem, mówiąc: „Ojcze, zgrzeszyłem przeciw Niebu i względem ciebie; już nie jestem godzien nazywać się twoim synem” (Łk 15, 18-19), i dostrzec w tym działanie Boże: „był umarły, a znów ożył, zaginął a odnalazł się” (Łk 15, 32).

Ojciec Święty Jan Paweł II, wiedziony pasterską troską o dusze i poruszony rozważaniem dobroci Ojca Miłosierdzia, pragnąc wpoić głęboko w umysły wiernych te nakazy i pouczenia wiary chrześcijańskiej,

postanowił, aby II Niedziela Wielkanocna była poświęcona rozpamiętywaniu ze szczególną pobożnością tych darów łaski, i nadał jej miano Niedzieli Miłosierdzia Bożego (Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, dekret *Misericors et miserator*, 5 maja 2000 r.).

Ewangelia z II Niedzieli Wielkanocnej opowiada o przedziwnych dziełach, jakich dokonał Chrystus Pan w samym dniu zmartwychwstania, gdy po raz pierwszy ukazał się publicznie: „Wieczorem owego pierwszego dnia tygodnia, tam gdzie przebywali uczniowie, choć drzwi były zamknięte z obawy przed Żydami, przyszedł Jezus, stanął pośrodku i rzekł do nich: «Pokój wam!» A to powiedziawszy, pokazał im ręce i bok. Uradowali się zatem uczniowie, ujrawszy Pana. A Jezus znowu rzekł do nich: «Pokój wam! Jak Ojciec Mnie posłał, tak i Ja was posyłam». Po tych słowach tchnął na nich i powiedział im: «Weźmijcie Ducha Świętego! Którym odpuścicie grzechy, są im odpuszczone, a którym zatrzymacie, są im zatrzymane.»” (J 20, 19-23).

Ażeby wierni przeżywali to święto z głęboką pobożnością, Ojciec Święty rozporządził, że we wspomnianą niedzielę będzie można dostąpić odpustu zupełnego, zgodnie ze wskazaniami podanymi poniżej. Dzięki temu wierni będą mogli obficie korzystać z daru pocieszenia Ducha Świętego, a przez to żywić coraz większą miłość do Boga i bliź-

niego; kiedy zaś uzyskają oni Boże przebaczenie, sami będą z kolei gotowi przebaczyć ochoczo braciom.

Dzięki temu wierni w sposób doskonalszy zachowywać będą ducha Ewangelii, urzeczywistniając w sobie odnowę wskazaną i wprowadzoną przez Sobór Watykański II: „Chrześcijaninie, pamiętając o słowach Pana: „Po tym wszyscy poznają, żeście uczniami moimi, jeśli będziecie się wzajemnie miłowali» (J 13, 35), niczego nie powinni pragnąć goręcej, niż żeby coraz wielkoduszniej i skuteczniej służyć ludziom w dzisiejszym świecie. (...) Ojciec zaś chce, abyśmy we wszystkich ludziach rozpoznali Chrystusa brata i skutecznie ich miłowali, tak słowem, jak i czynem” (*Gaudium et spes*, 93).

Dlatego Ojciec Święty, powodowany gorącym pragnieniem rozbudzenia w chrześcijańskim ludzie jak najwyższej czci Bożego Miłosierdzia – ze względu na przebogate duchowe owoce, jakie może ona wydać – podczas audyencji udzielonej w dniu 13 czerwca 2002 r. niżej podpisanym, przełożonym Penitencjarii Apostolskiej, zechciał przyznać odpusty na następujących zasadach: Udziela się odpustu zupełnego na zwykłych warunkach (spowiedź sakramentalna, komunია eucharystyczna, modlitwa w intencjach papieskich) wiernemu, który w II Niedzielę Wielkanocną, czyli Miłosierdzia Bożego, w jakimkolwiek kościele lub kaplicy, z sercem całkowicie wolnym od wszelkiego przywiązania do jakiegokolwiek grzechu, choćby powszedniego, weźmie udział w pobożnych praktykach spełnianych ku czci Bożego Miłosierdzia albo przynajmniej odmówi przed Najświętszym Sakramentem Eucharystii, wystawionym publicznie lub ukrytym w tabernakulum, modlitwę „Ojcze nasz” i *Credo*, dodając pobożne wezwanie do Pana Jezusa Miłosiernego (np. „Jezu Miłosierny, ufam Tobie”).

Udziela się odpustu cząstkowego wiernemu, który – przynajmniej z sercem skruszonym – skieruje do Pana Jezusa Miłosiernego jedno z prawnie zatwierdzonych pobożnych wezwań. Ponadto marynarze, którzy wykonują swoje obowiązki na niezmierzonych obszarach mórz; niezliczeni bracia, których tragedie wojenne, wydarzenia polityczne, uciążliwe warunki naturalne i inne podobne przyczyny zmusiły do opuszczenia rodzinnej ziemi; chorzy i ich opiekunowie oraz ci wszyscy, którzy z uzasadnionej przyczyny nie mogą opuścić domów lub wykonują pilnie potrzebne zadania dla dobra społeczności, mogą uzyskać odpust zupełny w Niedzielę Miłosierdzia Bożego, jeśli wyrzekając się całkowicie jakiegokolwiek grzechu, jak to zostało powiedziane powyżej, i z zamiarem spełnienia – gdy tylko będzie to możliwe – trzech zwykłych warunków, odmówią przed świętym wizerunkiem naszego Pana Jezusa Miłosiernego modlitwę „Ojcze nasz” i *Credo*, dodając pobożne wezwanie do Pana Jezusa Miłosiernego (np. „Jezu Miłosierny, ufam Tobie”). Gdyby nawet to nie było możliwe, tego samego dnia będą mogli uzyskać odpust zupełny ci, którzy duchowo zjednoczą się z wiernymi,

spełniającymi w zwyczajny sposób przepisane praktyki w celu otrzymania odpustu, i ofiarują Miłosiernemu Bogu modlitwę, a wraz z nią cierpienia spowodowane chorobą i trudy swojego życia, podejmując zarazem postanowienie, że spełnią oni trzy przepisane warunki uzyskania odpustu zupełnego, gdy tylko będzie to możliwe.

Kapłani pełniący posługę duszpasterską, zwłaszcza proboszczowie, winni informować w najwłaściwszy sposób wiernych o tym zbawiennym rozporządzeniu Kościoła, gorliwie i ofiarnie słuchać ich spowiedzi, zaś w Niedzielę Miłosierdzia Bożego, po odprawieniu Mszy św. lub Nieszporów, albo podczas nabożeństwa ku czci Miłosierdzia Bożego, przewodniczyć – z godnością należną temu obrzędowi – odmawianiu zaleconych wyżej modlitw; pomni wreszcie, że „błogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią” (Mt 5, 7), niech głosząc katechezę zachęcają łagodnie wiernych, aby jak najczęściej spełniali uczynki miłości bliźniego lub miłosierdzia, idąc za przykładem i przykazaniem Jezusa Chrystusa, zgodnie ze wskazaniami zawartymi w drugiej koncesji ogólnej *Enchiridion Indulgentiarum*.

Niniejszy dekret ma moc wieczystą. Bez względu na jakiegokolwiek przeciwny rozporządzenia.

*Abp Luigi de Magistris Propeniten-
cjarz Większy*

*Gianfranco Girotti OFMConv Re-
gens*

Rzym, w siedzibie Penitencjarii Apostolskiej, 29 czerwca 2002 r. w uroczystość Świętych Apostołów Piotra i Pawła

61.

Oroędzie Jana Pawła II na 36. Światowy Dzień Pokoju

Encyklika „Pacem in terris” nieustanne zobowiązanie

1. Minęło prawie czterdzieści lat od 11 kwietnia 1963 roku, kiedy papież Jan XXIII ogłosił historyczną encyklikę *Pacem in terris*. Tego dnia przypadał Wielki Czwartek. Zwracając się do „wszystkich ludzi dobrej woli”, mój czcigodny Poprzednik, który zmarł dwa miesiące później, zawarł swe przesłanie o pokoju w świecie już w pierwszym zdaniu Encykliki: „Pokój na świecie, którego wszyscy ludzie wszystkich czasów tak żarliwie pragnęli, nie może być budowany i utrwalany inaczej, jak tylko przez wierne zachowywanie porządku ustanowionego przez Boga” (*Pacem in terris*, wstęp: AAS, 55 [1963], 257; tłum. polskie za: ks. Marian Radwan SCJ, o. Leon Dyczewski OFM Conv., Adam Stanowski (red.), *Dokumenty nauki społecznej Kościoła*, część 1, Rzym – Lublin 1987, s. 269-303).

Mówić o pokoju do świata podzielonego

2. W rzeczywistości świat, do którego zwracał się Jan XXIII, był do głębi nieuporządkowany. Początek XX wieku przyniósł wielkie oczekiwania związane z postępem. Tymczasem w ciągu sześćdziesięciu lat ludzkość miała przeżyć wybuch dwóch wojen światowych, powstanie niszczycielskich systemów totalitarnych, nagromadzenie strasznych ludzkich cierpień i rozpętanie największego w historii prześladowania Kościoła. Zaledwie dwa lata przed ukazaniem się *Pacem in terris*, w roku 1961, został wzniesiony „mur berliński” by podzielić i nawzajem sobie przeciwstawić nie tylko dwie części tego miasta, ale także dwa sposoby rozumienia i budowania rzeczywistości ziemskiej. Po jednej i po drugiej stronie muru życie przybrało różny styl w oparciu o reguły często ze sobą kontrastujące. Zapanowała atmosfera powszechnej podejrzliwości i nieufności. Mur ten dzielił całą ludzkość zarówno w tym, co dotyczyło sposobu widzenia świata, jak też konkretnego ułożenia życia – niejako rósł w ludzkich sercach i umysłach, stwarzając podziały, które, jak się wydawało, miały trwać na zawsze. Ponadto na pół roku przed wydaniem Encykliki, tuż po rozpoczęciu Soboru Watykańskiego II, świat bliiski był wybuchu wojny atomowej wskutek kryzysu kubańskiego. Wydawało się, że droga prowadząca świat ku pokojowi, sprawiedliwości i wolności jest zablokowana. Wielu uważało, że na długi czas ludzkość skazana jest na życie w niepewnych warunkach „zimnej wojny” w stałym poczuciu zagrożenia, że z powodu agresji czy przypadku z dnia na dzień mogłaby się rozpętać najstraszniejsza wojna w całej ludzkiej historii. Użycie broni atomowej mogło bowiem przekształcić ją w konflikt wystawiający na niebezpieczeństwo przyszłość ludzkości.

Cztery filary pokoju

3. Papież Jan XXIII nie zgadzał się z tymi, którzy uważali, że pokój nie jest możliwy. Jego encyklika sprawiła, że ta fundamentalna wartość – z całą swą wymagającą prawdą – zaczęła kołatać z obu stron tego „muru” i wszelkich murów. Encyklika mówiła wszystkim o wspólnej przynależności do rodziny ludzkiej i rzuciła światło na pragnienie ludzi w każdym zakątku świata, by żyć w bezpieczeństwie, sprawiedliwości i nadziei na przyszłość. Jan XXIII ze szczególną jasnością rozpoznał istotne warunki pokoju w czterech ściśle określonych wymogach ludzkiego ducha: prawdzie, sprawiedliwości, miłości i wolności (por. tamże, I: dz. cyt., 265-266). Prawda – stwierdził – będzie fundamentem pokoju, jeśli każda jednostka uczciwie uświadomi sobie, że oprócz własnych praw ma również swoje obowiązki wobec innych. Sprawiedliwość będzie budowała pokój, kiedy każdy w sposób konkretny będzie starał się o poszanowanie praw innych i o wypełnienie własnych obowiązków wobec nich. Miłość będzie zaczynem pokoju, kiedy ludzie odczuwać będą

potrzeby innych jak swoje własne i dzielić się będą z nimi tym, co posiadają, poczynając od wartości duchowych. Wreszcie wolność będzie owo-
nie podtrzymywać pokój, jeśli wybierając metody osiągnięcia go, pójdą oni
za wskazaniem rozumu i odważnie przyjmą odpowiedzialność za wła-
sne czyny. Patrząc na teraźniejszość i przyszłość oczyma wiary i rozumu,
błogosławiony Jan XXIII dostrzegł i zrozumiał głębokie impulsy, które
zaczęły już działać w historii. Wiedział, że sprawy nie zawsze mają się
tak, jak się pozornie przedstawiają. Mimo wojen i zagrożenia wojną coś
innego dochodziło do głosu w zdarzeniach przeżywanych przez ludzi
– coś, w czym Papież dostrzegł obiecujący początek duchowej rewolucji.

Nowa świadomość godności człowieka i jego niezbywalnych praw

4. Ludzkość, jak pisał, weszła w nowy etap swych dziejów (por. tam-
że, I: dz. cyt., 267-269). W zakończeniu kolonializmu, w powstaniu no-
wych niepodległych państw, w bardziej energicznej obronie praw ludzi
pracy, w nowym, pożądanym udziale kobiet w życiu publicznym do-
strzegł on znaki wchodzenia ludzkości w nową fazę swej historii, którą
cechuje „przekonanie, że wszyscy ludzie są sobie równi co do natury
i godności” (tamże, I: dz. cyt., 268). Oczywiście godność ta była wciąż
jeszcze deptana w wielu częściach świata. Papież o tym wiedział. Był
jednak przekonany, że – chociaż sytuacja jest pod pewnymi względami
dramatyczna – świat staje się coraz bardziej świadomy pewnych wartości
duchowych i coraz bardziej otwarty na te „filary pokoju” jakimi są
prawda, sprawiedliwość, miłość i wolność (por. tamże, I: dz. cyt. 268-
269). Poprzez wysiłek, by wnieść te wartości w życie społeczne, zarów-
no narodowe, jak i międzynarodowe, mężczyźni i kobiety staną się coraz
bardziej świadomi znaczenia więzi z Bogiem jako źródłem wszelkiego
dobra, trwałym fundamentem i najwyższym kryterium ich życia, zarów-
no jako jednostek, jak też jako istot społecznych (por. tamże). Ta głębsza
wrażliwość duchowa – Papież był o tym przekonany – też miała daleko-
siężne konsekwencje publiczne i polityczne. Mając na uwadze wzrastają-
cą świadomość praw człowieka, zarówno w skali narodowej, jak i mi-
ędzynarodowej, papież Jan XXIII dostrzegł intuicyjnie wewnętrzną siłę
tego zjawiska i niezwykłą możliwość zmiany historii. Szczególnym tego
potwierdzeniem były wydarzenia, do jakich niewiele lat później doszło
zwłaszcza w Europie środkowej i wschodniej. Droga do pokoju, jak
uczył Papież w encyklice, musi prowadzić przez obronę i upowszech-
nianie podstawowych praw człowieka. Z nich bowiem każdy człowiek
korzysta nie jak z łaski udzielanej przez jakąś klasę społeczną czy pań-
stwo, ale jako z prerogatywy należnej mu jako osobie: „Wszelkie współ-
życie ludzi, jeżeli chcemy, aby było dobrze zorganizowane i rozwijało
się pomyślnie, musi opierać się na podstawowej zasadzie, że każdy
człowiek jest osobą, to znaczy istotą obdarzoną rozumem i wolną wolą,
wskutek czego ma prawa i obowiązki, wypływające bezpośrednio

i równocześnie z własnej jego natury. A ponieważ są one powszechne i nienaruszalne, dlatego nie można się ich w żaden sposób wyrzec” (tamże, I: dz. cyt., 259). Nie chodziło tu tylko o abstrakcyjne idee. Niosły one daleko idące konsekwencje praktyczne, jak miała to wkrótce pokazać historia. Z przekonania, że każda istota ludzka ma równą godność, a zatem społeczeństwo musi dostosować swoje struktury do tego założenia, wkrótce zrodziły się ruchy obrony praw człowieka, które dały konkretny wyraz polityczny jednej z wielkich sił współczesnej historii. Propagowanie wolności uznano za niezbędny element zaangażowania na rzecz pokoju. Ruchy te, rodzące się praktycznie we wszystkich częściach świata, przyczyniły się do obalenia totalitarnych form sprawowania władzy, przynaglając do zastąpienia ich innymi formami, bardziej demokratycznymi i dopuszczającymi społeczeństwo do szerszego udziału w rządach. W praktyce pokazały one, że pokój i postęp osiągnąć można jedynie przez poszanowanie dla powszechnego prawa moralnego, zapisanego w sercu człowieka (por. Jan Paweł II, *Przemówienie do Zgromadzenia Ogólnego ONZ*, 5 października 1995 roku, n. 3).

Powszechne dobro wspólne

5. Nauczanie encykliki *Pacem in terris* w innym jeszcze punkcie okazało się prorocze, uprzedzając następną fazę ewolucji polityki światowej. Światu, który stawał się coraz bardziej współzależny i globalny, papież Jan XXIII powiedział, że pojęcie dobra wspólnego należy wypracować w skali światowej. W tej kwestii, chcąc wyrażać się poprawnie, należało odąd odwoływać się do pojęcia „powszechnego dobra wspólnego” (*Pacem in terris*, IV: dz. cyt. 292). Jedną z konsekwencji tej ewolucji była wyraźna potrzeba istnienia władzy publicznej na szczeblu międzynarodowym, która powinna dysponować rzeczywistą zdolnością popierania tego powszechnego dobra wspólnego. Władza ta, dodał zaraz Papież, nie może być narzucona przemocą, ale winna być uznana przez wszystkie narody. Ma być instytucją, która „musi się jak najbardziej troszczyć o uznanie praw osoby ludzkiej, otaczanie ich należnym poszanowaniem, nienaruszanie ich i rzeczowe popieranie” (tamże, IV, dz. cyt. 294). Nie dziwi zatem, że Jan XXIII patrzył z wielką nadzieją na Organizację Narodów Zjednoczonych powołaną do życia 26 czerwca 1945 roku. Widział w niej wiarygodne narzędzie ochrony i umacniania pokoju w świecie. Właśnie dlatego wyraził szczególnie uznanie dla Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 1948 roku, uważając ją za „krok naprzód w kierunku ustalenia prawnego i politycznego ustroju wszystkich istniejących na ziemi narodów” (tamże, IV: dz. cyt., 295). W Deklaracji tej zostały sformułowane bowiem zasady moralne, mogące służyć budowaniu świata, opartego na porządku, nie zaś nieuporządkowaniu oraz na dialogu, a nie przemocy. W tej perspektywie Papież dawał do zrozumienia, że obrona praw człowieka przez Organizację Narodów Zjednoczonych jest niezbędną przesłanką dla rozwoju zdolności tej

Organizacji do popierania i obrony międzynarodowego bezpieczeństwa. Nie tylko nie urzeczywistniła się jeszcze prekursorska wizja Papieża Jana XXIII, dotycząca międzynarodowej władzy publicznej w służbie praw człowieka, wolności i pokoju, ale także odnotowujemy nierzadko, że wspólnota międzynarodowa uchyla się od obowiązku respektowania i wprowadzania w życie praw człowieka. Obowiązek ten dotyczy wszystkich praw człowieka i nie pozwala na samowolny wybór, który prowadziłby do form dyskryminacji i niesprawiedliwości. Równocześnie jesteśmy świadkami utwierdzenia się niepokojącej rozbieżności między serią nowych „praw”, promowanych w społeczeństwach technologicznie rozwiniętych, a elementarnymi prawami człowieka, które wciąż nie są respektowane szczególnie w sytuacjach gospodarczego zacofania; mam tu na myśli na przykład prawo do żywności, do wody pitnej, do mieszkania, do samostanowienia i do niepodległości. Pokój wymaga, by tę rozbieżność pilnie zmniejszać aż do jej całkowitego przewyżnienia. Trzeba zrobić jeszcze jedną uwagę: wspólnota międzynarodowa, która od roku 1948 dysponuje Deklaracją Praw Człowieka, na ogół nie dbała o to, by odpowiednio upomnieć się o wynikające z niej obowiązki. W samej rzeczy to właśnie obowiązek ustala granice, w jakich prawa muszą się utrzymać, by nie przerodzić się w uprwanie samowoli. Większa świadomość powszechnych obowiązków człowieka przyniosłaby ogromne korzyści sprawie pokoju, gdyż wyposażałaby ją w moralne podstawy podzielanego przez wszystkich porządku rzeczy, który nie zależy od woli jednostki czy pewnej grupy.

Nowy międzynarodowy porządek moralny

6. Pozostaje jednak prawdą, że pomimo różnych trudności i opóźnień w ciągu czterdziestu lat, które upłynęły, dokonał się znaczny postęp na drodze do urzeczywistnienia wzniosłej wizji papieża Jana XXIII. Fakt, że państwa w niemal wszystkich częściach świata czują się zobowiązane, by respektować idee praw człowieka, ujawnia, jak potężne są narzędzia moralnego przekonania i duchowej integralności. Te właśnie siły okazały się decydujące w owej mobilizacji sumień, jaka przyniosła rewolucję 1989 roku, która nie uciekała się do używania przemocy – wydarzenia, które spowodowało upadek komunizmu europejskiego. A chociaż wypaczone pojęcia wolności, rozumianej jako niczym nie ograniczona samowola, nadal zagrażają demokracji i wolnym społeczeństwom, to niewątpliwie znamienne jest, że w ciągu czterdziestu lat, jakie upłynęły od ukazania się *Pacem in terris*, liczne ludy świata mają wpleć wolności, umocniły się struktury dialogu i współpracy między narodami, a groźba globalnej wojny atomowej, drastycznie rysująca się w czasach Papieża Jana XXIII, została skutecznie opanowana. W związku z tym chciałbym z pokorą, ale i śmiałością zauważyć, że to, co od wielu wieków Kościół naucza o pokoju rozumianym jako *tranquillitas ordinis* – „pokój płynący z ładu” zgodnie z określeniem św. Augustyna (*De civitate Dei*, 19, 13),

okazało się, również w świetle refleksji pogłębionych w encyklice *Pacem in terris*, szczególnie znaczące dla dzisiejszego świata, zarówno dla przywódców narodów, jak i dla zwykłych obywateli. Wszyscy łatwo zgadzają się ze stwierdzeniem, że w sytuacji współczesnego świata panuje wielki nieład. Nasuwa się zatem następujące pytanie: jakiego typu porządek może zająć miejsce tego nieładu, aby dać mężczyznom i kobietom możliwość życia w wolności, sprawiedliwości i bezpieczeństwie? A ponieważ świat, mimo panującego w nim nieładu, „organizuje” się jednak w różnych dziedzinach (gospodarczej, kulturalnej i nawet politycznej), rodzi się inne pytanie, równie palące: według jakich zasad rozwijają się te nowe formy światowego porządku? Te dalekosiężne pytania wskazują, że problemu porządku w sprawach światowych, a zatem problemu właściwie rozumianego pokoju, nie można oddzielić od kwestii związanych z zasadami moralnymi. Innymi słowy, również z tego punktu widzenia jasne jest, że kwestii pokoju nie można oddzielać od kwestii ludzkiej godności i praw człowieka. To właśnie jest jedna z wiecznie aktualnych prawd, jakich naucza *Pacem in terris*, i dobrze byłoby je przypomnieć i rozważyć w związku z czterdziestą rocznicą jej opublikowania. Czyż nie jest to czas, w którym wszyscy winni współpracować w tworzeniu nowej organizacji całej rodziny ludzkiej, aby zapewnić pokój i zgodę między narodami, a równocześnie przyczyniać się do ich pełnego rozwoju? Ważne jest, by tego źle nie zrozumieć: nie ma tu mowy o tworzeniu jakiegoś globalnego superpaństwa. Chodzi raczej o podkreślenie pilnej konieczności przyspieszenia rozpoczętych już procesów, by odpowiedzieć na prawie że powszechne domaganie się demokratycznych sposobów sprawowania władzy politycznej, zarówno narodowej, jak i międzynarodowej, jak też na zadanie jawności i wiarygodności na każdym szczeblu życia publicznego. Ufając dobru obecnemu w sercu każdego człowieka, papież Jan XXIII odwołał się do niego i wezwał cały świat do urzeczywistnienia wznioślejszej wizji życia publicznego i sprawowania publicznej władzy. Rzucając wyzwanie światu, pobudził go, by wyszedł poza swój obecny stan nieładu i wynalazł nowe formy międzynarodowego porządku, które byłyby na miarę ludzkiej godności.

Związek między pokojem a prawdą

7 Kontestując wizje tych, którzy wyobrażali sobie politykę jako teren pozamoralny, podlegający jedynie kryterium interesu, Jan XXIII poprzez encyklikę *Pacem in terris* nakreślił bardziej autentyczny obraz ludzkiej rzeczywistości i wskazał wszystkim drogę ku lepszej przyszłości. Właśnie dlatego, że osoby ludzkie zostały stworzone ze zdolnością podejmowania wyborów moralnych, żadna ludzka działalność nie stoi poza sferą etyczna. Polityka jest działalnością ludzką. Dlatego również ona poddana jest osądowi moralnemu. Jest to prawda również w odniesieniu do polityki międzynarodowej. Papież pisał: „To samo prawo naturalne, które

rzadzi zasadami współzycia poszczególnych obywateli między sobą, powinno również kierować wzajemnymi stosunkami między państwami” (*Pacem in terris*, III: dz. cyt. 279). Ci, którzy uważają, że międzynarodowe życie publiczne tłumaczy się w pewnym sensie poza zasięgiem osądu moralnego, winni tylko zastanowić się nad wpływem ruchów obrony praw człowieka na politykę narodową i międzynarodową w dwudziestym wieku, niedawno zakończonym. Taki rozwój sytuacji, który nauczanie encykliki *Pacem in terris* wyprzedzało, zdecydowanie odpiera roszczenie, by politykę międzynarodową sytuować w swego rodzaju „wolnej strefie” w której prawo moralne nie miałoby żadnej mocy. Nie ma chyba innego miejsca, w którym równie wyraźnie odczuwałoby się konieczność właściwego stosowania władzy politycznej, jak w dramatycznej sytuacji Bliskiego Wschodu i Ziemi Świętej. Dzień po dniu i rok po roku łączny rezultat zacieklej wzajemnej wrogości i nie kończącego się łańcucha przemocy i odwetu rozbijał dotąd wszelkie próby wszczęcia poważnego dialogu na temat rzeczywistych istotnych kwestii. Niepewność sytuacji staje się jeszcze bardziej dramatyczna z powodu konfliktu interesów wśród członków wspólnoty międzynarodowej. Dopóki ci, którzy zajmują odpowiedzialne stanowiska, nie zgodzą się odważnie zrewidować swojego sposobu sprawowania władzy i zabiegania o dobro swoich narodów, trudno będzie sobie wyobrazić, że rzeczywiście poczyni się postępy w kierunku pokoju. Bratobójcza walka, która codziennie wstrząsa Ziemią Świętą, przeciwstawiając sobie nawzajem siły mające wpływ na najbliższą przyszłość Bliskiego Wschodu, sprawia, że pilnie potrzeba ludzi przekonanych o konieczności polityki opartej na poszanowaniu godności i praw osoby. Tego typu polityka jest dla wszystkich niezrównanie korzystniejsza, aniżeli przedłużanie sytuacji otwartego konfliktu. Trzeba rozpocząć od tej prawdy. Ona wciąż coraz bardziej wyzwala od jakiegokolwiek formy propagandy, zwłaszcza służącej maskowaniu ukrytych intencji.

Przesłanki trwałego pokoju

8. Istnieje nierozzerwalny związek między zaangażowaniem na rzecz pokoju a poszanowaniem prawdy. Uczciwość w przekazywaniu informacji, bezstronność systemów prawnych, jawność procedur demokratycznych dają obywatelom takie poczucie spokoju, taką gotowość rozwiązywania sporów środkami pokojowymi i taką wolę lojalnego, konstruktywnego porozumienia, że stanowią one prawdziwe przesłanki trwałego pokoju. Spotkania polityczne na szczeblu narodowym i międzynarodowym służą sprawie pokoju tylko wówczas, jeśli przyjęte wspólnie zobowiązania są potem respektowane przez wszystkie strony. W przeciwnym razie spotkania te stają się mało znaczące i bezużyteczne, a skutkiem tego w ludziach rodzi się pokusa, by coraz mniej wierzyć w użyteczność dialogu i by pokładać ufność w użyciu siły na drodze rozwiązywania sporów. Negatywne następstwa, jakie mają dla procesu

pokojowego zobowiązania przyjęte, a później nie respektowane, winny skłonić szefów państw i rządów do przemyślenia z wielkim poczuciem odpowiedzialności każdej decyzji. *Pacta sunt servanda*, mówi starożytna sentencja. Jeśli wszystkie przyjęte zobowiązania należy respektować, trzeba wykazać szczególną troskę o realizację zobowiązań przyjętych wobec ubogich. Niewypełnienie obietnic, które mają dla nich żywotne znaczenie, byłoby bowiem szczególnym powodem rozczarowania. W tej perspektywie nie wypełnianie obietnic pomocy narodom rozwijającym się stanowi poważną kwestię moralną i jeszcze bardziej uwypukla niesprawiedliwość istniejących w świecie nierówności. Cierpienie powodowane przez ubóstwo dramatycznie się wzmaga, kiedy brakuje zaufania. Ostatecznym wynikiem jest utrata wszelkiej nadziei. Zaufanie w relacjach międzynarodowych jest społecznym kapitałem o fundamentalnej wartości.

Kultura pokoju

9. Jeśli chcemy rozpatrywać sprawę gruntownie, trzeba uznać, że pokój jest nie tyle kwestią struktur, co osób. Struktury i procesy pokojowe – prawne, polityczne i gospodarcze – są niewątpliwie konieczne i na szczęście często się pojawiają. Wszelako są one jedynie owocem mądrości i doświadczenia nagromadzonego w ciągu historii przez niezliczone gesty pokoju, czynione przez ludzi, którzy nie tracili nadziei i nigdy nie ulegali zniechęceniu. Gesty pokoju rodzą się z życia osób, w duszach których stale mieszka pokój. Są dziełem umysłu i serca tych, „którzy wprowadzają pokój” (por. Mt 5, 9). Gesty pokoju są możliwe wówczas, gdy ludzie w pełni doceniają wspólnotowy wymiar życia, a dzięki temu dostrzegają znaczenie i konsekwencje, jakie pewne wydarzenia mają dla ich własnej wspólnoty i dla całego świata. Gesty pokoju tworzą tradycję i kulturę pokoju. Religia odgrywa istotną rolę w inspirowaniu gestów pokoju i w utrwalaniu warunków pokoju. Może pełnić te role tym skuteczniej, im bardziej zdecydowanie skupia się na tym, co jest jej właściwe: na otwarciu na Boga, nauczaniu duchowości powszechnego braterstwa i tworzeniu kultury solidarności. Dzień Modlitwy o Pokój w Asyżu, na który 24 stycznia 2002 roku zaprosiłem przedstawicieli licznych religii, to właśnie miał na celu. Miał wyrazić pragnienie wychowywania do pokoju poprzez szerzenie duchowości i kultury pokoju.

Dziedzictwo encykliki *Pacem in terris*

10. Błogosławiony Jan XXIII był człowiekiem, który nie bał się przyzłości. Zachowywał postawę optymizmu dzięki ufności, którą z przekonaniem pokładał w Bogu i w człowieku – ufności, którą zaczerpnął z atmosfery głębokiej wiary, w jakiej wzrastał. Umocniony zawierzeniem Opatrzności, nawet wobec – jak się wydawało – niemożliwego do zażegnania konfliktu, nieustannie przedstawiał przywódcom swoich czasów nową wizję świata. To jest dziedzictwo, które nam pozostawił. Myśląc

o nim w ten Światowy Dzień Pokoju roku 2003, jesteśmy wezwani, by wzbudzić w sobie uczucia, jakie on żywił: ufność w Boga miłosiernego i litościwego, który powołuje nas do braterstwa; ufność w ludzi naszych czasów – i wszystkich innych czasów – którzy noszą w duszach ten sam obraz Boży. Te uczucia pozwalają mięć nadzieję, że zostanie zbudowany na ziemi świat, w którym zapanuje pokój. Na początku nowego roku w historii ludzkości płynie następujące życzenie z głębi mego serca: niech w duszach ludzkich obudzi się zapał, by na nowo zaangażować się w szlachetną misję, jaką encyklika *Pacem in terris* proponowała przed czterdziestu laty wszystkim kobietom i mężczyznom dobrej woli. Zadaniem tym, które encyklika zaliczała do „najważniejszych”, jest „zaprowadzenie – na fundamencie zasad prawdy, sprawiedliwości, miłości i wolności – nowego układu stosunków społecznych” Papież sprecyzował też, że chodzi o stosunki społeczne „między poszczególnymi obywatelami, między obywatelami i ich państwami, między samymi państwami oraz między poszczególnymi ludźmi, rodzinami, zrzeszeniami i państwami z jednej strony a społecznością ogólnoludzką z drugiej”. A na koniec potwierdził, że „nie ma zaiste szczytniejszego zadania nad wprowadzenie w ten sposób prawdziwego pokoju wedle ustanowionego przez Boga porządku” (por. *Pacem in terris*, V: dz. cyt., 301-302). Czterdziesta rocznica wydania encykliki *Pacem in terris* jest szczególnie stosowną okazją, by przypomnieć profetyczne nauczanie papieża Jana XXIII. Wspólnoty kościelne zdecydowały, jaki rodzaj obchodów tej rocznicy w ciągu roku najlepiej im odpowiada i podejmą inicjatywy, którym nie zabraknie charakteru ekumenicznego i międzyreligijnego oraz otwarcia się na wszystkich, których ożywia głębokie pragnienie „zburzenia dzielącej ich zapory, umocnienia więzi wzajemnej miłości, zrozumienia innych, przebaczenia wreszcie tym, którzy wyrządzili im krzywdę” (tamże, V: dz. cyt., 304). Temu pragnieniu towarzyszy moja modlitwa do Boga Wszchemogącego, źródła wszelkiego naszego dobra. Niech Ten, który z ucisku i konfliktu powołuje nas do wolności i do współpracy dla dobra wszystkich, pomoże ludziom w każdym zakątku ziemi budować świat, w którym zapanuje pokój, coraz mocniej wsparty na czterech filarach, które błogosławiony Jan XXIII wskazał wszystkim w swej historycznej Encyklice: prawdzie, sprawiedliwości, miłości i wolności.

Jan Paweł II, papież

Watykan, 8 grudnia 2002 roku

Za: Katolicka Agencja Informacyjna

Wystąpienie abpa Renato Raffaele Martino w nowojorskiej siedzibie ONZ w sprawie całkowitego zakazu klonowania człowieka

Podczas 57 Zgromadzenia Ogólnego ONZ w Nowym Jorku 23 września na zebraniu Komitetu ds. Konwencji przeciwko Klonowaniu Istot Ludzkich w Celach Reprodukcyjnych głos zabrał stały obserwator Stolicy Apostolskiej przy ONZ abp Renato Raffaele Martino. W swoim wystąpieniu stwierdził, że Stolica Apostolska opowiada się za całkowitym zakazem klonowania ludzkich embrionów, niezależnie od celów, jakie przyswiewając podejmowanym eksperymentom.

Panie Przewodniczący

Stanowisko Stolicy Apostolskiej jest dobrze znane. Stolica Apostolska zdecydowanie opowiada się za wprowadzeniem powszechnego i całkowitego zakazu klonowania istot ludzkich, zarówno w celach reprodukcyjnych, jak i dla potrzeb nauki. Klonowanie istot ludzkich, nawet wtedy, gdy podejmowane jest z myślą o poprawie bytu ludzkości, stanowi pogwałcenie godności osoby ludzkiej. Klonowanie embrionów prowadzi do uprzedmiotowienia ludzkiej płciowości i komercjalizacji ludzkiego życia. Papież Jan Paweł II stwierdził niedawno, że: „Życie ludzkie nie może być traktowane jak przedmiot, którym wolno swobodnie dysponować, ale jako rzeczywistość najbardziej święta i nietykalna, jaka istnieje na tym świecie. Pokój nie jest możliwy, jeśli nie chroni się tego fundamentalnego dobra (...) [Do przejawów zła na świecie trzeba też zaliczyć] nieodpowiedzialne praktyki w dziedzinie inżynierii genetycznej, takie jak klonowanie i wykorzystywanie ludzkich embrionów w pracach badawczych, jakie niektórzy próbują usprawiedliwiać powołując się bezzasadnie na wolność, rozwój kultury i postęp człowieka. Kiedy najbardziej delikatne i bezbronne podmioty społeczności cierpię takie okropności, poważnie zagrożona jest sama idea rodziny ludzkiej, zbudowanej na fundamencie takich wartości jak osoba, zaufanie, wzajemny szacunek i gotowość pomocy. Cywilizacja zbudowana na miłości i pokoju powinna przeciwstawiać się tym eksperymentom niegodnym człowieka”¹

Biorąc pod uwagę biologiczny i antropologiczny status ludzkiego embrionu oraz fundamentalne prawo moralne i cywilne, utrzymujemy, że nie wolno zabijać niewinnej istoty, nawet jeśli naszym celem jest dobro społeczeństwa.

¹ Orędzie na Światowy Dzień Pokoju, 1 stycznia 2001, „L'Osservatore Romano” wyd. polskie, n. 2/2001, s. 28.

Stolica Apostolska uważa, że nie można dokonywać rozróżnienia między klonowaniem „reprodukcyjnym” a tzw. klonowaniem „terapeutycznym” (czy „eksperymentalnym”). Wprowadzenie tego rozróżnienia ma przysłonić fakt, że tworzy się istotę ludzką, aby je następnie zabić w celu wytworzenia zarodkowych komórek macierzystych albo przeprowadzenia innych eksperymentów. Należy wprowadzić całkowity zakaz klonowania ludzkich embrionów, niezależnie od celów, jakie przyświecają konkretnym eksperymentom. Stolica Apostolska popiera badania nad komórkami macierzystymi pobranymi od osób po narodzeniu, ponieważ takie działania – jak stwierdza się w najnowszych publikacjach naukowych – są słuszne, obiecujące i etyczne metodę pozyskiwania tkanek do transplantacji bądź terapii komórkowej oraz mogą przynieść pożytek całej ludzkości. Jego Świątobliwość Jan Paweł II stwierdził, że: „W każdym przypadku należy zawsze unikać metod, które są sprzeczne z poszanowaniem godności i wartości osoby. Mam zwłaszcza na myśli próby klonowania istot ludzkich z myślą o uzyskaniu organów do przeszczepów: takie techniki, jako że więz się z manipulacją ludzkimi embrionami i niszczeniem ich, nie są moralnie dopuszczalne, nawet *wówczas* gdy ich zamierzony cel jest sam w sobie dobry. Sama nauka wskazuje inne możliwości *interwencji terapeutycznych*, które nie wiązałyby się z klonowaniem lub wykorzystaniem komórek embrionalnych, ale raczej wykorzystywałyby komórki macierzyste (*stem cells*), pobierane od dorosłych. W tym kierunku muszą zmierzać poszukiwania naukowe, jeśli mają respektować godność każdej ludzkiej istoty, nawet w embrionalnej fazie życia”²

Klonowanie embrionów, dokonywane w celach biomedycznych bądź z zamiarem wyprodukowania komórek macierzystych, jest pogwałceniem godności i integralności osoby ludzkiej. Klonowanie ludzkiego embrionu z myślą o jego uśmierceniu mogłoby doprowadzić do instytucjonalizacji celowego i systematycznego niszczenia powstającego życia ludzkiego w imię nieznanego „dobra” w postaci potencjalnej terapii bądź odkryć naukowych. Taka wizja jest nie do przyjęcia dla większości ludzi, także tych, którzy zdecydowanie opowiadają się za rozwojem nauki i medycyny. Ponieważ klonowanie embrionów oznacza stworzenie nowej istoty ludzkiej, które pozbawia się możliwości rozwijania cech prawdziwie ludzkich w przyszłości, a zamiast tego poświęca się je celom naukowym i skazuje na pewne śmierć, trzeba stwierdzić, że procesu tego nie można usprawiedliwiać niesieniem pomocy innym ludziom. Klonowanie embrionów jest pogwałceniem fundamentalnych praw człowieka. „Od r. 1988 pogłębiły się w skali całego świata dwa wielkie kryzysy: coraz bardziej dramatyczny kryzys ubóstwa i dyskryminacji społecznej oraz nowy i mniej stanowczo piętno-

² Przemówienie Papieża Jana Pawła II do uczestników 18. Międzynarodowego Kongresu Towarzystwa Transplantologicznego, 29 sierpnia 2000, „L'Osservatore Romano” wyd. polskie, n. 11-12/2000, s. 39.

wany kryzys dotyczący życia nie narodzonej istoty ludzkiej, poddawanej eksperymentom i manipulowanej przez technikę (techniki sztucznego zapłodnienia, użycie „embrionów nadliczbowych”, tzw. klonowanie terapeutyczne itp.). Ryzyko powstania nowej formy rasizmu jest całkiem realne, ponieważ rozwój tych technik może prowadzić do stworzenia pewnej „podkategorii” istot ludzkich, przeznaczonych zasadniczo do tego, aby zapewniać dobrobyt innym. Byłaby to nowa, straszliwa forma niewolnictwa. Bardzo potężne interesy ekonomiczne chciałyby czerpać korzyści z tych ukrytych dążeń eugeniki. Władze państw oraz międzynarodowa społeczność naukowa powinny zatem zachować należąca czujność”³

Działania podejmowane przez Organizację Narodów Zjednoczonych dowodzą, że od samego początku swego istnienia pozostaje ona wierna nadrzędemu celowi, którym jest „dobro i ochrona wszystkich istot ludzkich” Troska o obecne i przyszłe pokolenia ludzi oraz ochrona fundamentalnych praw człowieka są istotą misji ONZ. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka zawiera zapis o świętości każdego życia ludzkiego i konieczności chronienia go przed wszelkim złem. W tym kontekście trzeba przypomnieć, że artykuł 3. owej Deklaracji mówi, że każda osoba ma prawo do życia. Wraz z życiem pojawia się nadzieja na przyszłość, nadzieja, którą Powszechna Deklaracja podtrzymuje głosząc, że wszystkie istoty ludzkie mają taką samą godność i takie same prawa. Z prawem do życia wiąże się wolność i bezpieczeństwo osoby. Powszechna Deklaracja stwierdza zatem, że każda istota ludzka jest jednostką, która ma zagwarantowaną przyszłość i nadzieję na samostanowienie. Warunki, które poniżają osobę ludzką, redukując ją do roli przedmiotu użytkowego bądź pozbawiając fundamentalnego prawa do życia i samostanowienia, zasługują na potępienie i nie mogą być akceptowane.

Klonowanie embrionów, niezależnie od przyświecających mu celów, jest sprzeczne z zasadami prawa międzynarodowego, które chroni ludzką godność. Prawo międzynarodowe gwarantuje prawo do życia wszystkim ludziom, a nie tylko niektórym jednostkom. Tworzenie istot ludzkich przeznaczonych do zniszczenia, celowe niszczenie klonowanych istot ludzkich po osiągnięciu celów naukowych, sprowadzanie istoty ludzkiej do roli służi bądź niewolnika oraz prowadzenie eksperymentów medycznych i biologicznych na istotach, które nie wyraziły na to zgody, jest moralnie złe i niedopuszczalne. Klonowanie ludzkich embrionów stanowi również poważne zagrożenie dla obowiązującego prawa, umożliwia bowiem osobom prowadzącym eksperymenty dokonywanie selek-

Stanowisko Stolicy Apostolskiej przedstawione przez kard. Francois Xaviera Nguyen Van Thuana, przewodniczącego Papieskiej Rady „Iustitia et Pax” w artykule opublikowanym przed Światową Konferencją poświęconą Walce z Rasizmem, Dyskryminacją Rasową, Ksenofobią i Nietolerancją w Durbanie (RPA), „L'Osservatore Romano” wyd. polskie, n. 3/2002, s. 40).

cji i wzmacnianie pewnych cech ludzkich w oparciu o płeć, rasę itp., przy jednoczesnym eliminowaniu innych istot. Takie działania przypominają praktyki o charakterze eugenicznym, prowadzące do stworzenia „rasy wyższej” i – co za tym idzie – do dyskryminacji osób urodzonych w sposób naturalny. Klonowanie embrionów oznacza również i to, że istot powołanych do życia w celach naukowych nie będzie obejmować międzynarodowe prawo do równego traktowania i takiej samej ochrony prawnej. Należy ponadto pamiętać, że w państwowych przepisach prawnych oraz w traktatach zawartych na szczeblu regionalnym występuje stwierdzenie, iż klonowanie ludzkich embrionów jest w każdym przypadku sprzeczne z wykładnią prawa.

Panie przewodniczący, musimy pamiętać, że wszelkie działania w zakresie klonowania istot ludzkich stanowią same w sobie proces reprodukcyjny, ponieważ prowadzą do powstania istoty ludzkiej w początkowej fazie jej rozwoju, czyli ludzkiego embrionu.

Panie przewodniczący, dziękuję za uwagę.

Za: L'Osservatore Romano 12/2002 r.

63.

List apostolski *Rosarium Virginis Mariae* Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów, duchowieństwa i wiernych o Różańcu Świętym

Do Biskupów do Kapłanów i Diakonów, do Zakonników i Zakonnice oraz wszystkich Wiernych

1. Różaniec Najświętszej Maryi Panny

(*Rosarium Virginis Mariae*), który pod tchnieniem Ducha Bożego rozwinął się stopniowo w drugim tysiącleciu, to modlitwa umiłowana przez licznych świętych, a Urząd Nauczycielski Kościoła często do niej zachęca. W swej prostocie i głębi pozostaje ona również w obecnym trzecim tysiącleciu, które dopiero co się zaczęło, modlitwą o wielkim znaczeniu, przynoszącą owoce świętości. Jest ona dobrze osadzona w duchowości chrześcijaństwa, które – po dwóch tysiącach lat – nic nie straciło ze swej pierwotnej świeżości i czuje, że Duch Boży pobudza je do „wyłynięcia na głębie” (*Duc in altum*), by opowiadać światu, a nawet „wołać” o Chrystusie jako Panu i Zbawicielu, jako „drodze, prawdzie i życiu” (J 14, 6), jako „celu historii ludzkiej, punkcie, ku któremu zwracają się pragnienia historii i cywilizacji”¹

¹ Konst. duszpast. o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 45.

Różaniec bowiem, choć ma charakter maryjny, jest modlitwą o sercu chrystologicznym.

W powściągliwości swych elementów skupia w sobie głębię całego przestania ewangelicznego, którego jest jakby streszczeniem² W nim odbija się echem modlitwa Maryi, Jej nieustanne *Magnificat* za dzieło odkupieńcze Wcielenia, rozpoczęte w Jej dziewiczym łonie. Przez różaniec lud chrześcijański niejako wstępuje do szkoły Maryi, dając się wprowadzić w kontemplację piękna oblicza Chrystusa i w doświadczanie głębi Jego miłości. Za pośrednictwem różańca wierzący czerpie obfitość łaski, otrzymując ją niejako wprost z rąk Matki Odkupiciela.

Papieże a różaniec

2. Wielkie znaczenie tej modlitwy podkreślali liczni moi Poprzednicy. Szczególne zasługi miał w tym względzie Leon XIII, który 1 września 1883 roku ogłosił Encyklikę *Supremi apostolatus officio*³; tą uroczystą wypowiedzią zapoczątkował serię wielu innych, które poświęcił tej modlitwie, wskazując ją jako skuteczne narzędzie duchowe wobec bolączek społeczeństwa. Wśród Papieży nowszych czasów, którzy wyróżnili się w promowaniu różańca, pragnę wspomnieć bł. Jana XXIII¹ i przede wszystkim Pawła VI, który w Adhortacji apostołskiej *Marialis cultus* podkreślił, zgodnie z inspiracją Soboru Watykańskiego II, ewangeliczny charakter różańca i jego ukierunkowanie chrystologiczne.

Ja sam również nie pomijałem okazji, by zachęcać do częstego odmawiania różańca. Od mych lat młodzieńczych modlitwa ta miała ważne miejsce w moim życiu duchowym. Przypomniła mi o tym z mocą moja niedawna podróż do Polski, a przede wszystkim odwiedziny Sanktuarium w Kalwarii. Różaniec towarzyszył mi w chwilach radości i doświadczenia. Zawierzyłem mu wiele trosk. Dzięki niemu zawsze doznawałem otuchy. Dwadzieścia cztery lata temu, 29 października 1978 roku, zaledwie w dwa tygodnie po wyborze na Stolicę Piotrową, tak mówiłem, niejako otwierając swe serce: różaniec „to modlitwa, którą bardzo ukochałem. Przedziwna modlitwa! Przedziwna w swej prostocie i głębi zarazem. [...] Można powiedzieć, że różaniec staje się jakby modlitewnym komentarzem do ostatniego rozdziału Konstytucji Vaticanum II *Lumen gentium*, mówiącego o przedziwnej obecności Bogarodzicy w tajemnicy Chrystusa i Kościoła. Oto bowiem na kanwie słów Pozdrowienia Anielskiego (*Ave Maria*) przesuwać się przed oczyma naszej duszy główne momenty z życia Jezusa Chrystusa. Układają się one w całokształt tajemnic radosnych, bolesnych i chwalebnych. Jakbyśmy obcowali z Panem Jezusem poprzez – można by powiedzieć – Serce Jego Matki. Równocześnie zaś w te same dziesiątki różańca serce nasze może wprowadzić wszystkie sprawy, które składają się na życie człowieka, rodziny, narodu, Kościoła, ludzkości. Sprawy osobiste, sprawy naszych bliźnich, zwłaszcza tych, którzy nam są najbliżsi, tych, o których najbardziej się troszczymy. W ten sposób ta prosta modlitwa różańcowa pulsuje niejako życiem ludzkim”⁵

² Paweł VI, Adhort. apost. *Marialis cultus* (2 lutego 1974), 42: AAS 66, 1974, s.153.

³ Por. *Acta Leonis XIII*, 3 (1884), 280-289.

Godny wspomnienia jest przede wszystkim jego List Apostolski o różańcu *Il religioso convegno* z 29 września 1961r.: AAS 53 (1961), 641-647
Insegnamenti di Giovanni Paolo II, I (1978), s. 75-76.

Tymi słowami, drodzy Bracia i Siostry, wprowadzałem pierwszy rok mego pontyfikatu w codzienny rytm różańca. Dziś, na początku dwudziestego piątego roku posługi jako Następcy Piotra, pragnę uczynić to samo. Ileż łask otrzymałem w tych latach od Najświętszej Dziewicy poprzez różaniec. *Magnificat anima mea Dominum!* Pragnę wznosić dziękczynienie Panu słowami Jego Najświętszej Matki, pod której opiekę złożyłem moją posługę Piotrową: *Totus tuus!*

Październik 2002 – październik 2003: Rok Różańca

3. Dlatego, po rozważaniach podjętych w Liście apostoelskim *Novo millennio ineunte*, w którym wezwałem Lud Boży, by po doświadczeniach jubileuszowych „na nowo rozpoczynać od Chrystusa”⁶, odczuwam potrzebę rozwinięcia refleksji o różańcu, dając tamtemu Listowi apostoelskiemu niejako maryjne ukoronowanie, by zachęcić do kontemplowania oblicza Chrystusa w towarzystwie i w szkole Jego Najświętszej Matki. Odmawiać różaniec bowiem to nic innego, jak kontemplować z Maryją oblicze Chrystusa. By bardziej uwydatnić tę zachętę, korzystając z okazji zbliżającej się sto dwudziestej rocznicy ogłoszenia wspomnianej Encykliki Leona XIII, pragnę, by tę modlitwę przez cały rok w szczególny sposób proponowano i ukazywano jej wartość w różnych wspólnotach chrześcijańskich. Ogłaszam zatem okres od tegorocznego października do października roku 2003 Rokiem Różańca.

Powierzam to wskazanie duszpasterskie inicjatywie poszczególnych wspólnot kościelnych. Nie chcę, by było ono przeszkodą dla planów duszpasterskich Kościołów partykularnych, ale raczej niech służy ich dopełnieniu i ugruntowaniu. Ufam, że zostanie przyjęte wspaniałomyślnie i z gotowością. Kiedy odkrywa się pełne znaczenie różańca, prowadzi on do samego serca życia chrześcijańskiego i daje powszednią a owocną sposobność duchową i pedagogiczną do osobistej kontemplacji, formacji Ludu Bożego i nowej ewangelizacji.

Chętnie to zalecam, z radością wspominając jeszcze inną rocznicę: 40 lat od rozpoczęcia Soboru Watykańskiego II (11 października 1962), „wielkiej łaski” jaką Kościół naszych czasów otrzymał od Ducha Bożego⁷

Zastrzeżenia wysuwane względem różańca

4. Na celowość takiej inicjatywy wskazują różnorakie refleksje. Pierwsza dotyczy pilnej potrzeby stawienia czoła pewnemu kryzysowi tej modlitwy, której w obecnym kontekście historycznym i teologicznym zagraża niesłuszne pomniejszanie jej wartości i dlatego rzadko się ją proponuje młodym pokoleniom. Niektórzy sądzą, że nieuniknioną konsekwencją centralnego miejsca liturgii, słusznie podkreślonego przez Sobór Watykański II, jest zmniejszenie znaczenia różańca. W rzeczywistości, jak wyjaśnił Paweł VI, modlitwa ta nie tylko nie przeciwstawia się liturgii, ale jest dla niej oparciem, gdyż dobrze do niej wprowadza i stanowi jej echo, pozwalając przeżywać ją w pełni wewnętrznego uczestnictwa i zbierać jej owoce w życiu codziennym.

Być może są jeszcze tacy, którzy żywią obawę, że różaniec może okazać się mało ekumeniczny ze względu na swój wyraźnie maryjny charakter. W rzeczywi-

⁶ Por. AAS 93 (2001), 285.

Jan XXIII w latach przygotowania do Soboru wezwał wspólnotę chrześcijańską do modlitwy różańcowej w intencji powodzenia tego wydarzenia w Kościele: por. List do Kardynała Wikariusza Rzymu z 28 września 1960 r.: AAS 52 (1960), 814-817.

stości przynależy on do najczystszej perspektywy kultu Matki Bożej, wskazanej przez Sobór: kultu skierowanego ku chrystologicznemu centrum wiary chrześcijańskiej, tak „że gdy czci doznaje Matka, to i Syn [...] zostaje poznany, ukochany i wielbiony w sposób należyty”⁸ Różaniec na nowo odkryty we właściwy sposób jest pomocą, a bynajmniej nie przeszkodą dla ekumenizmu!

Życie kontemplacyjne

5. Jednak najważniejszym motywem, by zachęcić z mocą do odmawiania różańca, jest fakt, że stanowi on bardzo wartościowy środek, sprzyjający podejmowaniu we wspólnocie wiernych tego wysiłku kontemplacji chrześcijańskiego misterium, który wskazałem w Liście apostołskim *Novo millennio ineunte* jako prawdziwą „pedagogikę świętości” której podłożem powinno być „Chrześcijaństwo wyróżniające się przede wszystkim sztuką modlitwy”⁹ Kiedy we współczesnej kulturze, mimo tak licznych sprzeczności, pojawia się nowa potrzeba duchowości, pobudzana również przez wpływ innych religii, bardziej niż kiedykolwiek przynagła wezwanie, by nasze wspólnoty chrześcijańskie stały się „prawdziwymi szkołami modlitwy”¹⁰

Różaniec należy do najlepszej i najbardziej wypróbowanej tradycji kontemplacji chrześcijańskiej. Rozwinięty na Zachodzie, jest modlitwą typowo medytacyjną i odpowiada poniekąd „modlitwie serca” czy „modlitwie Jezusowej”, która wyrosła na głębie chrześcijańskiego Wschodu.

Modlitwa o pokój i za rodzinę

6. Pewne okoliczności historyczne sprawiają, że to przypomnienie o modlitwie różańcowej nabiera szczególnej aktualności. Pierwszą z nich jest pilna potrzeba wołania do Boga o dar pokoju. Różaniec nieraz wskazywali moi Poprzednicy i ja sam jako modlitwę o pokój. Na początku tysiąclecia, które rozpoczęło się przejmującymi grozą scenami zamachu z 11 września i w którym pojawiają się codziennie w tylu częściach świata nowe obrazy krwi i przemocy, ponowne odkrycie różańca oznacza zagłębienie się w kontemplowanie tajemnicy Tego, który „jest naszym pokojem”, gdyż „obie części ludzkości uczynił jednością, bo zburzył rozdzielający je mur – wrogość” (Ef 2, 14). Odmawiając zatem różaniec, nie można nie czuć się wyraźnie zobowiązanym do służby sprawie pokoju, ze szczególnym odniesieniem do ziemi Jezusa, nadal tak oświadczonej, a tak bardzo drogiej sercu chrześcijan.

Równie pilna potrzeba wysiłków i modlitwy wylania się w innym punkcie krytycznym naszych czasów, jakim jest rodzina, komórka społeczeństwa coraz bardziej zagrożona na płaszczyźnie ideologicznej i praktycznej siłami godzącymi w jej jedność, które budzą obawy o przyszłość tej podstawowej i niezbywalnej instytucji, a wraz z nią o losy całego społeczeństwa. Powrót do różańca w rodzinach chrześcijańskich ma być, w ramach szerszej zakrojonego duszpasterstwa rodzin, skuteczną pomocą, by zapobiec zgubnym następstwom tego kryzysu znamiennego dla naszej epoki.

⁸ Konst. dogm. o Kościele *Lumen gentium*, 66.

⁹ N. 32: AAS 93 (2001), 288.

¹⁰ Tamże, 33: l.c., 289.

„Oto Matka twój!” (J 19, 27)

7. Wiele oznak wskazuje, jak bardzo Najświętsza Maryja Panna, której umierający Odkupiciel powierzył w osobie uniiłowanego ucznia wszystkie dzieci Kościoła – „Niewiasto, oto syn Twój!” (J 19, 26) – chce również dzisiaj, właśnie przez tę modlitwę, dać wyraz swej macierzyńskiej trosce. W dziewiętnastym i dwudziestym stuleciu Matka Chrystusowa w różnorakich okolicznościach dawała odczuć w jakiś sposób swoją obecność i usłyszeć swój głos, by zachęcić Lud Boży do tej formy modlitwy kontemplacyjnej. W szczególności, ze względu na głęboki wpływ, jaki wywierają one na życie chrześcijan, i na autorytatywne uznanie przez Kościół, pragnę przypomnieć objawienia z Lourdes i z Fatimy¹¹; związane z nimi sanktuaria są celem licznych pielgrzymów, szukających pociechy i nadziei.

Śladami świadków

8. Nie sposób wymienić niezliczoną rzeszę świętych, którzy znaleźli w różańcu autentyczną drogę uświęcenia. Wystarczy wspomnieć św. Ludwika Marię Grignon de Montforta, autora cennego dzieła o różańcu¹², a bliżej naszych czasów Ojca Pio z Pietrelciny, którego dane mi było niedawno kanonizować. Szczególny zaś charyzmat, jako prawdziwy apostoł różańca, miał bł. Bartłomiej Longo. Jego droga świętości oparta była na natchnieniu, jakie usłyszał w głębi serca: „Kto szerzy różaniec, ten jest ocalony!”¹³ Na tej podstawie czuł się powołany do zbudowania w Pompei świątyni pod wezwaniem Matki Bożej Różańcowej na tle ruin starożytnego miasta, do którego zaledwie zdążyła dotrzeć nauka chrześcijańska, zanim zostało pochłonięte w 79 roku przez erupcję Wezuwiusza, a które po wiekach wyłoniło się ze swych prochów, dając świadectwo o światłach i cieniach cywilizacji klasycznej.

Przez całe swoje dzieło, a zwłaszcza przez „Piętnaście Sobót”, bł. Bartłomiej Longo rozwinął chrystologicznego i kontemplacyjnego ducha różańca, znajdując mocną zachętę i oparcie u Leona XIII, „Papieża różańca”

Rozdział I Kontemplować Chrystusa z Maryją

Oblicze jaśniejące jak słońce

9. „Przemienił się wobec nich: twarz Jego zajaśniała jak słońce” (Mt 17, 2). Ewangeliczną scenę przemienienia Chrystusa, w której trzej apostołowie, Piotr, Jakub i Jan, zdają się jakby porwani pięknem Odkupiciela, można przyjąć za ikonę chrześcijańskiej kontemplacji. Utkwić wzrok w Chrystusowym obliczu, rozpoznać Jego tajemnicę w zwyczajnej, bolesnej drodze Jego człowieczeństwa,

¹¹ Jak wiadomo, co należy raz jeszcze potwierdzić, objawienia prywatne nie mają tej samej natury, co objawienie publiczne, normatywne dla całego Kościoła. Zadaniem Urzędu Nauczycielskiego jest badanie i uznawanie autentyczności objawień prywatnych oraz ich wartości dla pobożności wiemych.

¹² *Le secret admirable du Tres-Saint Rosaire*, Paris 1912. [*Il segreto meraviglioso del Santo Rosario per convertirsi e salvarsi*, w: San Luigi Maria Grignon de Montfort, *Opere*, 1, *Scritti Spirituali*, Roma 1990, s. 729-843].

¹³ Beato Bartolo Longo, *Storia del Santuario di Pompei*, Pompei 1990, s. 59.

aż ujrzy się Boski blask, objawiony ostatecznie w Zmartwychwstałym, zasiadającym w chwale po prawicy Ojca, to zadanie każdego ucznia Chrystusa, a zatem i nasze zadanie. Kontemplując to oblicze, otwieramy się na przyjęcie tajemnicy życia Trójcy Przenajświętszej, by doznawać wciąż na nowo miłości Ojca i cieszyć się radością Ducha Świętego. W ten sposób urzeczywistniają się również dla nas słowa św. Pawła: „wpatrujemy się w jasność Pańską jakby w zwierciadle; za sprawą Ducha Pańskiego, coraz bardziej jaśniejąc, upodobniamy się do Jego obrazu” (2 Kor 3, 18).

Maryja wzorem kontemplacji

10. Maryja jest niedoścignionym wzorem kontemplacji Chrystusa. Oblicze Syna należy do Niej ze szczególnego tytułu. To w jej łonie ukształtowało się, biorąc od Niej również ludzkie podobieństwo, które wskazuje na jeszcze większą z pewnością bliskość duchową. Nikt nie oddawał się równie pilnie kontemplowaniu Chrystusowego oblicza, jak Maryja. Oczy Jej Serca skupiły się w jakiś sposób na Nim już w chwili Zwiastowania, gdy Go poczęła za sprawą Ducha Świętego; w następnych miesiącach zaczęła odczuwać Jego obecność i domyślać się Jego rysów. Kiedy wreszcie wydała Go na świat w Betlejem, również Jej oczy cielesne spoglądały czule na oblicze Syna, którego „owinęła w pieluszki i położyła w żłobie” (Łk 2, 7).

Odtąd Jej spojrzenie, zawsze pełne adorującego zadziwienia, już nigdy się od Niego nie odwróci. Czasem będzie spojrzeniem pytającym, jak po Jego zaginięciu w świątyni: „Synu, czemuś nam to uczynił?” (Łk 2, 48); będzie to zarazem zawsze spojrzenie przenikliwe, zdolne do czytania w głębi duszy Jezusa, aż do pojmowania Jego ukrytych uczuć i odgadywania Jego decyzji, tak jak w Kanie (por. J 2, 5). Kiedy indziej będzie spojrzeniem pełnym bólu, zwłaszcza pod krzyżem, gdzie będzie to jeszcze w pewnym sensie spojrzenie „rodzajej” skoro Maryja nie ograniczy się tylko do współdziałania w męce i śmierci Jednorodzonego, ale przyjmie nowego syna powierzonego Jej w osobie umiłowanego ucznia (por. J 19, 26-27). W wielkanocny poranek będzie to spojrzenie rozpromienione radością Zmartwychwstania, a wreszcie w dniu Pięćdziesiątnicy spojrzenie rozpalone wylaniem Ducha (por. Dz 1, 14).

Wspomnienia Maryi

11. Maryja żyje z oczyma zwróconymi na Chrystusa i skarbi sobie każde Jego słowo: „Zachowywała wszystkie te sprawy i rozważała je w swoim sercu” (Łk 2, 19; por. 2, 51). Wspomnienia o Jezusie, wyrte w Jej duszy, towarzyszyły Jej w każdej okoliczności, sprawiając, że powracała myślą do różnych chwil swego życia obok Syna. To te wspomnienia stanowiły niejako „rózaniec”, który Ona sama nieustannie odmawiała w dniach swego ziemskiego życia.

I również teraz, wśród radosnych śpiewów niebieskiego Jeruzalem, motywy, dla których składa Bogu dzięki i oddaje Mu chwałę, pozostają te same. To one stanowią inspirację dla Jej macierzyńskiej troski o Kościół pielgrzymujący, w którym nadal, jako głosicielka Ewangelii, rozwija wątek swego „opowiadania” Maryja stale przypomina wiernym „tajemnice” swego Syna, pragnąc, by je kontemplowano, i by dzięki temu mogły wydać z siebie całą swą zbawczą moc. Odmawiając różaniec, wspólnota chrześcijańska wnika w spojrzenie Maryi i żyje jej wspomnieniami.

Różaniec modlitwą kontemplacyjną

12. Różaniec, właśnie wychodząc z doświadczenia Maryi, jest modlitwą wyraźnie kontemplacyjną.

Pozbawiony tego wymiaru, okazałby się wyzuty ze swej natury, jak podkreślał Paweł VI: „Jeśli brak kontemplacji, różaniec upodabnia się do ciała bez duszy i zachodzi niebezpieczeństwo, że odmawianie stanie się bezmyślnym powtarzaniem formuł, oraz że będzie w sprzeczności z upomnieniem Chrystusa, który powiedział: „Na modlitwie nie bądźcie gadatliwi jak poganie. Oni myślą, że przez wzgląd na swe wielomówstwo będą wysłuchani» (Mt 6, 7). Różaniec bowiem z natury swej wymaga odmawiania w rytmie spokojnej modlitwy i powolnej refleksji, by przez to modlący się łatwiej oddał się kontemplacji tajemnic życia Chrystusa, rozważanych jakby sercem Tej, która ze wszystkich była najbliższa Panu, i by otwarte zostały niezgłębione tych tajemnic bogactwa”¹⁴

Warto zatrzymać się nad tą głęboką myślą Pawła VI, by wyłonić pewne wymiary różańca, które lepiej określają właściwy mu charakter kontemplacji chrystologicznej.

Wspominanie Chrystusa z Maryją

13. Kontemplować z Maryją to przede wszystkim wspominać. Należy jednak rozumieć to słowo w biblijnym znaczeniu pamięci (*zakar*), która aktualizuje dzieła dokonane przez Boga w historii zbawienia. Biblia jest opisem zbawczych wydarzeń, które mają swój punkt kulminacyjny w samym Chrystusie. Wydarzenia te nie należą tylko do „wczoraj” są także „dniami dzisiejszym” zbawienia. Aktualizacja ta urzeczywistnia się w szczególnie sposób w liturgii: to, czego Bóg dokonał przed wiekami, nie dotyczy jedynie bezpośrednich świadków tych wydarzeń, ale swym darem łaski dosięga ludzi wszystkich czasów. Dotyczy to w pewien sposób także każdej innej praktyki pobożnej zbliżającej nas do tych wydarzeń: „wspominać je” w postawie wiary i miłości oznacza otwierać się na łaskę, jaką Chrystus uzyskał dla nas przez swe tajemnice życia, śmierci i zmartwychwstania.

Dlatego, jeśli raz jeszcze za Soborem Watykańskim II należy potwierdzić, że liturgia jako sprawowanie kapłańskiego urzędu Chrystusa i jako kult publiczny „jest szczytem, do którego zmierza działalność Kościoła, i zarazem jest źródłem, z którego wypływa cała jego moc”¹⁵ to trzeba także przypomnieć, że „życie duchowe nie ogranicza się do udziału w samej liturgii. Choć bowiem chrześcijanin powołany jest do wspólnej modlitwy, powinien także wejść do swego mieszkania i w ukryciu modlić się do Ojca (por. Mt 6, 6), a nawet, jak uczy Apostoł, winien modlić się nieustannie (por. 1 Tes 5, 17)”¹⁶ Różaniec ze swą specyfiką przynależy do tej urozmaiconej scenarii modlitwy „nieustannej”, a jeśli liturgia, jako działanie Chrystusa i Kościoła, jest zbawczym działaniem w pełnym tego słowa znaczeniu, to różaniec, jako „medytacja” o Chrystusie z Maryją, jest zbawienną kontemplacją. Zagłębianie się, tajemnica po tajemnicy, w życie Odkupiciela sprawia bowiem, że to, co On zdziałał, a liturgia aktualizuje, zostaje dogłębnie przyswojone i kształtuje egzystencję.

¹⁴ Adhort. apost. *Martialis cultus* (2 lutego 1974), 47: AAS (1974), 156.

¹⁵ Konst. o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, 10.

¹⁶ *Tamże*, 12.

Uczyć się Chrystusa od Maryi

14. Chrystus jest Nauczycielem w całym tego słowa znaczeniu, jest objawiającym i samym Objawieniem. Nie chodzi jedynie o nauczenie się tego, co głosił, ale o „nauczenie się Jego samego” Jakaż nauczycielka byłaby w tym bieglejsza niż Maryja? Jeśli ze strony Boga to Duch Święty jest wewnętrznym Nauczycielem, który prowadzi nas do pełnej prawdy o Chrystusie (por. J 14, 26; 15, 26; 16, 13), wśród istot stworzonych nikt lepiej od Niej nie zna Chrystusa; nikt nie może, tak jak Matka, wprowadzić nas w głęboką znajomość Jego misterium.

Pierwszy ze „znaków” jakie uczynił Jezus – przemienienie wody w wino na weselu w Kanie – ukazuje nam Maryję właśnie w roli Nauczycielki, gdy zachęca sługi do wykonania poleceń Chrystusa (por. J 2, 5). Możemy sobie wyobrazić, że taką rolę spełniała Ona wobec uczniów po wniebowstąpieniu Jezusa, gdy pozostała z nimi oczekując na Ducha Świętego i umacniała ich w pierwszej misji. Przechodzić z Maryją przez sceny różańca to jakby być w „szkole” Maryi, by czytać Chrystusa, by wnikać w Jego tajemnice, by zrozumieć Jego przesłanie.

Szkola Maryi okazuje się tym skuteczniejsza, jeśli pomyśleć, że prowadzi ją Ta, która uzyskuje dla nas w obfitości dary Ducha Świętego, a zarazem daje nam przykład owej „pielgrzymki wiary”¹⁷, w której jest niezrównaną Mistrzynią. Wobec każdej tajemnicy swego Syna zachęca nas Ona, jak to było przy zwiastowaniu, do zadawania z pokorą pytań, które otwierają na światło, by na koniec okazać zawsze posłuszeństwo wiary: „Oto ja służebnica Pańska, niech mi się stanie według twego słowa” (Łk 1, 38).

Upodabniać się do Chrystusa z Maryją

15. Istotnym znamieniem duchowości chrześcijańskiej jest wysiłek ucznia, by upodabniać się coraz bardziej do swego Mistrza (por. Rz 8, 29; Flp 3, 10. 21). Wylanie Ducha Świętego w chrzcie wszczepia wierzącego jako latorośl w krzew winny, którym jest Chrystus (por. J 15, 5), czyni go członkiem Jego mistycznego Ciała (por. 1 Kor 12, 12; Rz 12, 5). Tej istniejącej od początku jedności musi jednak odpowiadać droga coraz większego upodabniania się do Niego, które winno coraz bardziej ukierunkowywać postępowanie ucznia zgodnie z „logiką” Chrystusa: „To dążenie niech was ożywia; ono też było w Chrystusie Jezusie” (Flp 2, 5). Zgodnie ze słowami Apostoła trzeba „przyoblec się w Chrystusa” (Rz 13, 14; Ga 3, 27).

Na duchowej drodze różańca, opartej na nieustannym kontemplowaniu – razem z Maryją – Chrystusowego oblicza, ten wymagający ideał upodabniania się do Niego jest osiągnąć przez obcowanie, które moglibyśmy nazwać „przyjacielskim” Wprowadza nas ono w naturalny sposób w życie Chrystusa i pozwala nam jakby „oddychać” Jego uczuciami. W związku z tym bł. Bartłomiej Longo stwierdza: „Jak dwóch przyjaciół, którzy często razem przestają, zazwyczaj upodabnia się również w obyczajach, tak też my, prowadząc serdeczne rozmowy z Jezusem i Maryją przez medytowanie tajemnic różańca i rozwijając razem to samo życie przez komunię, możemy, na ile byłaby od tego zdolna nasza małość, stać się do Niech podobni i nauczyć się od tych najwyższych przykładów życia pokornego, ubożego, ukrytego, cierpliwego i doskonałego”¹⁸

Gdy chodzi o ten proces upodabniania się do Chrystusa przez różaniec, zawieramy się szczególnie macierzyńskiemu działaniu Najświętszej Dziewicy. Ta,

¹⁷ Sobór Wat. II, Konst. dogm. o Kościele *Lumen gentium*, 58.

¹⁸ *I Quindici Sabati del Santissimo Rosario*, wyd. 27, Pompei 1916, s. 27.

która jest Rodzicielką Chrystusa, sama należąc do Kościoła jako jego „najznakomitszy i całkiem szczególny członek”¹⁹, jest równocześnie „Matką Kościoła”. Będąc nią, ustawicznie „rodzi” dzieci mistycznego Ciała swego Syna. Czyni to poprzez wstawiennictwo, wyprasząc dla nich niewyczerpane wylanie Ducha. Jest Ona doskonałą ikoną macierzyństwa Kościoła.

Różaniec przenosi nas mistycznie, byśmy stanęli u boku Maryi, troszczącej się o ludzkie wzrastanie Chrystusa w domu w Nazarecie. Pozwala Jej to wychowywać nas i kształtować z tą samą pieczołowitością, dopóki Chrystus w pełni się w nas nie „uksztaltuje” (por. Ga 4, 19). To działanie Maryi, oparte całkowicie na działaniu Chrystusa i zupełnie Mu podporządkowane, „nie przeszkadza w żaden sposób bezpośredniej łączności wiernych z Chrystusem, ale ją umacnia”²⁰. Jest to jasna zasada wyrażona przez Sobór Watykański II. Mocno doświadczyłem tej prawdy w moim życiu i uczyniłem z niej podstawę mojej dewizy biskupiej: *Totus tuus*²¹. Inspiracją tej dewizy jest, jak wiadomo, doktryna św. Ludwika Marii Grignion de Montforta, który tak wyjaśniał rolę Maryi w procesie upodobniania każdego z nas do Chrystusa: „Ponieważ cała doskonałość nasza polega na upodobnieniu się do Chrystusa Pana, na zjednoczeniu z Nim i poświęceniu się Jemu, przeto najdoskonalszym ze wszystkich nabożeństw jest bezspornie to, które nas najdoskonalej upodabnia do Chrystusa, najściślej z Nim jednoczy i całkowicie Jemu poświęca. A że ze wszystkich stworzeń najpodobniejsza do Chrystusa Pana jest Matka Najświętsza, wynika stąd, że spośród wszystkich nabożeństw, tym, które duszę najlepiej poświęca Zbawicielowi naszemu i ją z Nim jednoczy, jest nabożeństwo do Najświętszej Panny, Jego świętej Matki. Im bardziej poświęcona jest Maryi, tym zupełnie należeć będzie do Jezusa”²². Nigdzie drogi Chrystusa i Maryi nie jawią się tak ściśle związane, jak w różańcu. Maryja żyje tylko i wyłącznie w Chrystusie i ze względu na Chrystusa!

Prosić Chrystusa z Maryją

16. Chrystus polecił nam zwracać się do Boga wytrwale i ufnie, byśmy zostali wysłuchani: „Proście, a będzie wam dane; szukajcie, a znajdziecie; kołaczcie, a otworzą wam” (Mt 7, 7). Podstawą tej skuteczności modlitwy jest dobroć Ojca, ale również pośrednictwo u Niego ze strony samego Chrystusa (por. 1 J 2, 1) i działanie Ducha Świętego, który „przyczynia się za nami” zgodnie z wolą Bożą (por. Rz 8, 26-27). My bowiem „nie umiemy się modlić tak, jak trzeba” (Rz 8, 26) i czasem nie zostajemy wysłuchani, gdyż modlimy się źle (por. Jk 4, 2-3).

Modlitwę, którą Chrystus i Duch Święty wzbudzają w naszym sercu, Maryja wspiera swym matczynym wstawiennictwem. „Modlitwa Kościoła jest jakby prowadzona przez modlitwę Maryi”²³. Jeśli bowiem Chrystus, jedyny Pośrednik, jest Drogą naszej modlitwy, to Maryja, najpełniej jaśniejąca Jego blaskiem, ukazuje Drogę. „Na podstawie tego szczególnego współdziałania Maryi z działaniem Ducha Świętego Kościoły rozwinęły modlitwę do świętej Matki Boga, skupiając ją na Osobie Chrystusa ukazanej w Jego misteriach”²⁴. Na weselu w Kanie Galilejskiej

¹⁹ Sobór Wat. II, Konst. dogm. o Kościele *Lumen gentium*, 53.

²⁰ Tamże, 60.

²¹ Por. *Dar i Tajemnica*, Kraków 1996, s. 30.

Traktat o prawdziwym nabożeństwie do Najświętszej Maryi Panny, 120, wyd. Księży Marianów, Warszawa 1996, s. 97

²⁴ Katechizm Kościoła Katolickiego, 2679.

²¹ Tamże, 2675.

Ewangelia przedstawia właśnie skuteczność wstawiennictwa Maryi, która występuje wobec Jezusa jako rzeczniczka ludzkich potrzeb: „Nie mają już wina” (J 2, 3).

Różaniec jest równocześnie medytacją i prośbą. Wytrwale błaganie zanoszone do Matki Bożej opiera się na ufności, że macierzyńskie wstawiennictwo wszystko może uzyskać od Serca Syna. Jest Ona „wszechmocna z łaski”, jak – używając śmiałego wyrażenia, które należy właściwie rozumieć – określił to bł. Bartłomiej Longo w swej Suplice do Królowej Różańca świętego²⁵ To przekonanie począwszy od Ewangelii, umacniało się w ludzie chrześcijańskim na drodze doświadczenia. Wielki poeta Dante wspaniale je wyraził w duchu św. Bernarda: „Pani, tej jesteś mocy i szczodroty, że kto chcąc łaski do Cię nie ucieka, taki bez skrzydeł waży się na loty”²⁶ W różańcu błagamy Maryję, Przybytek Ducha Świętego (por. Łk 1, 35), a Ona staje przed Ojcem, który obdarzył Ją pełnią łask, i przed Synem zrodzonym z Jej łona, modląc się z nami i za nas.

Głosić Chrystusa z Maryją

17 Różaniec jest także drogą głoszenia i zgłębiania misterium Chrystusa, na której ono wciąż na nowo przedstawia się na różnych płaszczyznach doświadczenia chrześcijańskiego. Wzorcem jest modlitewna i kontemplacyjna prezentacja, której celem jest ukształtowanie ucznia według Serca Chrystusa. Kiedy bowiem w modlitwie różańcowej uwzględni się odpowiednio wszystkie elementy, aby medytacja była skuteczna, zwłaszcza przy odmawianiu wspólnotowym w parafiach i sanktuariach, powstaje szczególna sposobność katechezy, którą duszpasterze winni umieć wykorzystać. Matka Boża Różańcowa również w ten sposób prowadzi dalej swe dzieło głoszenia Chrystusa. Historia różańca pokazuje, jak tej modlitwy używali zwłaszcza dominikanie, gdy Kościół przeżywał trudne chwile z powodu szerzenia się herezji. Dziś stoimy wobec nowych wyzwani. Czemuż nie wziąć znowu do ręki koronki z wiarą tych, którzy byli przed nami? Różaniec zachowuje całą swą moc i pozostaje narzędziem nie do pominięcia spośród środków duszpasterskich każdego dobrego głosiciela Ewangelii.

Rozdział II

Tajemnice Chrystusa Tajemnice Matki

Różaniec „streszczeniem Ewangelii”

18. W kontemplację oblicza Chrystusa nie można wejść inaczej, jak słuchając w Duchu Świętym głosu Ojca, bo „nikt nie zna Syna, tylko Ojciec” (Mt 11, 27). W okolicach Cezarei Filipowej, wobec wyznania Piotra, Jezus wyraźnie określa, gdzie jest źródło tej tak jasnej intuicji co do Jego tożsamości: „Nie objawiły ci tego ciało i krew, lecz Ojciec mój, który jest w niebie” (Mt 16, 17). Konieczne jest zatem objawienie dane z wysoka. By je móc przyjąć, trzeba przybrać postawę

²⁵ *Suplika do Królowej Różańca świętego*, którą odmawia się uroczyście dwa razy w roku – w maju i w październiku – została ułożona przez bł. Bartłomieja Longo w 1883 roku, w odpowiedzi na wezwanie, jakie Papież Leon XIII skierował do katolików w swojej pierwszej Encyklice o różańcu, aby duchowo angażowali się na rzecz pokonywania różnych przejawów zła w społeczeństwie.

²⁶ *Boska Komedia*, Raj, XXXIII, 13-15 (tł. E. Porębowicz).

sluchania: „Tylko doświadczenie milczenia i modlitwy stwarza odpowiedniej podłoże, na którym może dojrzeć i rozwinąć się bardziej prawdziwe, adekwatne i spójne poznanie tajemnicy”.²⁷

Różaniec jest jedną z tradycyjnych dróg modlitwy chrześcijańskiej stosowanej do kontemplowania oblicza Chrystusa. Tak opisał go Papież Paweł VI: „Różaniec, ponieważ opiera się na Ewangelii i odnosi się, jakby do centrum, do tajemnicy Wcielenia i Odkupienia ludzi, trzeba uważać za modlitwę, która w pełni posiada znamię chrystologiczne. Albowiem jego charakterystyczny element, mianowicie litanijne powtarzanie pozdrowienia anielskiego «Zdrowaś Maryjo», przynosi również nieustanną chwałę Chrystusowi, do którego – jako do ostatecznego kresu – odnosi się zapowiedź anioła i pozdrowienie matki Chrzciciela: «Błogosławiony owoc żywota Twojego» (Łk 1, 42). Co więcej, powtarzanie słów «Zdrowaś Maryjo» jest jakby kanwą, na której rozwija się kontemplacja tajemnicy. Chrystus bowiem wskazywany w każdym pozdrowieniu anielskim jest tym samym Chrystusem, którego kolejno wypowiedane tajemnice ukazują jako Syna Bożego i jako Syna Dziewicy».²⁸

Stosowne uzupełnienie

19. Różaniec w formie, jaka przyjęła się w najbardziej rozpowszechnionej praktyce, zatwierdzonej przez władze kościelne, wskazuje tylko niektóre spośród tak licznych tajemnic życia Chrystusa. Taki wybór podyktował pierwotny schemat tej modlitwy, nawiązujący do liczby 150 Psalmów.

Uważam jednak, że aby rozwinąć chrystologiczny wymiar różańca, stosowne byłoby uzupełnienie, które – pozostawione swobodnemu wyborowi jednostek i wspólnot – pozwoliłoby objąć także tajemnice życia publicznego Chrystusa między chrztem w Jordanie a męką. W tych właśnie tajemnicach kontemplujemy ważne aspekty Osoby Chrystusa jako Tego, kto definitywnie objawił Boga. On jest Tym, który – ogłoszony przy chrzcie umiłowanym Synem Ojca – zwiastuje nadejście Królestwa, świadczy o nim swymi czynami, obwieszcza jego wymogi. To w latach życia publicznego misterium Chrystusa objawia się ze specjalnego tytułu jako tajemnica światła: „Jak długo jestem na świecie, jestem światłością świata” (J 9, 5).

Aby różaniec w pełniejszy sposób można było nazwać „streszczeniem Ewangelii”, jest zatem stosowne, żeby po przypomnieniu Wcielenia i ukrytego życia Chrystusa (tajemnice radosne), a przed zatrzymaniem się nad cierpieniami męki (tajemnice bolesne) i nad triumfem zmartwychwstania (tajemnice chwalebne) rozważyć również pewne momenty życia publicznego o szczególnej wadze (tajemnice światła). To uzupełnienie o nowe tajemnice, w niczym nie szkodząc żadnemu z istotnych aspektów tradycyjnego układu tej modlitwy, ma sprawić, że będzie ona przeżywana w duchowości chrześcijańskiej z nowym zainteresowaniem jako rzeczywiste wprowadzenie w głębię Serca Jezusa Chrystusa, oceanu radości i światła, boleści i chwały.

Tajemnice radosne

20. Pierwszy cykl – „tajemnic radosnych” – rzeczywiście znamionuje radość promieniująca z wydarzenia Wcielenia. Jest to widoczne od chwili zwiastowania,

²⁷ Jan Paweł II, List apost. *Novo millennio ineunte*, (6 stycznia 2001), 20; AAS 93 (2001), 279.

²⁸ Adhort. apost. *Marialis cultus* (2 lutego 1974), 46; AAS 66 (1974), 155.

gdy pozdrowienie Dziewicy z Nazaretu przez Gabriela łączy się z wezwaniem do radości mesjańskiej: „Raduj się, Maryjo” W tej zapowiedzi osiąga swój cel cała historia zbawienia, a nawet poniekąd sama historia świata. Jeśli bowiem planem Ojca jest zjednoczenie wszystkiego w Chrystusie (por. Ef 1, 10), to w jakiś sposób całego wszechświata dosięga Boska łaskawość, z jaką Ojciec pochyla się nad Maryją, by uczynić Ją Matką swego Syna. Cała ludzkość jest niejako objęta owym *fiat* – „niech się stanie” – którym z gotowością odpowiada Ona na wolę Boga.

Pod znakiem radości jest dalej scena spotkania z Elżbietą, w której sam głos Maryi i obecność Chrystusa w Jej łonie sprawiają, że Jan „poruszył się z radości” (por. Łk 1, 44). W wesele obfituje scena z Betlejem, w której narodzenie Bożego Dziecięcia, Zbawiciela świata, aniołowie opiewają i ogłaszają pasterzom właśnie jako „radość wielką” (Łk 2, 10).

Ale już dwie ostatnie tajemnice, choć zachowują posmak radości, zapowiadają równocześnie oznaki dramatu. Ofiarowanie w świątyni bowiem, wyrażając radość z konsekracji i doprowadzając do zachwytu starca Symeona, obejmuje też pro-roctwo o „znaku sprzeciwu”, jakim to Dziecię będzie dla Izraela, oraz mieczu, który przeniknie duszę Matki (por. Łk 2, 34-35). Radosne, a zarazem dramatyczne jest również opowiadanie o dwunastoletnim Jezusie w świątyni. Ukazuje się On tutaj w swej Boskiej mądrości i zasadniczo jako Ten, kto „naucza” Objawienie w Nim tajemnicy Syna całkowicie oddanego sprawom Ojca jest zapowiedzią ewangelicznego radykalizmu, który w obliczu bezwzględnych wymogów Królestwa wykracza ponad najserdeczniejsze nawet więzi ludzkie. Nawet Józef i Maryja, zatrwożeni i zaniepokojeni, „nie zrozumieli tego, co im powiedział” (Łk 2, 50).

Rozważać „tajemnice radosne” znaczy więc wejść w ostateczne motywacje i w głębokie znaczenie radości chrześcijańskiej. Znacząco wpatrywać się w konkretność tajemnicy Wcielenia i w niejasną zapowiedź misterium zbawczego cierpienia. Maryja prowadzi nas do zrozumienia, w czym leży sekret radości chrześcijańskiej, przypominając nam, że chrześcijaństwo to przede wszystkim *euangelion*, „dobra nowina”, która ma swe centrum, a nawet całą swoją treść w Osobie Chrystusa, Słowa, które stało się ciałem, jedynego Zbawiciela świata.

Tajemnice światła

21. Przechodząc od dzieciństwa i życia w Nazarecie do życia publicznego Jezusa kontemplacja prowadzi nas do tych tajemnic, które ze specjalnego tytułu nazwać można „tajemnicami światła” W rzeczywistości całe misterium Chrystusa jest światłem. On jest „światłością świata” (J 8, 12). Jednak ten wymiar wylania się szczególnie w latach życia publicznego, kiedy głosi On Ewangelię Królestwa. Pragnąc wskazać wspólnocie chrześcijańskiej pięć znamienych momentów – tajemnic „pełnych światłości” – tej fazy życia Chrystusa, uważam, że słusznie można by za nie uznać: 1. Jego chrzest w Jordanie; 2. objawienie siebie na weselu w Kanie; 3. głoszenie Królestwa Bożego i wzywanie do nawrócenia; 4. przemienienie na górze Tabor; 5. ustanowienie Eucharystii, będącej sakramentalnym wyrazem misterium paschalnego.

Każda z tych tajemnic jest objawieniem Królestwa, które już nadeszło w samej Osobie Jezusa. Tajemnicą światła jest przede wszystkim chrzest w Jordanie. Tutaj, gdy Jezus schodzi do wody – jako niewinny, który czyni siebie „grzechem” za nas (por. 2 Kor 5, 21) – otwierają się niebiosa i głos Ojca ogłasza Go Synem umiłowanym (por. Mt 3, 17 i par.), a Duch Święty zstępuje na Niego, by powołać

Go do przyszłej misji. Tajemnicą światła jest początek znaków w Kanie (por. J 8, 1-12), gdy Chrystus, przemieniając wodę w wino, dzięki interwencji Maryi, pierwszej z wierzących, otwiera serca uczniów na wiarę. Tajemnicą światła jest nauczanie Jezusa, w czasie którego głosi On nadejście Królestwa Bożego i wzywa do nawrócenia (por. Mk 1, 15), odpuszczając grzechy tym, którzy zbliżali się do Niego z ufnością (por. Mk 2, 3- 13; Łk 7, 47-48), dając początek tajemnicy miłosierdzia, którą On sam będzie realizował aż do skończenia świata, szczególnie poprzez powierzony Kościołowi Sakrament Pojednania. Tajemnicą światła w pełnym tego słowa znaczeniu jest dalej przemienienie, które według tradycji miało miejsce na górze Tabor. Chwała Bóstwa rozświetla oblicze Chrystusa, kiedy Ojciec uznaje Go wobec porwanych zachwytem Apostołów, wzywa ich, aby Go słuchali (por. Łk 9, 35 i par.) i przygotowuje do przeżycia z Nim bolesnego momentu męki, aby doszli z Nim do radości zmartwychwstania i do życia przemienionego przez Ducha Świętego. Tajemnicą światła jest wreszcie ustanowienie Eucharystii, w której Chrystus ze swym Ciałem i Krwią pod postaciami chleba i wina staje się pokarmem, dając „aż do końca” świadectwo swej miłości do ludzi (J 13, 50), dla których zbawienia złoży siebie samego w ofierze.

W tych tajemnicach, z wyjątkiem Kany, obecność Maryi pozostaje ukryta w tle. Ewangelie wspominają zaledwie kilka razy o Jej przygodnej obecności w jednym czy drugim momencie nauczania Jezusa (por. Mk 3, 31-35; J 2, 12) i nic nie mówią, czy była w Wieczerniku w czasie ustanowienia Eucharystii. Jednak rola, jaką pełni w Kanie, widoczna jest w jakiś sposób w całej drodze Chrystusa. Objawienie, które w czasie chrztu w Jordanie dał o Nim bezpośrednio Ojciec, a które w Janie Chrzcieliu odbiło się echem, w Kanie znajdujemy na Jej ustach i staje się ono wielkim macierzyńskim napomnieniem, skierowanym przez Nią do Kościoła wszystkich czasów: „Zróbcie wszystko, cokolwiek wam powiem” (J 2, 5). Jest to napomnienie, które dobrze wprowadza w słowa i znaki Chrystusa w czasie Jego życia publicznego, stanowiąc maryjne tło dla wszystkich „tajemnic światła”

Tajemnice bolesne

22. Tajemnicom bóleści Chrystusa Ewangelie nadają wielką wagę. Pobożność chrześcijańska zawsze, zwłaszcza w Wielkim Poście, przez odprawianie Drogi Krzyżowej rozpamiętywała poszczególne momenty męki, intuicyjnie wyczuwając, że tu jest punkt kulminacyjny objawienia miłości i że tu jest źródło naszego zbawienia. Różaniec wybiera pewne momenty męki, skłaniając modlącego się, by skupił na nich wejrzenie swego serca i przeżył je na nowo. Droga medytacji otwiera się Ogrodem Oliwnym, gdzie Chrystus przeżywa szczególnie drczące chwile wobec woli Ojca, względem której słabość ciała mogłaby ulec pokusie buntu. Tam Chrystus staje w obliczu wszystkich pokus ludzkości i wobec wszystkich jej grzechów, by powiedzieć Ojcu: „Nie moja wola, lecz Twoja niech się stanie” (Łk 22, 42 i par.). To Jego „tak” odwraca „nie” prarodziców w ogrodzie Eden. A ile miało Go kosztować to przyjęcie woli Ojca, wynika z dalszych tajemnic, w których przez biczowanie, ukoronowanie cierniem, dźwiganie krzyża i śmierć na krzyżu zostaje On wydany na największe poniżenie: *Ecce homo!*

W tym poniżeniu objawia się nie tylko miłość Boga, ale samo znaczenie człowieka. *Ecce homo*: kto chce poznać człowieka, musi umieć rozpoznać jego znaczenie, źródło i spełnienie w Chrystusie – Bogu, który uniża się z miłości „aż do śmierci i to śmierci krzyżowej” (Flp 2, 8). Tajemnice bolesne prowadzą wie-

rzącego do ponownego przeżywania śmierci Jezusa, stawania pod krzyżem obok Maryi, by wraz z Nią wnikać w ocean miłości Boga do człowieka i odczuć całą jej odradzającą moc.

Tajemnice chwalebne

23. „Kontemplacja oblicza Chrystusa nie może zatrzymać się na wizerunku Ukrzyżowanego. Chrystus jest Zmartwychwstałym!”²⁹ Różaniec zawsze wyrażał to doświadczenie wiary, wzywając wierzącego do wyjścia poza ciemność męki, by utkwic wzrok w chwale Chrystusa w zmartwychwstaniu i wniebowstąpieniu. Kontemplując Zmartwychwstałego, chrześcijanin odkrywa na nowo motywy swojej wiary (por. 1 Kor 15, 14) i przeżywa ponownie radość nie tylko tych, którym Chrystus się objawił – Apostołów, Magdaleny, uczniów z Emaus – ale również radość Maryi, która nie mniej intensywnie musiała doświadczyć nowego życia uwielbionego Syna. Do tej chwały, w której od momentu wniebowstąpienia Chrystus zasiada po prawicy Ojca, również Ona zostanie wyniesiona z chwilą wniebowzięcia, by antycypować to, do czego przeznaczeni są wszyscy sprawiedliwi przez zmartwychwstanie ciała. Wreszcie ukoronowana w chwale – jak to widać w ostatniej tajemnicy chwalebnej – jaśnieje Ona jako Królowa aniołów i świętych, antycypacja i szczyt rzeczywistości eschatologicznej Kościoła.

W centrum tej drogi chwały Syna i Matki różaniec stawia w trzeciej tajemnicy chwalebnej Pięćdziesiątnicę, która ukazuje oblicze Kościoła jako rodziny zebranej wraz z Maryją, ożywionej potężnym wylaniem Ducha Świętego, gotowej do misji ewangelizacyjnej. Kontemplowanie tej, jak i innych tajemnic chwalebnych, winno prowadzić wierzących do coraz żywszego uświadamiania sobie swego nowego życia w Chrystusie, wewnątrz rzeczywistości Kościoła – życia, dla którego scena Pięćdziesiątnicy stanowi wielką „ikonę” Tajemnic chwalebne ożywiają zatem w wiernych nadzieję eschatologicznego kresu, ku któremu zdążają jako członkowie Ludu Bożego pielgrzymującego przez historię. Musi ich to pobudzać do odważnego świadectwa o tej „radosnej nowinie” która nadaje sens całemu ich życiu.

Od „tajemnic” do „Tajemnicy”: droga Maryi

24. Cykle medytacyjne, proponowane przez różaniec święty, nie są oczywiście wyczerpujące, ale przypominają to, co istotne, prowadząc ducha do zasmakowania w poznawaniu Chrystusa, które stale czerpie z czystego źródła Ewangelii. Każdy z poszczególnych rysów Chrystusa opisanych przez Ewangelistów jaśnieje blaskiem Tajemnicy, która przewyższa wszelką wiedzę (por. Ef 3, 19). Jest to Tajemnica Słowa Wcielonego, w którym „mieszka cała Pełnia: Bóstwo, na sposób ciała” (Kol 2, 9). Dlatego *Katechizm Kościoła Katolickiego* kładzie tak wielki nacisk na tajemnice Chrystusa, przypominając, że „wszystko w życiu Jezusa [...] jest znakiem Jego misterium”³⁰ *Duc in altum* Kościoła w trzecim tysiącleciu mierzy się zdolnością chrześcijan do „głębszego poznania tajemnicy Boga – to jest Chrystusa” w którym „wszystkie skarby mądrości i wiedzy są ukryte” (Kol 2, 2-3). Do każdego ochrzczonego skierowane jest gorące życzenie z Listu do Efezjan: „Niech Chrystus zamieszka przez wiarę w waszych sercach, abyście w mi-

²⁹ Jan Paweł II, List apost. *Novo millennio ineunte*, (6 stycznia 2001), 28: AAS 93 (2001), 284.

³⁰ N. 515.

łości wkorzeni i ugruntowani [...] zdolali [...] poznać miłość Chrystusa, przewyższającą wszelką wiedzę, abyście zostali napełnieni całą Pełnią Bożą” (3, 7-19).

Różaniec staje na służbie tego ideału, wyjawiając 'sekret', jak można łatwiej otworzyć się na głęboką, porywającą znajomość Chrystusa. Moglibyśmy to nazwać drogą Maryi. Jest to droga przykładu Dziewicy z Nazaretu, Niewiasty wiary, milczenia i słuchania. Jest to równocześnie droga pobożności maryjnej, ożywiającej świadomością nierozdzielnej więzi łączącej Chrystusa i Jego Najświętszą Matkę: tajemnice Chrystusa są również, w jakimś sensie, tajemnicami Maryi, nawet wówczas, gdy nie jest z nimi bezpośrednio związana, przez sam fakt, że żyje Ona Nim i dla Niego. Powtarzając w „Zdrowaś Maryjo” słowa anioła Gabriela i św. Elżbiety, czujemy się pobudzani, by szukać wciąż na nowo u Maryi, w Jej ramionach i w Jej Sercu, „błogosławionego owocu Jej żywota” (por. Łk 1, 42).

Tajemnica Chrystusa, tajemnica człowieka

25. We wspomnianym już świadectwie z 1978 roku o różańcu jako modlitwie, którą bardzo ukochałem, wyraziłem myśl, do której pragnę powrócić. Powiedziałem wówczas, że „ta prosta modlitwa różańcowa pulsuje niejako życiem ludzkim”³¹

W świetle dotychczasowych refleksji o tajemnicach Chrystusa nietrudno jest pogłębić tę implikację antropologiczną różańca. Jest to implikacja tym bardziej radykalna, że na pierwszy rzut oka jej się nie dostrzega. Kto podejmuje kontemplację Chrystusa, rozważając etapy Jego życia, musi pojąć w Nim również „prawdę o człowieku” Jest to bardzo ważne stwierdzenie Soboru Watykańskiego II, które począwszy od encykliki *Redemptor hominis* wielokrotnie czyniłem przedmiotem mojego nauczania: „W istocie misterium człowieka wyjaśnia się prawdziwie jedynie w misterium Słowa Wcielonego”³² Różaniec pomaga otworzyć się na to światło. Idąc drogą Chrystusa, w którym droga człowieka jest „zrekapitulowana”³³, odsłonięta i odkupiona, wierzący staje przed obrazem człowieka prawdziwego. Kontemplując Jego narodziny uczy się sakralnego charakteru życia, patrząc na dom w Nazarecie poznaje pierwotną prawdę o rodzinie według planu Bożego, słuchając Nauczyciela w tajemnicach życia publicznego czerpie światło, by wejść do Królestwa Bożego, a idąc drogą na Kalwarię uczy się znaczenia zbawczego cierpienia. Wreszcie kontemplując Chrystusa i Jego Matkę w chwale, widzi cel, do którego każdy z nas jest wezwany, jeśli pozwoli się uzdrowić i przemienić przez Ducha Świętego. Można więc powiedzieć, że każda tajemnica różańca, stając się przedmiotem dobrej medytacji, rzuca światło na misterium człowieka.

Równocześnie staje się czymś naturalnym przynosić na to spotkanie ze świętym człowieczeństwem Odkupiciela tak liczne problemy, lęki, trudy i projekty, które cechują nasze życie. „Zrzuć swą troskę na Pana, a On cię podtrzyma” (Ps 55[54], 23). Medytować z różańcem znaczy powierzać nasze troski miłosłownemu Sercu Chrystusa i Sercu Jego Matki. Po dwudziestu czterech latach, rozważając nad doświadczeniami, których nie zabrakło mi również przy sprawowaniu posługi Piotrowej, czuję, że powinienem powtórzyć zapewnienie, które jest niejako gorącym wezwaniem skierowanym do wszystkich, aby osobiście tego doświad-

³¹ Przemówienie na „Anioł Pański”, 29 października 1978: *Insegnamenti I* (1978), 76.

³² Konst. duszpast. o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 22.

³³ Por. św. Ireneusz z Lyonu, *Adversus haereses*, 3, 18, 1.

czyli: tak, różaniec naprawdę „pulsuje życiem ludzkim”, by zharmonizować je z rytmem życia Bożego w radosnej komunii Trójcy Przenajświętszej, co jest przeznaczeniem i głębokim pragnieniem całego naszego istnienia.

Rozdział III

„Dla mnie żyć to Chrystus”

Różaniec drogą przyswajania tajemnicy

26. Różaniec proponuje charakterystyczną metodę medytacji tajemnic Chrystusa ze swej natury sprzyjającą ich przyswajaniu. Jest to metoda oparta na powtarzaniu. Dotyczy to przede wszystkim „Zdrowaś Maryjo”, powtarzanego aż dziesięciokrotnie przy każdej tajemnicy. Patrząc powierzchownie na to powtarzanie, można by traktować różaniec jako praktykę jałową i nużącą. Jednak do zupełnie innych wniosków na temat koronki można dojść, kiedy uzna się ją za wyraz nigdy nie znużonej miłości, która ciągle powraca do ukochanej osoby z gorącymi uczuciami, które, choć podobne w przejawach, są zawsze nowe ze względu na przenikającą je czułość.

W Chrystusie Bóg przyjął naprawdę „serce z ciała”. Ma On nie tylko Boże Serce, bogate w miłosierdzie i przebaczenie, ale również serce ludzkie, zdolne do wszystkich poruszeń uczucia. Gdybyśmy potrzebowali do tego świadectwa Ewangelii, nie trudno byłoby znaleźć je we wzruszającym dialogu Chrystusa z Piotrem po zmartwychwstaniu. „Szymonie, synu Jana, czy miłujesz Mnie?” Aż trzy razy postawione jest to pytanie, aż trzy razy zostaje udzielona odpowiedź: „Tak, Panie, Ty wiesz, że Cię kocham” (por. J 21, 15-17). Niezależnie od specyficznego znaczenia tej perykopy, tak ważnej dla misji Piotra, niczyjej uwadze nie może umknąć piękno tego trzykrotnego powtórzenia, w którym powracające wciąż uporczywe pytanie i korespondująca z nim odpowiedź wyrażone są w terminach dobrze znanych z powszechnego doświadczenia ludzkiej miłości. By zrozumieć różaniec, trzeba wejść w dynamikę psychologiczną właściwą miłości.

Jedno jest pewne: jeśli powtarzanie „Zdrowaś Maryjo” zwraca się bezpośrednio do Matki Najświętszej, to z Nią i przez Nią miłość odnosi się ostatecznie do Jezusa. Powtarzanie ożywiane jest pragnieniem coraz pełniejszego upodobnienia się do Chrystusa, co stanowi prawdziwy 'program' życia chrześcijańskiego. Św. Paweł ogłosił ten program płomiennymi słowami: „Dla mnie żyć – to Chrystus, a umrzeć – to zysk” (Flp 1, 21). I jeszcze: „Teraz już nie ja żyję, lecz żyje we mnie Chrystus” (Ga 2, 20). Różaniec pomaga nam wzrastać w tym upodabnianiu się aż do osiągnięcia celu, którym jest świętość.

Metoda wartościowa

27 Nie powinno dziwić, że więź z Chrystusem może być nawiązywana również przy pomocy jakiejś konkretnej metody. Bóg udziela się człowiekowi zgodnie z jego naturą i sytuacją życiową. Dlatego – choć duchowość chrześcijańska zna bardziej wysublimowane formy mistycznego milczenia, w którym wszelkie obrazy, słowa i gesty zostają niejako wyniesione przez intensywność niewypowiedzianego zjednoczenia człowieka z Bogiem – normalnie znamionuje ją całościowe zaangażowanie osoby w jej złożonej rzeczywistości psychofizycznej i relacyjnej.

Jest to wyraźnie widoczne w liturgii. Sprawowanie sakramentów i sakramentaliów wiąże się z szeregiem obrzędów, które są dostosowane do różnych wymiarów osoby ludzkiej. Tak też jest z modlitwą Nieliturgiczną. Potwierdza to fakt, że na Wschodzie najbardziej charakterystyczna modlitwa medytacji chrystologicznej, skupiona na słowach: „Panie Jezu Chryste, Synu Boga, zmiłuj się nade mną, grzesznikiem”⁴⁴, tradycyjnie wiązana jest z rytmem oddechu, który sprzyja wytrwałości w zanoszeniu prośb i zapewnia niemal „fizyczną” konsystencję przagnieniu, by Chrystus stał się dla życia tchnieniem, duszą i „wszystkim”

Metoda, którą jednak można ulepszyć

28. W liście apostołskim *Novo millennio ineunte* przypominałem, że istnieje dziś również na Zachodzie nowa potrzeba medytacji, która znajduje czasem w innych religiach dość atrakcyjne sposoby realizacji. Nie brak chrześcijan, którzy, nie znając dobrze chrześcijańskiej tradycji kontemplacyjnej, ulegają wpływom tych propozycji.

One jednak, choć posiadają elementy pozytywne i dające się czasem zintegrować z doświadczeniem chrześcijańskim, często kryją w sobie podbudowę ideologiczną nie do przyjęcia. Również w tych doświadczeniach cieszy się duża popularnością metodologia, która – mając na celu głęboką koncentrację duchową – korzysta z technik o charakterze psychofizycznym, opartych na powtórzeniu i symbolicznie. Różaniec należy do tej ogólnej panoramy fenomenologii religii, ale ma swe własne cechy charakterystyczne, które odpowiadają typowym wymogom specyfiki chrześcijaństwa.

Istotnie, różaniec jest tylko metodą kontemplacji. Jako metodę należy go stosować mając na względzie cel, a nie może on stać się celem samym w sobie. Jednak również jako metody nie należy go lekceważyć, skoro jest owocem wielowiekowego doświadczenia. Przemawia za nim doświadczenie niezliczonych świętych. Nie wyklucza to jednak faktu, że można go ulepszyć. Do tego właśnie zmierza uzupełnienie cyklu tajemnic nową serią – *mysteria lucis* – wraz z pewnymi sugestiami dotyczącymi odmawiania różańca, które przedstawiam w niniejszym Liście. Tymi propozycjami, respektując jednak powszechnie przyjętą strukturę tej modlitwy, chciałbym pomóc wiernym, by zrozumieli ją w jej aspektach symbolicznych, pozostając w zgodzie z wymogami życia codziennego. W przeciwnym razie zachodziłoby niebezpieczeństwo, że różaniec nie tylko nie przyniesie pożądaných skutków duchowych, ale dojdzie nawet do takiej sytuacji, że koronkę, na której zazwyczaj się go odmawia, będzie się traktować na równi z jakimś amuletem czy przedmiotem magicznym, co byłoby radykalnym wypaczeniem jego znaczenia i funkcji.

Zapowiedź tajemnicy

29. Zapowiedź tajemnicy i, jeśli tylko możliwe, równoczesne ukazanie przedstawiającej ją ikony, to jakby odsłonięcie sceny, na której należy skupić uwagę. Słowa kierują wyobraźnię i ducha ku temu określönemu wydarzeniu czy momentowi z życia Chrystusa. W duchowości, która rozwinęła się w Kościele, czy to kult ikon, czy liczne nabożeństwa bogate w elementy postrzegane zmysłami,

⁴⁴ Katechizm Kościoła Katolickiego, 2616.

⁴⁵ Por. n. 33: AAS 93 (2001), 289.

jak również metoda zaproponowana przez św. Ignacego z Loyoli w *Ćwiczeniach duchownych* odwoływały się do elementu wzrokowego i obrazowego (*compositio loci*), uważając go za bardzo pomocny w koncentracji ducha na misterium. Jest to zresztą metodologia, która odpowiada samej logice Wcielenia: Bóg zechciał przyjąć w Jezusie rysy ludzkie. To przez Jego fizyczną rzeczywistość zostajemy doprowadzeni do kontaktu z Jego Boską tajemnicą.

Tej potrzebie konkretności odpowiada również zapowiadanie poszczególnych tajemnic różańca. Oczywiście nie zastępują one Ewangelii ani nawet nie odwołują się do wszystkiego, co ona zawiera. Różaniec nie zastępuje zatem *lectio divina*, ale przeciwnie, zakłada ją i ułatwia. Jeśli jednak tajemnice rozważane w różańcu, nawet uzupełnione o *mysteria lucis*, ograniczają się jedynie do zasadniczych linii życia Chrystusa, to od nich łatwo można przejść do pozostałych treści Ewangelii, przede wszystkim wówczas, kiedy różaniec odmawia się w szczególnych chwilach przedłużonego skupienia.

Słuchanie Słowa Bożego

30. Aby dać medytacji podstawy biblijne i większą głębię, dobrze jest, po zapowiedzi tajemnicy, odczytać odnośny tekst biblijny, który, zależnie od okoliczności, może być krótszy albo dłuższy. Inne słowa nie są bowiem nigdy tak skuteczne, jak Słowo natchnione. Należy go słuchać, mając pewność, że jest to Słowo Boga, wypowiedziane na dzisiaj i „dla mnie”

Przyjęte w ten sposób, wchodzi ono w różańcową metodologię powtarzania, nie powodując znużenia, jakie wywoływałoby zwykłe powtarzanie informacji dobrze już przyswojonej. Nie chodzi bowiem o przywoływanie na pamięć informacji, ale o to, by pozwolić Bogu „mówić” Przy pewnych uroczystych okazjach wspólnotowych słowo to można odpowiednio objaśnić krótkim komentarzem.

Milczenie

31. Słuchanie i medytacja karmią się milczeniem. Stosowne jest, by po zapowiedzeniu tajemnicy i proklamacji Słowa przez odpowiedni czas zatrzymać się i skupić na rozważanej tajemnicy, zanim rozpocznie się modlitwę ustną. Ponowne odkrycie wartości milczenia jest jednym z sekretów praktykowania kontemplacji i medytacji.

Do ograniczeń społeczeństwa zdominowanego przez technologię i środki masowego przekazu należy również fakt, że milczenie staje się coraz trudniejsze. Tak jak w liturgii zaleca się chwile milczenia, również przy odmawianiu różańca stosowna jest po wysłuchaniu Słowa Bożego krótka pauza, w czasie której duch skupia się na treści określonej tajemnicy.

„Ojcze nasz”

32. Po wysłuchaniu Słowa i skupieniu się na tajemnicy, czymś naturalnym jest wzniesienie ducha ku Ojcu. Jezus w każdej ze swoich tajemnic prowadzi nas zawsze do Ojca, do którego stale się zwraca, bo w Jego „łonie” spoczywa (por. J 1, 18). Chce nas wprowadzić w zażyłość z Ojcem, byśmy mówili razem z Nim: „Abba, Ojcze” (por. Rz 8, 15; Ga 4, 6). To w relacji do Ojca czyni nas swymi braćmi i braćmi pomiędzy sobą, dając nam Ducha, który jest jednocześnie Jego i Ojca, „Ojcze nasz”, postawione niejako u podstaw medytacji chrystologiczno-

marynej, rozwijanej przez powtarzanie „Zdrowaś Maryjo” czyni medytację tajemnicy doświadczeniem eklezjalnym, nawet kiedy prowadzi się ją w samotności.

Dziesięć „Zdrowaś Maryjo”

33. Jest to element, który zajmuje w różańcu najwięcej miejsca, a równocześnie sprawia, że jest on modlitwą w całym tego słowa znaczeniu maryjną. Właśnie jednak w świetle dobrze rozumianych słów „Zdrowaś Maryjo” odczuwa się wyraźnie, że charakter maryjny nie tylko nie przeciwstawia się chrystologicznemu, ale przeciwnie, podkreśla go i uwypukla. Istotnie, pierwsza część „Zdrowaś Maryjo”, zaczerpnięta ze słów skierowanych do Maryi przez anioła Gabriela i św. Elżbietę, jest adorującą kontemplacją misterium, które dokonuje się w Dziewicy z Nazaretu. Wyrażają one, jak można by powiedzieć, podziw nieba i ziemi, ujawniając poniekąd zachwyt samego Boga, gdy ogląda On swe arcydzieło – Wcielenie Syna w dziewiczym łonie Maryi – w duchu tego radosnego spojrzenia z Księgi Rodzaju (por. 1, 31), owego pierwotnego „*pathosu*”, w jakim Bóg u świtu stworzenia przyglądał się dziełu swoich rąk³⁶. Powtarzanie w różańcu „Zdrowaś Maryjo” utrzymuje nas w klimacie zachwytu Boga: wyraża rozradowanie, zdumienie, uznanie dla największego w historii cudu. Jest to wypełnienie proroctwa Maryi: „Odtąd błogosławić mnie będą wszystkie pokolenia” (Łk 1, 48).

Centrum „Zdrowaś Maryjo” poniekąd zwróceniem między jego pierwszą a drugą częścią, jest imię Jezus. Czasami, przy pośpiesznym odmawianiu, to centrum uchodzi uwagi, a wraz z nim również nawiązanie do misterium Chrystusa, które jest kontemplowane. Ale to właśnie akcent, jaki kładzie się na imieniu Jezus i na Jego misterium, znamionuje znaczące i owocne odmawianie różańca. Już Paweł VI przypomniał w Adhortacji *Mariialis cultus* praktykowany w pewnych regionach zwyczaj, by podkreślać imię Chrystusa, dodając do niego refren (tak zwane „dopowiedzenia”) nawiązujący do rozważanej tajemnicy³⁷. Jest to zwyczaj godny pochwały, zwłaszcza przy publicznym odmawianiu różańca. Wyraża on dobrze wiarę chrystologiczną, odnoszącą się do różnych momentów życia Odkupiciela. Jest to wyznanie wiary, a równocześnie pomoc w medytacji, która pozwala przyswajać i przeżywać misterium Chrystusa, w naturalny sposób związane z odmawianiem „Zdrowaś Maryjo”. Powtarzanie imienia Jezus – jedynego imienia, w którym dane nam jest mieć nadzieję na zbawienie (por. Dz 4, 12) – złączonego z imieniem Matki Najświętszej, pozwalając niejako, by to Ona sama nam je podsuwała, stanowi drogę asymilacji, której celem jest coraz głębsze wprowadzanie nas w życie Chrystusa.

Z bardzo szczególnej więzi z Chrystusem, wynikającej z faktu, że Maryja jest Matką Boga, *Theotokos*, wypływa ponadto moc błagania, jakie do Niej kierujemy w drugiej części tej modlitwy, powierzając Jej matczynemu wstawiennictwu nasze życie i godzinę naszej śmierci.

„Chwała Ojcu”

34. Doksologia trynitarna jest celem chrześcijańskiej kontemplacji. Chrystus jest bowiem drogą, która prowadzi nas do Ojca w Duchu. Kiedy do końca trzy-

³⁶ Jan Paweł II, *List do artystów*, (4 kwietnia 1999), 1: AAS 91 (1999), 1155.

³⁷ Por. n. 46. Zwyczaj ten spotkał się niedawno z pochwałą Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów w *„Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania”*, 201.

mamy się tej 'drogi', ustawicznie stajemy wobec misterium trzech Osób Boskich, którym należy się chwała, uwielbienie i dziękczynienie. Ważne jest, żeby „Chwała Ojcu” szczyt kontemplacji, zostało w różańcu dobrze uwypuklone. Przy odmawianiu publicznym można je śpiewać, aby odpowiednio uwypuklić ową perspektywę strukturalną, charakteryzującą każdą modlitwę chrześcijańską.

W takiej mierze, w jakiej medytacja danej tajemnicy będzie uważna, głęboka, ożywiana – od jednego „Zdrowaś Maryjo” do drugiego – miłością do Chrystusa i do Jego Matki, uwielbienie Trójcy Przenajświętszej na zakończenie każdej dziesiątki, nie sprowadzając się bynajmniej do roli krótkiego zakończenia, uzyska swój właściwy ton kontemplacyjny, aby niejako wynieść ducha ku wyżynom rajów i dać nam w pewien sposób przeżyć doświadczenie Taboru, będące przedsmakiem przyszłej kontemplacji: „Dobrze, że tu jesteśmy!” (Łk 9, 33).

Końcowy akt strzelisty

35. Według powszechnie przyjętej praktyki, w różańcu po doksológii trynitarniej odmawia się akt strzelisty, różny, zaleźnie od zwyczajów. Doceniając wartość takich inwokacji trzeba zauważyć, że owocność kontemplacji tajemnic będzie lepiej wyrażona, jeśli zadba się o to, by każdą tajemnicę zakończyć modlitwą o osiągnięcie specyficznych owoców konkretnej tajemnicy. W ten sposób różaniec będzie mógł trafniej wyrazić swój związek z życiem chrześcijańskim. Podpowiada to piękna modlitwa liturgiczna, która zachęca nas, byśmy prosili o osiągnięcie przez rozważanie tajemnic różańca tego, że będziemy „naśladować to, co zawierają, i otrzymamy to, co obiecują”³⁸

W takiej modlitwie końcowej może występować, jak to ma już miejsce, uzasadniona różnorodność. Różaniec uzyskuje w ten sposób również rysy bardziej odpowiadające różnym tradycjom duchowym i różnym wspólnotom chrześcijańskim. W tej perspektywie należałoby sobie życzyć, aby były szerzone, z należytym rozeznaniem duszpasterskim, najbardziej znaczące propozycje. Można by sprawdzać ich przydatność w ośrodkach i sanktuariach maryjnych, gdzie zwraca się szczególną uwagę na praktykę różańca. W ten sposób Lud Boży mógłby, korzystając z wszelkiego autentycznego bogactwa duchowego, czerpiąc z niego pokarm duchowy dla swej kontemplacji.

„Koronka”

36. Tradycyjnie do odmawiania różańca używa się koronki. W najbardziej powierzchownej praktyce staje się ona często przedmiotem, który służy po prostu do odliczania kolejnych „Zdrowaś Maryjo”. Służy ona jednak również wyrażeniu symboliki, która może nadać kontemplacji nową treść.

W związku z tym trzeba najpierw zauważyć, że koronka zwraca się ku wizerunkowi Ukrzyżowanego, który otwiera i zamyka samą drogę modlitwy. Na Chrystusie skupia się życie i modlitwa wierzących. Wszystko od Niego wychodzi, wszystko ku Niemu zdąża, wszystko przez Niego, w Duchu Świętym, dochodzi do Ojca.

³⁸ „... concede, quaesumus, ut haec mysteria sacratissimo beatae Mariae Viriginis Rosario recolentes, et imitemur quod continent, et quod promittunt assequamur”: *Missale Romanum 1960. In festo Beatae Mariae Viriginis a Rosario.*

Jako pomoc w liczeniu, wyznaczając rytm posuwania się w modlitwie, korona przypomina nie kończącą się nigdy drogę kontemplacji i doskonałości chrześcijańskiej. Bł. Bartłomiej Longo widział w niej również „łańcuch” łączący nas z Bogiem. Owszem, łańcuch, ale łańcuch „słodki” – taką okazuje się zawsze relacja z Bogiem, który jest Ojcem. „Synowski” łańcuch, który pozwala nam jednoczyć się z Maryją, „służebnicą Pańską” (Łk 1, 38), a w końcu i z samym Chrystusem, który, będąc Bogiem, stał się ‘sługą’ dla naszej miłości (por. Flp 2, 7).

Piękne jest także rozciągnięcie symbolicznego znaczenia koronki na nasze wzajemne odniesienia – przypomina więzi komunii i braterstwa, łączące nas wszystkich z Chrystusem.

Rozpoczęcie i zakończenie

37 We współczesnej praktyce, dostosowanej do różnorodnych okoliczności duszpasterskich, istnieją różne sposoby rozpoczynania różańca. W niektórych regionach rozpoczyna się zazwyczaj wezwaniem zaczerpniętym z Psalmu 70: „Boże, wejrzyj ku wspomózeniu memu; Panie, pośpiesz ku ratunkowi memu” co niejako ożywia u modlącego się świadomość jego własnej nędzy. Gdzie indziej natomiast początek stanowi *Credo*, jakby dla uczynienia wyznania wiary fundamentem podejmowanej kontemplacji. Te i inne sposoby, w takim wymiarze, w jakim uzdalniają ducha do kontemplacji, są na równi uprawnione. Odmawianie różańca zamyka się modlitwą w intencji Papieża, by niejako skierować spojrzenie modlącego się na rozległy horyzont potrzeb Kościoła. I właśnie z myślą, by zachęcić do takiej eklezyjalnej wizji różańca, Kościół wzbogacił go świętymi odpustami dla tych, którzy go odmawiają w należytej dyspozycji.

Jeśli bowiem różaniec jest przeżywany w ten sposób, staje się naprawdę drogą duchową, na której Maryja jest Matką, Nauczycielką i Przewodniczką, podtrzymującą wiernych swym potężnym wstawiennictwem. Czyż można się dziwić, że przy końcu tej modlitwy odczuwa się jako potrzebę ducha, który w medytacji doświadczył głęboko macierzyństwa Maryi, pragnienie wychwalania Najświętszej Dziewicy, czy to wspaniałą modlitwą *Salve Regina*, czy też Litanią Loretańską? Jest to ukoronowanie drogi wewnętrznej, która doprowadziła wiernego do żywego kontaktu z misterium Chrystusa i Jego Najświętszej Matki.

Rozłożenie w czasie

38. Różaniec można odmawiać codziennie w całości, i nie brak takich, którzy to czynią z godną pochwałą wytrwałością. Wypełnia on w ten sposób modlitwą dni tak wielu dusz kontemplacyjnych albo towarzyszy osobom chorym czy w podeszłym wieku, które dysponują dużym zasobem czasu. Jest jednak oczywiste – i to tym bardziej, jeśli doda się nowy cykl *mysteria lucis* – że wielu wiernych będzie mogło odmawiać tylko jego część według pewnego porządku tygodniowego. Ten rozkład prowadzi do nadania poszczególnym dniom tygodnia swojego duchowego ‘kolorytu’, podobnie jak liturgia nadaje go różnym okresom roku liturgicznego.

Według obecnej praktyki poniedziałek i czwartek poświęca się „tajemnicom radosnym”, wtorek i piątek „tajemnicom bolesnym”, środę, sobotę i niedzielę „tajemnicom chwalebny” Gdzie włączyć „tajemnice światła”? Zważywszy, że „tajemnice chwalebne” powtarza się przez dwa kolejne dni, w sobotę i w niedzielę, a sobota jest tradycyjnie dniem o silnym zabarwieniu maryjnym, wydaje

się wskazane przenieść na sobotę drugie w ciągu tygodnia rozważanie „tajemnic radosnych”, w których wyraźniejsza jest obecność Maryi. Czwartek pozostaje w ten sposób wolny właśnie na medytację „tajemnic światła”

To wskazanie nie ma jednak ograniczać słusznej wolności medytacji osobistej i wspólnotowej, z uwzględnieniem potrzeb duchowych i duszpasterskich, a przede wszystkim dat liturgicznych, które mogą sugerować bardziej odpowiednie dostosowania. Sprawą naprawdę wielkiej wagi jest to, by różaniec był coraz bardziej pojmowany i przeżywany jako droga kontemplacji. Dzięki niej, jako uzupełnienie tego, co dokonuje się w liturgii, tydzień chrześcijanina, skoncentrowany na niedzieli, dniu zmartwychwstania, staje się drogą przez tajemnice życia Chrystusa, a On objawia się w życiu swych uczniów jako Pan czasu i historii.

Zakończenie

„O, błogosławiony różańcu Maryi, słodki łańcuchu, który łączysz nas z Bogiem!”

39. To wszystko, co zostało tu dotąd powiedziane, wyraża obszernie bogactwo tej tradycyjnej modlitwy, która ma prostotę modlitwy ludowej, ale także teologiczną głębię modlitwy odpowiedniej dla tych, którzy odczuwają potrzebę dojrzałej kontemplacji.

Kościół zawsze uznawał szczególną skuteczność tej modlitwy, powierzając jej wspólnemu odmawianiu, stałemu jej praktykowaniu, najtrudniejsze sprawy. W chwilach, gdy samo chrześcijaństwo było zagrożone, mocy tej właśnie modlitwy przypisywano ocalenie przed niebezpieczeństwem, a Matkę Bożą Różanicową czczono jako Tę, która wyjednywała wybawienie.

Dzisiaj skuteczności tej modlitwy zawierzam – jak o tym wspominałem na początku – sprawę pokoju w świecie i sprawę rodziny

Pokój

40. Trudności, jakie na początku tego nowego tysiąclecia pojawiają się na światowym horyzoncie, skłaniają nas, by uznać, że nadzieję na mniej mroczną przyszłość może w nas wzbudzić jedynie interwencja z Wysoka, zdolna pokierować sercami tych wszystkich, którzy żyją w sytuacjach konfliktowych, i tych, którzy trzymają w swych rękach losy narodów.

Różaniec ze swej natury jest modlitwą pokoju z racji samego faktu, że polega na kontemplowaniu Chrystusa, który jest Księciem Pokoju i „naszym pokojem” (Ef 2, 14). Kto przyswaja sobie misterium Chrystusa – a różaniec właśnie do tego prowadzi – dowiaduje się, na czym polega sekret pokoju, i przyjmuje to jako życiowy projekt. Ponadto, mocą swego charakteru medytacyjnego, przez spokojne następowanie po sobie kolejnych „Zdrowaś Maryjo” różaniec wywiera na modlącego się kojący wpływ, który usposabia go do przyjmowania i doświadczania w głębi swego jestestwa oraz do szerzenia wokół siebie tego prawdziwego pokoju, który jest szczególnym darem Zmartwychwstałego (por. J 14, 27; 20, 21).

Różaniec jest modlitwą pokoju także ze względu na owoce miłości miłosiernej, jakie rodzi. Jeśli odmawia się go właściwie, jako modlitwę medytacyjną, to różaniec, pomagając spotkać się z Chrystusem w Jego misteriach, musi również

ukazywać oblicze Chrystusa w braciach, zwłaszcza tych najbardziej cierpiących. Jakże można by w „tajemnicach radosnych” wpatrywać się w misterium Dziecięcia narodzonego w Betlejem, nie odczuwając pragnienia, by przyjmować, bronić i promować życie, biorąc na siebie ciężar cierpienia dzieci we wszystkich zakątkach świata? Jak można by w „tajemnicach światła” iść za Chrystusem Objawicielem, nie podejmując postanowienia, by dawać świadectwo Jego „błogosławieństwom” w codziennym życiu? I jak kontemplować Chrystusa obarczonego krzyżem i ukrzyżowanego, nie czując potrzeby stawiania się Jego „Cyrenejczykiem” względem każdego brata przybitego cierpieniem czy zdruzgotanego rozpaczą? A wreszcie, jak można by utkwić wzrok w chwale Chrystusa Zmartwychwstałego i w Maryi ukoronowanej na Królową, nie czując pragnienia, by uczynić ten świat piękniejszym, bardziej sprawiedliwym, bliższym planom Bożym?

Tak więc różaniec, kierując nasze spojrzenie ku Chrystusowi, czyni nas również budowniczymi pokoju w świecie. Mając charakter nieustającego, wspólnego błagania, zgodnie z Chrystusowym wezwaniem, by modlić się „zawsze i nie ustawać” (por. Łk 18, 1), pozwala on mieć nadzieję, że również dzisiaj „walka” tak trudna jak ta, która toczy się o pokój, może być zwycięska. Różaniec, daleki od tego, by być ucieczką od problemów świata, skłania nas, by patrzeć na nie oczyma odpowiedzialnymi i wielkodusznymi, i wyjednuje nam siłę, by powrócić do nich z pewnością co do Bożej pomocy oraz z silnym postanowieniem, by we wszelkich okolicznościach dawać świadectwo miłości, która jest „wiązą doskonałości” (Kol 3, 14).

Rodzina: rodzice...

41. Jako modlitwa o pokój, różaniec był też zawsze modlitwą rodziny i za rodzinę. Niedługo modlitwa ta była szczególnie drogą rodzinom chrześcijańskim i niewątpliwie sprzyjała ich jedności. Należy zadbać, by nie roztrwonić tego cennego dziedzictwa. Trzeba powrócić do modlitwy w rodzinie i do modlitwy za rodzinę, wykorzystując nadal tę formę modlitwy.

W liście apostołskim *Novo millennio ineunte* zachęciłem do sprawowania *Liturgii godzin* również przez świeckich w zwyczajnym życiu wspólnot parafialnych i różnych grup chrześcijańskich³⁹ Pragnę uczynić to samo, gdy chodzi o różaniec. Są to dwie drogi kontemplacji chrześcijańskiej nie alternatywne, ale wzajemnie się uzupełniające. Proszę zatem tych wszystkich, którzy zajmują się duszpasterstwem rodzin, by z przekonaniem zachęcali do odmawiania różańca.

Rodzina, która modli się zjednoczona, zjednoczona pozostaje. Różaniec święty zgodnie z dawną tradycją jest modlitwą, która szczególnie sprzyja gromadzeniu się rodziny. Kierując wzrok na Jezusa, poszczególne jej członkowie odyskują na nowo również zdolność patrzenia sobie w oczy, by porozumiewać się, okazywać solidarność, wzajemnie sobie przebaczać, by żyć z przymierzem miłości odnowionym przez Ducha Bożego.

Liczne problemy współczesnych rodzin, zwłaszcza w społeczeństwach ekonomicznie rozwiniętych, wynikają stąd, że coraz trudniej jest się porozumiewać. Ludzie nie potrafią ze sobą przebywać, a być może nieliczne momenty, kiedy można być razem, zostają pochłonięte przez telewizję. Podjąć na nowo odmawianie różańca w rodzinie znaczy wprowadzić do codziennego życia całkiem

³⁹ 39. Por. n. 34: AAS 93 (2001), 290.

inne obrazy, ukazujące misterium, które zbawia: obraz Odkupiciela, obraz Jego Najświętszej Matki. Rodzina, która odmawia razem różaniec, odtwarza poniekąd klimat domu w Nazarecie: Jezusa stawia się w centrum, dzieli się z Nim radości i cierpienia, w Jego ręce składa się potrzeby i projekty, od Niego czerpie się nadzieję i siłę na drogę.

... i dzieci

42. Czymś pięknym i owocnym jest także powierzenie tej modlitwie drogi wzrastania dzieci. Czyż różaniec nie jest drogą życia Chrystusa od poczęcia do śmierci, aż do zmartwychwstania i wejścia do chwały? Coraz trudniej jest dziś rodzicom nadążyć za dziećmi na różnych etapach ich życia. W społeczeństwie rozwiniętej technologii, środków masowego przekazu i globalizacji wszystko stało się tak szybkie, a różnice kulturowe między pokoleniami coraz bardziej się zwiększają. Najróżniejsze przesłania i doświadczenia najinniej dające się przewiedzieć prędko wkraczają w życie dzieci i młodzieży, a rodzice przeżywają nieraz udrękę, stając wobec groźących im niebezpieczeństw. Nierzadko doznają bolesnych rozczarowań, obserwując niepowodzenia swych dzieci ulegających ułudzie narkotyków, powabom rozpasanego hedonizmu, pokusom przemocy, najprzeróżniejszym przejawom bezsensu i rozpacz.

Modlitwa różańcowa za dzieci, a bardziej jeszcze z dziećmi, która wychowuje je już od najmłodszych lat do tego codziennego momentu „modlitewnej przerwy” całej rodziny, z pewnością nie jest rozwiązaniem wszelkich problemów, ale stanowi pomoc duchową, której nie należy lekceważyć. Można by wysunąć zastrzeżenie, że różaniec wydaje się modlitwą niezbyt odpowiadającą gustom dzieci i młodzieży dzisiejszych czasów. Może jednak zastrzeżenie to opiera się na wyobrażeniu jego niedbałego odmawiania. Zresztą, o ile tylko zachowamy zasadniczą strukturę różańca, nic nie przeszkadza, aby dla dzieci i młodzieży jego odmawianie – tak w rodzinie, jak i w grupach – wzbogacić odpowiednimi elementami symbolicznymi i praktycznymi, które by pomogły w jego zrozumieniu i dowartościowaniu. Czemu nie spróbować? Duszpasterstwo młodzieżowe aktywne, pełne zapału i twórcze – Światowe Dni Młodzieży pozwoliły mi zdać sobie z tego sprawę – zdolne jest dokonać, z Bożą pomocą, rzeczy naprawdę znamienitych. Jeśli różaniec zostanie dobrze przedstawiony, to jestem pewien, że sami młodzi będą w stanie raz jeszcze zaskoczyć dorosłych, przyjmując tę modlitwę i odmawiając ją z entuzjazmem typowym dla ich wieku.

Różaniec – skarb, który trzeba odkryć

43. Drodzy Bracia i Siostry! Modlitwa tak łatwa, a równocześnie tak bogata naprawdę zasługuje, by wspólnota chrześcijańska ponownie ją odkryła. Uczynimy to przede wszystkim w bieżącym roku, przyjmując tę propozycję, aby pogłębić treści zarysowane w liście apostołskim *Novo millennio ineunte*, który był inspiracją dla programów duszpasterskich tak wielu Kościołów partykularnych w planowaniu zadań na najbliższą przyszłość.

Zwracam się szczególnie do Was, drodzy Bracia w biskupstwie, kapłani i diakoni, oraz do Was, pełniących rozmaite posługi na polu duszpasterstwa, abyście, poznając z osobistego doświadczenia piękno różańca, stawali się jego gorliwymi promotorami.

Ufam też, że Wy, teolodzy, podejmując refleksję metodyczną i równocześnie inspirowaną przez autentyczną mądrość, zakorzenioną w Słowie Bożym i wrażliwą na to, czym żyje lud chrześcijański, przyczynicie się do odkrywania podstaw biblijnych, duchowych bogactw i wartości duszpasterskiej tej tradycyjnej modlitwy.

Liczę na Was, osoby konsekrowane, powołane ze szczególnego tytułu do kontemplowania oblicza Chrystusa w szkole Maryi.

Patrzę na Was wszystkich, Bracia i Siostry wszelkiego stanu, na Was, rodziny chrześcijańskie, na Was, osoby chore i w podeszłym wieku, na Was młodzie: weźcie znów ufnie do rąk koronkę różańca, odkrywając ją na nowo w świetle Pisma Świętego, w harmonii z liturgią, w kontekście codziennego życia.

Oby ten mój apel nie popadł w zapomnienie nie wysłuchany! Na początku dwudziestego piątego roku mojego Pontyfikatu powierzam ten List apostolski czułym dłoniom Maryi Panny, korząc się w duchu przed Jej obrazem we wspaniałym sanktuarium wzniesionym dla Niej przez bł. Bartłomieja Longo, apostoła różańca. Chętnie wypowiadam jego wzruszające słowa, jakimi kończy on słynną *Suplikę do Królowej Różańca Świętego*: „O, błogosławiony różańcu Maryi, słodki łańcuchu, który łączysz nas z Bogiem; więzi miłości, która nas jednoczy z aniołami; wieżo ocalenia od napaści piekła; bezpieczny porcie w morskiej katastrofie! Nigdy cię już nie porzucimy. Będziesz nam pociechą w godzinie konania. Tobie ostatni pocałunek gasnącego życia. A ostatnim akcentem naszych warg będzie Twoje słodkie imię, o Królowo Różańca z Pompei, o Matko nasza droga, o Ucieczko grzeszników, o Władczyni, Poczyszycielko strapionych. Bądź wszędzie błogosławiona, dziś i zawsze, na ziemi i w niebie”

W Watykanie, dnia 16 października 2002 roku, na początku dwudziestego piątego roku mego Pontyfikatu

Jan Paweł II, papież

II. Akta Episkopatu Polski

64.

List pasterski Episkopatu Polski na uroczystość Objawienia Pańskiego

Dialog warunkiem pokoju

Przypadające w dniu jutrzejszym Święto Objawienia Pańskiego wspomina pierwsze spotkanie przedstawicieli ludów pogańskich z Jezusem. Droga Trzech Króli była zapowiedzią „tej wielkiej wędrówki wiary, która idzie przez pokolenia, zbliżając ludzi, ludy i narody do Chrystusa, światłości świata. Już prawie dwa tysiące lat trwa ta wędrówka i wiele ludów i narodów w niej uczestniczy” – mówił Jan Paweł II podczas uroczystości Objawienia Pańskiego w 1996 roku.

Mędrcy ze Wschodu opuścili swoje miejsce zamieszkania. Rozpoczęli daleką, długotrwałą i mozolną drogę, prowadzeni światłem owej gwiazdy, ciekawo poznania Prawdy, odnaleźli w końcu Chrystusa i złożyli Mu hołd. Była w nich owa gotowość na szczere spotkanie z Kimś, kogo nie znali. Dzisiaj ich postawę nazwalibyśmy postawą otwartości i dialogu.

W Jerozolimie Mędrcy podjęli rozmowę z Herodem, ale jej nie kontynuowali, ponieważ nie był on człowiekiem dobrej woli, kierującym się czystymi intencjami. Z tego powodu „inną drogą udali się do ojczyzny” (Mt 2, 12). Rozpoczęta przez nich wędrówka narodów trwa.

1. „Na początku trzeciego tysiąclecia trzeba znów wskazywać drogę dialogu światu, nękanemu przez liczne konflikty i przemoc” – pisał Jan Paweł II w orędziu na Światowy Dzień Pokoju 1 stycznia 2001, jeszcze przed tragedią 11 września. Bolesne procesy, napięcia i zanik międzyludzkich relacji wołają o życzliwe spotkanie osób, wołają o pokój, którego ostatecznym źródłem jest sam Bóg. Są przedłużeniem wołania Aniołów z Betlejem: „Chwała Bogu na wysokościach, a na ziemi pokój ludziom Jego upodobania” (Łk 2, 13).

Czym właściwie jest dialog? Samo słowo, pochodzące z języka greckiego, oznacza rozmowę osób. A więc nie są to jakieś układy czy negocjacje, gdzie się uzgadnia interesy i zawiera kompromisy, ale życzliwe spotkanie osób. To język macierzysty ludzkości. Wiele sporów i walk pomiędzy ludźmi wynika bowiem z braku wzajemnej znajomości, który rodzi uprzedzenia i lęk. Kto pragnie żyć w pokoju, ten będzie dążył do poznania prawdy o sobie i drugim człowieku. W dialogu chodzi zatem o wzajemne poznanie się, wzbogacenie się na drodze obdarowania, współpracę z innymi i wspólne poszukiwanie prawdy, tworzenie dobra i piękna w duchu pokoju, o uczenie się także od innych, korzystanie z ich przemyśleń i osiągnięć. W nim przedstawiamy nasze bogactwa – w tym to największe, jakim jest Jezus Chrystus; ale ich nie narzucamy. Nikogo nie zmuszamy do ich przyjęcia, szanując godność i wolność drugiego człowieka.

2. Dialog zaczyna się w rodzinie. Przez sakramentalne małżeństwo Bóg sam wskazuje i uświęca drogę dialogu, który współmałżonkowie winni podejmować każdego dnia na nowo. Trzeba bardziej słuchać niż mówić, bardziej dzielić się sobą niż spierać, bardziej współczuć niż oceniać, a nade wszystko przebaczać. Współczesna rodzina potrzebuje dialogu małżonków, umacniającego ich wzajemną miłość. Niezbędny jest również czas na dialog rodziców i dzieci. Jeśli rodzina nie stanie się szkołą dialogu i szacunku dla godności człowieka, jej rolę przejmą mniej ambitne media i ulica. To przecież w zwyczajnym życiu sprawdza się każdego dnia nasze chrześcijaństwo. Człowiek silny doświadczeniem miłości i zgody będzie zdolny do tego samego w życiu społecznym.

Również młodych ludzi zapraszamy do dialogu i działania. Nie bójcie się mieć własnego zdania, nie dajcie się zastraszać kolegom, którzy chcą stworzyć klimat przemocy i nienawiści. Już niedługo to wy przejmiecie odpowiedzialność za życie społeczeństwa i za losy Ojczyzny. Zaczynajcie już dzisiaj od szerzenia dobra, ponieważ „miłość Chrystusa przynagla nas” (2 Kor 5, 14).

3. Nasza cywilizacja dotknięta jest różnymi brakami i plagami. Wzrastają zagrożenia życia, rozszerza się bezrobocie i bieda, rośnie poczucie totalitaryzmu kulturowego, służącego interesom finansowym. Wszystko to wpływa na poczucie chaosu i zagubienia człowieka, na zmniejszanie się dążenia do wyższych wartości, nasilającą się pogoń za zyskiem, nawet za cenę nieuczciwości i krzywdy drugiego człowieka.

Kult taniej, często upokarzającej godność człowieka rozrywki, skrywa nieumiejętność nawiązania głębszych osobowych więzi międzyludzkich, niezdolność do przyjaźni. W rezultacie pogłębia poczucie osamotnienia, w skrajnych wypadkach popychające do prób samobójczych. Ostra konkurencja niszczy solidarność, coraz trudniej o czas na wyciszenie i kontemplację.

Postawa dialogu przeciwstawia się temu. Ona zbliża nas do wszystkich ludzi, dlatego – jako katolicy – jesteśmy gotowi na przyjazne spotkanie wyznawców Chrystusa należących do innych Kościołów i wspólnot religijnych oraz ludzi niewierzących. Nie bójmy się tych spotkań. Każdy chrześcijanin ma swoje doświadczenia religijne i może się nimi dzielić z innymi.

W kontekście nacisku, by żyć jakby Boga nie było, lub nawet stawać na miejscu Boga, wspólny wysiłek dialogu chrześcijan, wyznawców religii możeszowej, muzułmanów i wyznawców innych religii będzie skuteczniejszym świadectwem o Bogu. Gdy jako katolicy rozwijamy współpracę z innymi ludźmi, których dotknęły biedy czy nieszczęścia, wówczas czynem dajemy świadectwo naszej wierze, a zarazem przybliżamy ich do Chrystusa.

4. Nasza Ojczyzna słusznie chlubi się tradycją tolerancji. Wolna Polska jest znowu krajem otwartym dla wszystkich. W duchu wspaniałego dziedzictwa Rzeczypospolitej uczynmy i dzisiaj naszą Ojczyznę bezpiecznym domem dla ludzi różnych kultur, wyznań i narodowości. Na terenie naszych parafii pojawiają się imigranci, którzy trafili do Polski podróżując – jak wielu naszych przodków – „za chlebem”. Nie odwracamy się od nich, otoczmy ich życzliwością, nie pozwólmy ranić obojętnością czy lekceważeniem.

Ze szczególną prośbą zwracamy się do katechetów, nauczycieli, dziennikarzy, ludzi kultury oraz życia gospodarczego i politycznego. „Dialog Kościoła ze światem” – stwierdzili biskupi polscy – nie zacieśnia się oczywiście do dialogu religijnego. Obejmuje on także inne dziedziny współpracy na płaszczyźnie humanitarnej, społecznej, ekonomicznej i politycznej” (Orędzie biskupów polskich o potrzebie dialogu i tolerancji w warunkach budowy demokracji, 15-16 września 1995 roku). Wszyscy winniśmy swoim życiem uczyć szacunku względem każdego człowieka, sprawiedliwości, troski o niego i o dobro wspólne. W obliczu zaś niesprawiedliwości społecznych i radykalnych prób ich rozwiązania nie będzie szukał siłowych rozwiązań.

Pamiętajmy też o kultowych i kulturowych pomnikach przeszłości, które dziś są naszym wspólnym dziedzictwem – o rozrzuconych po Polsce zaniedbanych cmentarzach żydowskich, rosyjskich, ukraińskich niemieckich i innych, o opuszczonych synagogach i cerkwiach. Nie pozwólmy zniknąć z powierzchni ziemi tym znakom życia i wiary. Niech nie będzie naszego poparcia dla ludzi wypisujących nienawistne czy pogardliwe slogany na murach lub wykrzykujących je na stadionach.

5. Zbyt dużo jest między nami podejrzliwości, nieufności i lęków; zbyt łatwo o osąd z góry, bez wysłuchania, bez próby zrozumienia cudzych racji i motywacji. Mamy do czynienia z gorszącymi kłótniami i walkami,

tymczasem osoby postronne gorszą się podziałami istniejącymi między ludźmi powołującymi się na tę samą Ewangelię.

W tych warunkach dialog jest także dobrą okazją do rachunku sumienia, do oczyszczania pamięci, wspomnień, myśli i uczuć. Inni ludzie zazwyczaj lepiej widzą nasze wady niż my sami, korzystajmy także z ich pomocy. Nie bójmy się słów krytyki, a sami starajmy się o rzetelne i życzliwe wyrażanie poglądów wobec innych. Jest to trudne, ale możliwe – i bardzo potrzebne. Zaczynajmy się tego uczyć w naszych rodzinach i wprowadzajmy tę życzliwość w nasze środowiska oraz w życie publiczne.

6. W styczniu Kościoły chrześcijańskie od lat poświęcają specjalny czas na modlitwę o jedność chrześcijan (18-25 stycznia). Kościół katolicki w naszym kraju wprowadził Dzień Judaizmu (17 stycznia) oraz Dzień Islamu (26 stycznia). Niech nasze parafie – podczas nabożeństw i spotkań eucharystycznych – staną się w tych dniach miejscami intensywnej modlitwy o jedność, o powszechną wrażliwość na człowieka, o nasze i jego otwarcie się na Boga. Modlitwa bowiem jest najszczytniejszą formą dialogu.

Maryi, która najpiękniej wprowadza nas na drogi zbawczego dialogu, powierzamy nasze parafie, diecezje i cały Kościół katolicki w Polsce. Niech Ona wspiera naszych Rodaków na drogach pokoju, w przyjaznej i pełnej miłości rozmowie z Jej Synem i z wszystkimi ludźmi dobrej woli.

Łączymy się z Wami w modlitwie i z serca błogosławimy,

*Kardynałowie, Arcybiskupi i Biskupi
obecni na 320. Zebraniu Plenarnym Konferencji Episkopatu Polski*

Biskup Piotr Libera Sekretarz Generalny KEP

Jasna Góra, dnia 28 listopada 2002 roku

65.

Komunikat z 319. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski

Podczas sierpniowej pielgrzymki do Ojczyzny Ojciec Święty pomógł nam na nowo odkryć znaczenie przesłania Miłosierdzia Bożego w życiu osobistym i społecznym. W Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach dokonał doniosłego aktu zawierzenia świata Bożemu Miłosierdziu. Mówił do nas:

„Trzeba przekazywać światu ogień miłosierdzia. W miłosierdziu Boga świat znajdzie pokój, a człowiek szczęście! To zadanie powierzam wam, drodzy bracia i siostry, Kościołowi w Krakowie i w Polsce oraz wszyst-

kim czcicielom Bożego miłosierdzia, którzy tutaj przybywać będą z Polski i z całego świata. Bądźcie świadkami miłosierdzia!" (Jan Paweł II, homilia podczas Mszy św. z okazji konsekracji świątyni Bożego Miłosierdzia, 17 sierpnia 2002 r.).

W świecie, w którym występuje tyle bolesnych zjawisk, trzeba nie tylko z wdzięcznością przyjmować dar miłosierdzia Bożego, ale również pełnić dzieła miłosierdzia, szczególnie wobec najbardziej potrzebujących. Kościół podejmuje to zadanie realizując je między innymi przez Caritas, zakony, ruchy i stowarzyszenia. Potrzeb jest jednak znacznie więcej. Ważnym zadaniem staje się dziś rozwijanie „wyobraźni miłosierdzia”, która pozwala dostrzec nowe możliwości realizacji miłosierdzia wokół nas: w naszej rodzinie, w pracy, w społeczności lokalnej, w życiu gospodarczym i politycznym. Pragniemy serdecznie podziękować wszystkim, którzy okazali chrześcijańską wrażliwość niosąc pomoc dla dotkniętych powodzią Czechów i Niemców, a także rodaków z południowych rejonów Polski.

Wierni papieskiemu przesłaniu nie zapominamy, że największym miłosierdziem świadczonym wobec drugiego człowieka jest głoszenie Chrystusa Miłosiernego. Dlatego zachęcamy naszych duszpasterzy oraz świeckich animatorów, aby niestrudzenie głosili Dobrą Nowinę o miłosierdziu Bożym, która pozwala człowiekowi podnieść się z jego upadków i odważnie podejmować nowe wyzwania.

Do odkrywania prawdy o Bożym miłosierdziu w sposób szczególny jest zaproszona młodzież, która podczas spotkania z Ojcem Świętym w Toronto dała wyraz głębokiego przywiązania do Chrystusa. Młodzi ludzie, wrażliwi na zło, grzech, niesprawiedliwość społeczną, są zarazem otwarci na łaskę miłosierdzia Bożego, która pozwala im kształtować życie zgodnie z Ewangelią. Dlatego pragniemy prosić w sposób szczególny właśnie młodzież, aby podjęła trud głoszenia i podejmowania czynów miłosierdzia zarówno wobec rówieśników, jak również wobec wszystkich osób potrzebujących, które Pan stawia na jej drodze życia.

Nasze zebranie odbyło się we Wrocławiu, gdzie obchodziliśmy trzechsetlecie działalności Papieskiego Wydziału Teologicznego. Jubileuszowej liturgii przewodniczył ks. kard. Angelo Sodano, Sekretarz Stanu Stolicy Apostolskiej. Zwrócił się on do uczestników Konferencji z przesłaniem dotyczącym potrzeby rozwijania dzieła miłosierdzia na wszystkich poziomach życia Kościoła. Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, przez przyznanie doktoratu honoris causa, wyraził swe uznanie dla jego wiernej służby u boku Ojca Świętego oraz troski o żywą obecność Kościoła na poziomie wspólnoty międzynarodowej. Uroczystości wrocławskie stały się także okazją do refleksji nad rolą środowisk akademickich w naszej Ojczyźnie. Praca dydaktyczna i naukowa prowadzona przez te środowiska przygotowuje młodych ludzi do podjęcia nowych wyzwań, jakie stają przed Polską w nowym tysiącleciu. Coraz wię-

cej osób podejmuje trud kształcenia. Stanowi to dobry znak. Rozwój współczesnego świata narzuca nam jednak nowy obowiązek stałej edukacji.

Zbliża się czas wyborów samorządowych. Pragniemy raz jeszcze zachęcić do wzięcia w nich udziału. Jest to obowiązek obywatelski umacniany dodatkowo duchem wiary chrześcijańskiej. Samorządy bowiem odgrywają coraz większą rolę w kształtowaniu życia naszych miast i wsi. To od ludzi, których wybierzemy, będzie zależało funkcjonowanie instytucji i społeczności nam najbliższych. Im zawierzemy nasze szkoły, opiekę zdrowotną, nasze bezpieczeństwo, nowe miejsca pracy, życie kulturalne. Ważne jest, abyśmy wybierali te osoby, które kierując się nauką społeczną Kościoła, będą prawdziwie zatroskane o dobro naszych „małych ojczyzn”

Wolność religijna oraz swoboda funkcjonowania instytucji kościelnych jest prawem powszechnie przyjętym w świecie. Dlatego też z wielkim niepokojem przyjęliśmy informacje o niedopuszczeniu do pracy duszpasterskiej na terenie Federacji Rosyjskiej kolejnych kapłanów. Odmawianie posługi religijnej wiernym, którzy jej potrzebują, stanowi naruszenie fundamentalnych zasad wolności religijnej. Stąd też oczekujemy od władz Rosji ponownego rozpatrzenia swoich decyzji, aby zapewnić rosyjskim katolikom podstawowe warunki do rozwoju życia religijnego. Takie stanowisko wypływa również z tego, że w ciągu ostatnich dwóch wieków setki tysięcy naszych rodaków zesłano w głąb Rosji. Ich potomkowie, korzystając z pozytywnych przemian w obecnej swojej ojczyźnie, mają prawo do swobodnego korzystania z praktyk religijnych.

Czterdzieści lat temu, 11 października 1962 r. rozpoczęły się obrady Soboru Watykańskiego II, który stanowi największe wydarzenie w życiu Kościoła w minionym stuleciu. Rocznica ta skłania nas dziś do wyrażenia wdzięczności Bogu za ten wielki dar dla Kościoła. Zobowiązuje ona jednocześnie do ciągłego wnikania w nauczanie Soboru dotyczące głoszenia Ewangelii współczesnemu światu. Zwracamy się z prośbą do kapłanów i świeckich, aby dokumenty soborowe, wydane ostatnio w nowym przekładzie, stanowiły dla wszystkich źródło duchowej odnowy.

Dziękujemy wszystkim, zwłaszcza zaś twórcom kultury i dziennikarzom, za włączenie się w przygotowanie i przebieg Dnia Papieskiego. Wieloraki wymiar tego dnia: religijny, kulturowy i społeczny, pozwala dostrzec wielkie bogactwo posługiwania Ojca Świętego. Ofiary złożone z tej okazji na fundusz stypendialny dla uboższej i zdolnej młodzieży wiejskiej stanowią wartościowy przejaw społecznej wrażliwości na nauczanie papieskie. Słowa szczególnej wdzięczności kierujemy do harcerzy, Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, Akcji Katolickiej oraz innych organizacji i ruchów za solidarną troskę o swoich kolegów.

Miesiąc październik jest szczególnym czasem modlitwy różańcowej. Za wstawiennictwem Maryi polecamy Bogu wszystkie sprawy, które są

nam drogie i ważne zarówno dla świata, jak i dla Kościoła. W tym roku, zgodnie z prośbą Ojca Świętego, modlimy się również o pokój na świecie. Niech Maryja Królowa Pokoju wyjedna ten dar w tych rejonach świata, gdzie panują wojny i konflikty.

Na wspólną drogę szerzenia Miłosierdzia Bożego z serca błogosławimy.

*Kardynałowie, Arcybiskupi i Biskupi
obecni na 319. Zebraniu Plenarnym Konferencji Episkopatu Polski*

Wrocław, 10 października 2002 roku

66.

Komunikat po wizycie delegacji Episkopatu Polski na Węgrzech

Na zaproszenie Konferencji Biskupów Węgierskich w dniach 24-26 października 2002 r. przebywała na Węgrzech delegacja Konferencji Episkopatu Polski z Prymasem kard. Józefem Glempem na czele. W skład delegacji wchodził: metropolita krakowski, kard. Franciszek Macharski, metropolita przemyski abp Józef Michalik, biskup tarnowski Wiktor Skworec oraz sekretarz generalny KEP, bp Piotr Libera. Na zakończenie pobytu biskupi opublikowali komunikat następującej treści:

Delegacja biskupów polskich, na czele z księdzem Prymasem, kard. Józefem Glempem, gościła w dniach 24-26 października na Węgrzech na zaproszenie Episkopatu tego kraju. Była to rewizyta za pobyt przed dwoma laty delegacji Episkopatu Węgier w Polsce z okazji jubileuszu Millennium państwa węgierskiego oraz tysiąclecia metropolii w Ostrzyhomiu.

Dla biskupów polskich zakończona wizyta była okazją, aby lepiej poznać Kościół, który żyje na Węgrzech oraz by ponownie uświadomić sobie nasze wspólne korzenie w wierze. Z wdzięcznością wobec Bożej Opatrzności biskupi węgierscy i polscy nawiedzili katedrę w Ostrzyhomiu, kolebkę chrześcijaństwa na ziemi węgierskiej. Ze wzruszeniem obie delegacje sprawowały tam liturgie Eucharystyczne, modląc się przy grobie kardynała Józefa Mindszientego. Innym podniosłym momentem we wspólnym programie był udział w uroczystym koncercie dedykowanym ofiarom węgierskiego Października 1956 roku. Obok wymiaru historycznego stale towarzyszyła nam troska o przyszłość naszych Kościołów, które żyją w społeczeństwach, przygotowujących się do integracji z Unią Europejską. W tym kontekście warto podkreślić spotkanie z prezydentem Republiki Węgierskiej panem Ferencem Mádlm, który zachęcił biskupów, żeby nie rezygnowali z wysiłków zmierzających do zapisan

w tekście przyszłej konstytucji Europy odniesienia do Boga i do dziedzictwa chrześcijańskiego. Podczas rozmów delegacji Episkopatu Polski z biskupami węgierskimi wielokrotnie dochodziła do głosu troska o zabezpieczenie praw ludzi wierzących w zjednoczonej Europie. Dla polskich biskupów cenną rzeczą była też możliwość poznania z bliska różnorodnej obecności Kościoła w społeczeństwie węgierskim, szczególnie na polu edukacji i pomocy społecznej. Z dużym zainteresowaniem zwiedzaliśmy szkołę katolicką w centrum Budapesztu i nowy Uniwersytet Katolicki położony kilkanaście kilometrów od stolicy Węgier. W czasie odwiedzin w Sekretariacie Konferencji Episkopatu Węgier dzielili się wspólnymi problemami związanymi z realizacją pracy duszpasterskiej w Polsce i na Węgrzech.

Postanowiono kontynuować wymianę doświadczeń i pogłębić współpracę w zakresie pastoralnym, charytatywnym oraz w dziedzinie obecności Kościoła w środkach masowego przekazu. Wyrażono też nadzieję, że spotkanie biskupów z Węgier i z Polski będzie owocowało dalszym zbliżeniem kapłanów i wiernych świeckich obu krajów. Widomym znakiem duchowej więzi obu Kościołów będzie kaplica naszych wspólnych świętych – tzn. polskich i węgierskich – w sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie.

Na zakończenie wspólnego spotkania biskupi polscy i węgierscy dokonali aktu zawierzenia obu narodów Bogu, bogatemu w miłosierdzie, słowami modlitwy wypowiedzianej przez Ojca Świętego w sierpniu br. w krakowskich Łagiewnikach. Ten akt modlitewny dokonał się w kościele polskim Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Budapeszcie.

Bp Piotr Libera sekretarz generalny Konferencji Episkopatu Polski *Bp András Veres sekretarz generalny Konferencji Biskupów Węgier*

26 października 2002 roku

Za: Katolicka Agencja Informacyjna

67.

Komunikat w sprawie przedświątecznej zbiórki ciast dla więźniów

Spotykamy wokół tak wielu ubogich, że czasami wydaje się niemożliwe zaradzenie stale rosnącym potrzebom. Jednak słowa Zbawiciela: „Takie jest przykazanie moje, abyście się wzajemnie miłowali, jak i Ja was umiłowalem” (J 15, 12) nakłada na nas wszystkich obowiązek stałego świadczenia miłości bliźniego.

Arcybiskupi Komitet Charytatywny wraz z Wrocławskim Towarzystwem Opieki nad Więźniami tradycyjnie zwracają się do wszystkich Osób wrażliwych na potrzeby bliźniego o „dar serca” dla osób odbywających kary we wrocławskich zakładach karnych. Choć trudno to dociera do ogólnej świadomości, skazani są grupą ludzi, którzy najbardziej potrzebują dowodów naszej miłości. Opuszczeni i wyrzuceni poza nawias normalnego życia reprezentują rzeczywistość naszych braci najmniejszych (Mt 25, 40).

Organizatorzy będą wdzięczni wszystkim Ofiarodawcom za dostarczenie ciast do siedziby Komitetu przy ul. Katedralnej 4, w poniedziałek, 23 grudnia br. w godzinach od 10.00 do 20.00. Parafie położone z dala od Śródmieścia proszone są o pomoc, czyli zorganizowanie zbiórki i zbiorowe dostarczenie ciast.

Ufam wielkoduszności wielu Osób, która spowoduje, że i tym razem Zbawiciel przyjdzie za mury więzienne.

Życząc pełnych radości świąt Bożego Narodzenia, z serca błogosławię

*† Henryk Kardynał Gulbinowicz
Arcybiskup Metropolita Wrocławski*

Wrocław, dnia 10 grudnia 2002 roku

68. Notificationes

Hisce notum facimus, quod Robert KORYŚ, natus die 19.01.1971 a. ordinatus die 17.05.1997 a., sacerdos Archidioecesis Wratislaviensis, die 4.11.2002 a. suspensus est a divinis (can. 1371, 2° et 1395 § 1 C.I.C.), ideoque ad sacra non est admittendus.

† *Henricus Cardinalis Gulbinowicz*
Archiepiscopus Metropolita Wratislaviensis
Wratislaviae, die 10. 11. 2002 r.

Ks. Stanisław Pietraszko
Cancellarius Curiae

69.

Słowo pasterskie do dzieci na Adwent 2002 roku oraz rozpoczęcie dwudziestego piątego roku pontyfikatu Ojca Świętego Jana Pawła II

Drogie Dzieci,

1. Zauważyliście dziś niewątpliwie pewne zmiany w Waszych kościołach: oto kapłan przewodniczący Mszy św. ubrany jest w ornat koloru fioletowego, przy ołtarzu ustawiono dodatkową dużą świecę ozdobioną mirtem i kokardą, a wykonywane przez Was śpiewy brzmią jakoś inaczej, jak zwykle, wyrażają oczekiwanie, tęsknotę i prośbę: „Spuście nam na ziemskie niwy Zbawcę z niebios, obłoki” Wszystko to mówi nam, że rozpoczynamy dziś ADWENT – to znaczy czas poprzedzający święta Bożego Narodzenia. Słowo „Adwent” znacie z katechezy. Oznacza ono ten okres w roku liturgicznym, który wprowadza nas w atmosferę oczekiwania ludzi Starego Testamentu na Mesjasza oraz pomaga przygotować nasze serca na przyjęcie nowo narodzonego Jezusa.

W okresie Adwentu przypominamy sobie, że Pan Bóg obiecał ludziom Zbawiciela, który ostatecznie uwolni ich spod władzy szatana, z mocy zła, grzechu i śmierci. Liturgia Adwentu pomoże nam pamiętać, że Pan Jezus ponownie przyjdzie na ziemię, aby ostatecznie obdarować wszystkich kochających Boga i wiernych Jego poleceniom życiem bez kresu, życiem wiecznym w niebie.

Czas Adwentu kieruje też naszą uwagę na Maryję – Matkę Pana Jezusa, naszego Zbawiciela i zachęca nas, byśmy Ją naśladowali. Spoglądając na Maryję możemy uczyć się, w jaki sposób należy czekać na przychodzącego do nas Jezusa Chrystusa. W Ewangelii według świętego Łukasza znajdujemy dwa opowiadania o tym, jak Maryja przygotowywała się na

spotkanie z Jezusem. Proszę Was, przypomnijcie sobie te opowiadania teraz, w czasie swego oczekiwania na Pana Jezusa.

Drogie Dzieci,

W czasie Adwentu mamy nie tylko sami lepiej przygotować się do spotkania z Panem Jezusem, ale winniśmy także pomagać innym kochającym Boga w oczekiwaniu na Zbawiciela. Taką pomocą będzie zaproszenie do udziału w Mszach świętych zwanych roratami. Usłyszycie o nich w swoim kościele parafialnym i na lekcjach religii w szkole. Msze święte roratnie odbywają się każdego dnia w okresie Adwentu. Sami w nich bierzcie udział i zachęcajcie Waszych kolegów i koleżanki z klasy, a zwłaszcza najbliższych z Waszej rodziny. Niech nie zabraknie Was też na rekolekcjach adwentowych, które będą organizowane w Waszych parafiach. Niech też każde z Was w okresie Adwentu, z miłości do oczekiwanego Zbawiciela, gromadzi dobre uczynki, które symbolicznie złożycie Jezusowi w żłóbku.

Drogie Dzieci,

2. W tym roku minęły 24 lata od wyboru Kardynała Karola Wojtyły, Arcybiskupa Metropolity Krakowskiego na Papieża. Było to w poniedziałek wieczorem, 16 października 1978 roku. Około godziny 18.00 nad kaplicą Sykstyńską na Watykanie ukazał się biały dym, znak, że nowy papież został wybrany. Przyjął on imię Jan Paweł II.

Drogie Dzieci,

Nie jest dla nikogo tajemnicą, że Ojciec Święty Jan Paweł II najbardziej kocha dzieci i młodzież. Wyjątkowo dużo poświęca im czasu, chętnie z nimi przebywa i nawiązuje kontakt. W rozmowie z nimi Jego język staje się prosty i przejrzysty, jakby wracał do czasów swojego dzieciństwa i młodości, i był jednym z Was. Na Watykanie urządza specjalne spotkanie z dziećmi. W ostatnią niedzielę Adwentu schodzą się dzieci z całego Rzymu na plac św. Piotra i przynoszą figurki Pana Jezusa, które włożą w dzień Bożego Narodzenia do żłóbka w swoim domu. W czasie tego spotkania Ojciec Święty rozmawia z dziećmi, żartuje, pyta, one Mu odpowiadają, śmieją się i śpiewają. Na końcu spotkania błogosławi je.

Ojciec Święty w spotkaniach z dziećmi i młodzieżą często nawiązuje do swego dzieciństwa i młodości, którą przeżył w Wadowicach. Ten okres życia uważa za bardzo ważny, gdyż miał znaczący wpływ na Jego późniejsze losy, poglądy, decyzje, na to, co nam dzisiaj przekazuje. W tym okresie sam doświadczył wiele i w swoich spotkaniach z dziećmi i młodzieżą dzieli się swymi przeżyciami, jak śmierć rodziców, wojna, bieda, ciężka praca. Papież wiedząc o tym, jak bardzo życie człowieka jest przesiąknięte tym, co się dzieje w okresie dzieciństwa i młodości, nie tylko sam powraca do tego okresu życia, ale zachęca Was – Drogie

Dzieci – byście dobrze wykorzystali obecne swoje „wzrastanie” gdyż jest ono fundamentem Waszego przyszłego, dorosłego życia.

Papież nawiązuje do swego dzieciństwa w „Liście do Dzieci”, który napisał w 1994 roku przed świętami Bożego Narodzenia. „Dobrze by było [pisze Ojciec Święty], żeby wszystkie dzieci – rówieśnicy Małego Jezusa w naszej epoce – miały ten List, który jest znakiem tego, co Kościół Chrystusowy o nich myśli: Kościół je kocha, zabiega o ich przyszłość, o ich dobro, modli się za nie i z nimi, szczególnie z nimi.

Drogie Dzieci, Kochani Rodzice, Nauczyciele i Wychowawcy,

Proszę przyjąć ode mnie najserdeczniejsze życzenia na święta BOŻEGO NARODZENIA, na które wspólnie będziemy oczekiwać przez cały Adwent. Proszę pozwolić, że życzenia te wyrażę słowami „Listu do Dzieci” Ojca Świętego Jana Pawła II: „Życzę Wam radosnych i pogodnych Świąt, życzę, abyście doznawały w sposób szczególnie miłości Waszych rodziców, Waszych braci i sióstr, i całej rodziny. Niech ta miłość, właśnie dzięki Wam, Drodzy Chłopcy i Dziewczęta, rozszerzy się na Wasze otoczenie i na cały świat. Niech ta miłość dotrze do wszystkich, którzy jej szczególnie potrzebują: zwłaszcza do cierpiących i zapomnianych. Czy może być większa radość niż ta, którą wnosi miłość? Czy może być większa radość niż ta, którą Ty, Panie Jezu, wnosisz w dzień Bożego Narodzenia w ludzkie serca, a zwłaszcza w serca wszystkich dzieci?”

Dzieciom, Rodzicom, Nauczycielom i Wychowawcom świeckim i duchownym z serca błogosławie

*† Henryk Kardynał Gulbinowicz
Arcybiskup Metropolita Wrocławski*

Wrocław, w Rocznicę Poświęcenia Katedry Metropolitalnej Wrocławskiej,
2002 roku

70.

**Słowo z okazji 160. rocznicy istnienia
Zgromadzenia Sióstr Św. Elżbiety
i 130. rocznicy śmierci współzałożycielki
Zgromadzenia sługi Bożej matki Marii Merkert**

Drodzy Bracia i Siostry,

W roku bieżącym przeżywalismy już wiele ważnych rocznic związanych z dziejami Archidiecezji Wrocławskiej i jej instytucjami. Między innymi świętowaliśmy wraz z całym Episkopatem Polski i dostojnymi

gośćmi z Watykanu: kardynałem Angelo Sodano – Sekretarzem Stanu i kardynałem Zenonem Grocholewskim, trzechsetlecie Wydziału Teologicznego we Wrocławiu.

W tym roku przypadają także inne ważne w dziejach Śląska rocznice, a mianowicie: 160-lecie istnienia zgromadzenia sióstr św. Elżbiety oraz 130-lecie śmierci jego współzałożycielki Sługi Bożej Matki Marii Merkert, której proces beatyfikacyjny jest w toku. Zgromadzenie Sióstr Św. Elżbiety należy do jednych z pierwszych rodzimych zgromadzeń zakonnych, które powitało i rozwinęło się na Śląsku w XIX w. po brutalnej kasacji zakonów dokonanej przez rząd pruski w 1810 r. Wówczas to w okresie natężającego się rozwoju gospodarki kapitalistycznej i głębokich przeobrażeń społecznych, zlikwidowanych zostało 68 znaczniejszych klasztorów, a ich majątek przejęto na rzecz państwa. Ogromna rzesza szukających pracy, chorych i bezdomnych, straciła nagle uzyskiwaną dotychczas doraźną pomoc, jaką niósł zniszczone klasztory. Powstała zatem ogromna luka w działalności charytatywnej, którą należało jak najszybciej wypełnić. Działalność taką podjęły młode mieszkanki Nysy: Klara Dorota Wolff, Matylda i Maria Merkert oraz Franciszka Wemer. Szczególną ofiarność wykazały młode dziewczęta w latach 1832-1833 podczas grasującej w okolicach Nysy epidemii cholery. Działalność ta, mimo ogromnego oddania i samozaparcia nie zaspokajała w pełni ich potrzeb duchowych. Postanowiły zatem zjednoczyć swe siły i realizować wspólnie charytatywną działalność na rzecz najbardziej potrzebujących, zwłaszcza chorych i opuszczonych, pielęgnując ich we własnych domach. Jako początek wspólnotowego działania dziewczęta wybrały uroczystość św. Lekarzy Kośmy i Damiana przypadającą wówczas w dniu 27 września 1842 r. Żyjąc we wspólnocie na wzór zgromadzeń zakonnych, pogłębiały w sobie szczególnie ducha wiary, miłości i autentycznej pokory. Nosily zwykły codzienny strój, który niczym nie różnił się od ubioru mieszkanek Nysy, a tylko szary i niepozorny kolor zdobył im przydomek „Szarych Sióstr”. Niezrozumienie idei ambulatoryjnej pielęgnacji chorych, doprowadziło w 1849 r. do rozwiązania stowarzyszenia, a jego członkinie naraziło na liczne przykrości i doświadczenia. Klara Wolff, aby realizować swe pierwotne zamierzenia, udała się do Bystrzycy Kłodzkiej, gdzie po kilkunastu latach działalności zmarła w 1853 r. Maria Merkert pozostała natomiast w Nysie, gdzie mimo ogromnych trudności wznowiła, przy wydatnej pomocy Franciszki Wemer, działalność stowarzyszenia pod opieką Św. Elżbiety już w 1850 r.

Bóg wynagrodził jej zdecydowaną postawę oraz ofiarną! pełną poświęcenia posługę samarytańską na rzecz chorych i potrzebujących, budząc coraz liczniejsze powołania i darząc stosunkowo szybkim wzrostem podjęte dzieło. W 1859 r. stowarzyszenie zostało zatwierdzone na szczeblu diecezjalnym, a jego pierwszą przełożoną generalną została wybrana jednogłośnie Maria Merkert. Od tej chwili Zgromadzenie, po-

dejmujące coraz liczniejsze i trudniejsze zadania opiekuńczo-pielęgnacyjne, rozwijało się bez większych przeszkód. Dnia 12 maja 1871 r. Siostry Elżbietanki uzyskały aprobatę papieską, podpisaną przez bł. Piusa IX. Poza głównym celem, jakim była pozaszpitalna opieka nad chorymi i materialne wspieranie ubogich, siostry opiekowały się starcami i sierotami, prowadziły ochronki i przedszkola, udzielały lekcji w szkołach podstawowych i zawodowych. Kierowały uspołecznionymi gospodarstwami opiekuńczymi, z poświęceniem pracowały w miejscowych szpitalach. Ta rozległa, coraz głośniejsza i doskonalsza postługa samarytańska sióstr była wynikiem dobrze przemyślanego i przemodlonego programu Matki Marii Merkert. A przewidywał on jedynie to, co najważniejsze „leczyć schorowane członki Mistycznego Ciała Chrystusowego” w Jęgo chorych i potrzebujących braciach oraz siostrach.

Wielka dynamika i szeroka działalność, niezliczone troski i starania administracyjne oraz wcześniejsze przeżycia i bolesne doświadczenia sprawiły, że stosunkowo młody organizm Matki Marii Merkert zaczął coraz szybciej się spalać. Zmarła w opinii świętości 14 listopada 1872 r. Doczesne jej szczątki pochowano na cmentarzu jerozolimskim w Nysie, skąd przeniesiono je w 1964 r do bazyliki św. Jakuba i Agnieszki w Nysie. Uzyskiwane za jej wstawiennictwem liczne łaski sprawiły, że już pod koniec lat pięćdziesiątych XX w. podjęto próbę wszczęcia procesu informacyjnego. Właściwe dochodzenie w sprawie heroicznego cnót i świętości Marii Merkert rozpoczęto na szczeblu diecezjalnym 1985 r. i zakończono w 1997 r. Od pięciu lat odpowiednie procedury toczą się w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych w Rzymie. Wiele wskazuje na to, że proces ten zakończy się pomyślnie. Jest to ogromna radość, że kolejna Córa Śląskiej Ziemi może być wyniesiona na ołtarze i wstawiać się za nami. Aby mogło to nastąpić, potrzebna jest nadal żywa i spotęgowana modlitwa całego Ludu Bożego. W związku z tym serdecznie zapraszam w dniu 14 listopada 2002 r. do Katedry Wrocławskiej, gdzie o godz. 9⁰⁰ będę przewodniczył uroczystej Mszy św. koncelebrowanej, w intencji rychłej beatyfikacji Matki Marii Merkert i dalszego pomyślnego rozwoju Zgromadzenia Sióstr Św. Elżbiety.

*† Henryk Kardynał Gulbinowicz
Arcybiskup Metropolita Wrocławski*

Wrocław, 28 października 2002 roku

IV. Zarządzenia i komunikaty Kurii

71.

Komunikat w sprawie obchodów 126. rocznicy śmierci sługi Bożego ks. Jana Schneidera, założyciela Zgromadzenia Sióstr Maryi Niepokalanej

Arcybiskup Metropolita Wrocławski, Ksiądz Kardynał Henryk Gulbinowicz, w swoim Liście Pastorskim zapowiadającym Tysiąclecie Diecezji Wrocławskiej, napisał, że: „Kościół Wrocławski, wspierany – na przestrzeni tysiąca lat – mocami Ducha Świętego i wstawiennictwem Niepokalanej Matki Boga-Człowieka oraz świętych Patronów tej Ziemi, w poczuciu wielkiej odpowiedzialności przed Bogiem i historią spełniał swoją misję, jaką otrzymał od Chrystusa. Uświęcał i ożywiał dusze ludzkie nauką Ewangelii, budował świadomość religijną, umacniał tradycję chrześcijańską, tworzył kulturę (...). W tej ewangelicznej pracy Kościoła na Dolnym Śląsku byli zaangażowani wszyscy jego członkowie, to znaczy: biskupi, kapłani, zakony męskie i żeńskie oraz katolicki laikat. (...) Zapisali się oni w dziejach naszego Kościoła pięknymi zgłoskami jako chrześcijanie. Żyjemy w dużym stopniu dorobkiem ich umysłów, serc i rąk. Korzystamy z dóbr kultury, które tworzyli. (...) Przejmując ich dziedzictwo (...) pragniemy nie uronić niczego z tych wartości, które przetrwały próbę czasu. Są to wartości ewangeliczne, przenikające nasze dzieje i stanowiące o tożsamości naszego chrześcijańskiego Narodu”

W duchu tej wypowiedzi, w dniu 14 listopada br. w Katedrze Wrocławskiej, rozpoczęliśmy 9-miesięczną nowenną refleksji i modlitw o wyniesienie na ołtarze Sług Bożych, którzy pochodzą z terenu naszej Archidiecezji lub na jej terenie pracowali, czy też tu ich duchowi synowie i córki kontynuują rozpoczętą przez nich działalność apostołską. Zgromadzeni w tym dniu w Katedrze, dziękowaliśmy Bogu Wszemmo-

gącemu za wszelkie dobro, jakie stało się udziałem naszej wspólnoty diecezjalnej dzięki – liczącej już 160 lat obecności wśród niej – Zgromadzenia Sióstr Św. Elżbiety.

W najbliższą sobotę – 7 grudnia, przypada dzień 126 rocznicy śmierci Sługi Bożego, ks. Jana Schneidera, Założyciela Zgromadzenia Sióstr Maryi Niepokalanej. Z tej okazji, w Katedrze Wrocławskiej, o godz. 18.30 będzie odprawiona uroczysta Msza św. koncelebrowana, z okolicznościową homilią. Bezpośrednio przed Mszą św., o godz. 18.00, przedstawić Zgromadzenia Sióstr Maryi Niepokalanej, w specjalnej prelekcji przybliży zgromadzonym postać Założyciela, krótką historię Zgromadzenia oraz specyfikę jego charyzmatu.

Kuria Metropolitalna Wrocławska, w imieniu Księdza Kardynała Metropolity, serdecznie zaprasza Duchowieństwo i Wiernych do udziału w tej uroczystości.

Ks. Stanisław Pietraszko Wikariusz Generalny

Wrocław, 22 listopada 2002 roku

72.

Wizytacje kanoniczne i szafarstwo sakramentu bierzmowania w archidiecezji wrocławskiej w 2003 roku

1. Wizytacje kanoniczne będą przeprowadzone w następujących Dekanatach:

- a) J.Em. Ks. Henryk Kardynał GULBINOWICZ – Brzeg-Południe
– Malczyce
– Środa Śląska
- b) J.E. Ks. Biskup Jan TYRAWA – Brzeg-Północ
– Kłodzko
– Prusice
- c) J.E. Ks. Biskup Edward JANIĄK – Jelcz-Laskowice
– Oława
– Ząbkowice Śląskie

2. Udzielanie SAKRAMENTU BIERZMOWANIA w 2003 r. odbędzie się w podanych siedzibach Dekanatu lub w parafii wytypowanej. Księża Biskupi mający w 2003 r. przydzielony dla siebie Dekanat, na prośbę Duszpasterzy będą udzielać bierzmowania w innych parafiach tegoż Dekanatu kandydatom przygotowanym przez miejscowych Duszpasterzy.

1. Borów	Henryk Kardynał GULBINOWICZ
2. Brzeg Dolny	Henryk Kardynał GULBINOWICZ
3. Bystrzyca Kłodzka	Henryk Kardynał GULBINOWICZ
4. Dzierżoniów-Południe	Biskup Edward JANIAK
5. Dzierżoniów-Północ	Biskup Edward JANIAK
6. Góra Śl.-Wschód	Biskup Jan TYRAWA
7. Góra Śl.-Zachód	Biskup Jan TYRAWA
8. Kamieniec Żąbkowicki	Henryk Kardynał GULBINOWICZ
9. Kąty Wrocławskie	Biskup Jan TYRAWA
10. Kudowa Zdrój	Biskup Edward JANIAK
11. Łądek Zdrój	Biskup Jan TYRAWA
12. Międzyzylesie	Biskup Edward JANIAK
13. Milicz	Biskup Jan TYRAWA
14. Namysłów	Henryk Kardynał GULBINOWICZ
15. Nowa Ruda	Biskup Jan TYRAWA
16. Oleśnica-Wschód	Biskup Edward JANIAK
17. Oleśnica-Zachód	Henryk Kardynał GULBINOWICZ
18. Polanica Zdrój	Biskup Jan TYRAWA
19. Sobótka	Henryk Kardynał GULBINOWICZ
20. Strzelin	Biskup Edward JANIAK
21. Świdnica-Wschód	Biskup Jan TYRAWA
22. Świdnica-Zachód	Biskup Edward JANIAK
23. Trzebnica	Biskup Edward JANIAK
24. Wiązów	Biskup Jan TYRAWA
25. Włochy	Biskup Jan TYRAWA
26. Wołów	Biskup Jan TYRAWA
27. Wrocław-Katedra	Biskup Edward JANIAK
28. Wrocław-Śródmieście	Henryk Kardynał GULBINOWICZ
29. Wrocław-Południe	Biskup Edward JANIAK
30. Wrocław-Północ I (Osobowice)	Biskup Jan TYRAWA
31. Wrocław-Północ II (Sępolno)	Biskup Edward JANIAK
32. Wrocław-Północ III (Psie Pole)	Henryk Kardynał GULBINOWICZ
33. Wrocław-Wschód	Biskup Edward JANIAK
34. Wrocław-Zachód (Leśnica)	Henryk Kardynał GULBINOWICZ
35. Wrocław-Zachód I (Kozanów)	Biskup Jan TYRAWA
36. Ziębice	Henryk Kardynał GULBINOWICZ

3. Sakramentu bierzmowania w katedrze wrocławskiej w każdy pierwszy poniedziałek miesiąca o godz. 17 będzie udzielał w 2003 roku:

Styczeń	Biskup Edward JANIAK
Luty	Biskup Jan TYRAWA
Marzec	Biskup Edward JANIAK
Kwiecień	Biskup Jan TYRAWA

Maj
Czerwiec
Lipiec
Sierpień
Wrzesień
Październik
Listopad
Grudzień

Biskup Edward JANIĄK
Biskup Jan TYRAWA
Biskup Edward JANIĄK
Biskup Jan TYRAWA
Biskup Edward JANIĄK
Biskup Jan TYRAWA
Biskup Edward JANIĄK
Biskup Jan TYRAWA

Wrocław, dnia 12 sierpnia 2002 roku

73.
**Peregrynacja różańca świętego
w archidiecezji wrocławskiej
(Rok Różańca: 1 X 2002 – 31 X 2003)**
Propozycja

A. Założenia wstępne:

1. Peregrynacja Różańca świętego i towarzyszącego mu Obrazu Matki Bożej, rozpoczynająca się w Archidiecezji Wrocławskiej w uroczystość Objawienia Pańskiego – 06. 01. 2003 r., jest adresowana do rodzin katolickich, które wyrażą gotowość uczestniczenia w niej.

Jej celem jest zaproszenie wiernych do ożywienia rodzinnej modlitwy różańcowej. „Różaniec – przypomina bowiem Jan Paweł II w *Liście Rosarium Virginis Mariae* – był zawsze modlitwą rodziny i za rodzinę. Niegdyś modlitwa ta była szczególnie droga rodzinom chrześcijańskim i niewątpliwie sprzyjała ich jedności. Należy zadbać, by nie roztrwonić tego cennego dziedzictwa. Trzeba powrócić do modlitwy w rodzinie i do modlitwy za rodziny, wykorzystując nadal tę formę modlitwy. Rodzina, która modli się zjednoczona, zjednoczona pozostaje. Różaniec święty zgodne z dawną tradycją jest modlitwą, która szczególnie sprzyja gromadzeniu się rodziny. .../ Liczne problemy współczesnych rodzin, zwłaszcza w społeczeństwach ekonomicznie rozwiniętych, wynikają stąd, że coraz trudniej jest się porozumieć. Ludzie nie potrafią ze sobą przebywać, a być może nieliczne momenty, kiedy można być razem, zostają pochłonięte przez telewizję. Podjąć na nowo odmawianie różańca w rodzinie znaczy wprowadzić do codziennego życia całkiem inne obrazy, ukazujące misterium, które zbawia: obraz Odkupiciela, obraz Jego Najświętszej Matki. Rodzina, która odmawia razem różaniec, odtwarza poniekąd klimat domu w Nazarecie: Jezusa stawia się w centrum, dzieli

się z Nim radości i cierpienia, w Jego ręce składa się potrzeby i projekty, od Nim czerpie się nadzieję i siłę na drogę” (n. 41).

2. W ramach przygotowania do Peregrynacji w parafii należy zatroszczyć się o spopularyzowanie wśród rodzin:

– Listu Apostolskiego Jana Pawła II „O Różańcu Świętym” (pozostawić go w rodzinach jako pamiątkę Kolędy 2003, udostępnić w parafialnych punktach kołportażu prasy katolickiej, itp.),

– modlitewników uwzględniających nową strukturę Różańca (20 tajemnic), a także sugestie Ojca Świętego dotyczące kształtowania modlitwy różańcowej (por. RVM 26 – 31); przykład tego typu modlitewników stanowią między innymi następujące publikacje: *Różaniec z Ojcem Świętym Janem Pawłem II*, Znak 2002; Bp R. Andrzejewski, *Wpatrując się w skarby Kościoła, rozważania o nowych tajemnicach różańcowych*, Włocławek 2002 r.

B. Plan peregrynacji:

1. Godz. 18.00 – Rodzina przyjmuje Różaniec i Obraz; wcześniej należy dla nich przygotować oraz odpowiednio udekorować i oświetlić stosowny tron.

Modlitewne czuwanie rodziny oraz zaproszonych sąsiadów i zaprzyjanych osób przebiega według następującego porządku:

– wspólny śpiew: „Zawitaj, Królowo, Różańca Świętego...”, lub inny stosowny,

– Częstka Różańca,

– *Litania Loretańska*,

– Rozważanie oparte na wybranych fragmentach Listu Jana Pawła II: „O Różańcu Świętym”,

– Modlitwy w różnych potrzebach – do wyboru (patrz np.: *Ojciec nasz*, modlitewnik wspólnoty chrześcijańskiej, Wrocław 2000, s. 68-78),

– Modlitwa za zmarłych – *Anioł Pański* (wspólny śpiew),

– Apel Jasnogórski: *Maryjo, Królowo Polski, jestem przy Tobie, pamiętam, czuwam* (3 razy).

2. Na zakończenie dnia – wspólna modlitwa rodzinna (zob. np. *Ojciec nasz*, s. 78 albo 83).

3. Rano – wspólna modlitwa rodziny przed Obrazem i Różańcem (np. według schematu w: *Ojciec nasz*, s. 44).

4. W ciągu dnia, członkowie rodziny, indywidualnie, we właściwym dla siebie czasie, starają się spędzić przed Obrazem Matki Bożej nieco czasu na refleksji i modlitwie opartej na lekturze wybranych fragmentów Listu Ojca Świętego „O Różańcu Świętym”

5. Godz. 17.00 – Domownicy gromadzą się przed Obrazem na wspólną modlitwę różańcową; po jej zakończeniu następuje akt oddania rodziny Matce Bożej.

Ojciec lub matka wypowiada jego tekst; może to uczynić w tych oto słowach:

Dziewico Niepokalana, Matko Boga Prawdziwego i Matko Kościoła!

Ty, która objawiasz Twą łaskawość i współczucie dla wszystkich, którzy pod Twoją uciekają się opiekę, wysłuchaj modlitwy, wznoszonej do Ciebie z synowską ufnością i przedstaw ją Twemu Synowi, Jezusowi, naszemu jednemu Odkupicielowi.

Matko Miłosierdzia, Nauczycielko ukrytej i cichej ofiary, Tobie, wychodzącej na spotkanie nam, grzesznikom, oddajemy całą naszą istotę i całą naszą miłość. Oddajemy Ci także nasze życie, naszą pracę, nasze radości, nasze słabości i nasze cierpienia. Udziel nam pokoju, sprawiedliwości i pomyślności, gdyż wszystko, co mamy i czym jesteśmy, powierzamy Tobie, Pani i Matko nasza. Chcemy całkowicie należeć do Ciebie i z Tobą iść drogą pełnej wierności Chrystusowi w Jego Kościele; prowadź nas zawsze swoją miłościwą ręką.

Święta Dziewico, Maryjo, Matko pięknej miłości, strzeż naszej rodziny, by zawsze trwała w zgodzie, i błogosław wychowaniu naszych dzieci. Nadziejo nasza, spójrz na nas z litością, naucz nas nieustannie iść do Jezusa, a jeśli upadniemy, pomóż nam podźwignąć się i wrócić do Niego przez wyznanie naszych win i naszych grzechów w sakramencie pokuty przynoszącym spokój duszy. Błagamy Cię, udziel nam daru umiłowania wszystkich świętych sakramentów które jako znaki pozostawił dla nas Syn Twój na ziemi. Wtedy, Matko Najświętsza, z pokojem Bożym w sumieniu, z sercem wolnym od złości i nienawiści będziemy mogli nieść wszystkim prawdziwą radość i prawdziwy pokój, których źródłem jest Twój Syn, Pan nasz, Jezus Chrystus, który z Ojcem i Duchem Świętym żyje i króluje na wieki wieków. Amen.

Przy śpiewie: „O Maryjo, zegnaj Cię” wznosi się pielgrzymujący Obraz i Różaniec; przejmują je kolejna rodzina.

Wrocław, dnia 19 grudnia 2002 roku

74.

Odznaczenia

Odznaczony godnością kapłana honorowego Ojca Świętego (prałata)

ks. Edward JUREK, proboszcz parafii pw. św. Jakuba Apostoła w Sobótce.

Odnaczony godnością kanonika honorowego kapituły świętokrzyskiej:

ks. Adam BAŁABUCH, proboszcz parafii w Długolece.

Odnaczeni godnością kanonika honorowego kapituły świętokrzyskiej (*extra numerum*):

ks. Bogdan DEROŃ, proboszcz parafii w Lutonii; ks. Andrzej GŁĄBA (ekskardynowany), Kanada; ks. Kazimierz HEISIG, praca duszpasterska w USA; ks. Wiesław KARAŚ, proboszcz parafii pw św. Jana Apostoła we Wrocławiu; ks. Jan PATYKOWSKI, proboszcz parafii w Ludwikowicach Kłodzkich; ks. Marek POŁOCHAJŁO, proboszcz parafii w Łądku Zdroju; ks. Florian RUMIŃSKI, proboszcz parafii w Bukowiu; ks. Grzegorz TRAWKA, dyrektor gospodarczy Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego i Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu; ks. Czesław TUROWICZ, proboszcz parafii w Januszkowicach; ks. Ryszard ZIÓŁEK, proboszcz parafii w Korzeńsku; ks. Rudolf ZUBIK (ekskardynowany), USA; ks. Jacek ŻOŁĄDEK, proboszcz parafii w Starym Zamku.

Odnaczeni przywilejem RM:

ks. Tadeusz KOSIOR, proboszcz parafii w Strupinie; ks. Arkadiusz WYSOKIŃSKI, proboszcz parafii w Jaworowie.

75.

Nominacje

Ks. Wiesław KARAŚ, proboszcz parafii pw. św. Jana Apostoła we Wrocławiu – wicedziekanem dekanatu Wrocław – Północ II (Psie Pole); ks. Adam MALITOWSKI, proboszcz parafii w Przyłęku, po chorobie – w dalszym ciągu wicedziekanem dekanatu Kamieniec Żąbkowicki.

76.

Zmiany wśród duchowieństwa

Ustanowieni proboszczami:

ks. Adam MALITOWSKI, po leczeniu i urlopie – nadal proboszczem parafii w Przyłęku; ks. Stanisław WÓJCIK – na kolejne trzy lata (do 8 listopada 2005 r.) proboszczem, ad experimentum, parafii w Piskorzowie.

Ustanowieni administratorami parafii:

ks. Jan BANIK, wikariusz parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Namysłowie – administratorem parafii w Bąkowicach; ks. Andrzej PAJDAK – administratorem parafii w Wirach; ks. Czesław PRZERADA, rezydent parafii pw. św. Jadwigi we Wrocławiu – Kozanowie – administratorem w/w parafii.

Zwolniony z funkcji administratora parafii:

ks. Andrzej PAJDAK, administrator parafii w Przyłęku.

Przeniesiony wikariusz:

ks. Mariusz BENDYK, z parafii pw. św. Stanisława i św. Wacława w Świdnicy – do parafii pw. św. Jerzego we Wrocławiu – Brochowie.

Ustanowieni przez władze zakonne:

o. Michał ŁUKOSZEK OSPPE – wikariuszem parafii pw. św. Mikołaja we Wrocławiu.

Odwołani przez władze zakonne:

o. Mirosław BIJATA OSPPE, wikariusz parafii pw. św. Mikołaja we Wrocławiu.

Inkardynowany do archidiecezji wrocławskiej:

ks. Janusz SZETELNICKI (OFMConv).

Przeniesiony w stan spoczynku:

ks. Tadeusz KULA, proboszcz parafii w Bąkowicach.

Kara suspensy a divinis:

ks. Robert KORYŚ, Wrocław.

77.

Zmarli księża

Ks. Bronisław PACHOLEK, emeryt, urodzony 3 lipca 1910 r. w Złoczowie, święcenia kapłańskie 29 maja 1935 r. we Lwowie, zmarł 4 sierpnia 2002 r. pochowany 7 sierpnia 2002 r. na cmentarzu przy ul. Bójwida we Wrocławiu; ks. prałat Dominik MAZAN, proboszcz parafii pw. św. Jadwigi we Wrocławiu – Kozanowie, urodzony 8 marca 1937 r. w Bratkowicach, święcenia kapłańskie 23 czerwca 1963 r. we Wrocławiu, zmarł 25 grudnia 2002 r. we Wrocławiu, pochowany 30 grudnia 2002 r. przy kościele pw. św. Jadwigi we Wrocławiu – Kozanowie.

V. Z życia PWT i MWST we Wrocławiu

List rektora Papieskiego Wydziału Teologicznego do wiernych archidiecezji wrocławskiej z okazji uroczystości Bożego Narodzenia 2002 roku

Drodzy Przyjaciele Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu!

Z wielką radością kieruję do Was już po raz dziesiąty liturgiczne słowo w drugi dzień Świąt Bożego Narodzenia. Wyrażam wdzięczność naszemu Księdzu Kardynałowi Metropolicie, że w atmosferze świątecznych dni wyznaczył miejsce na refleksję o naszej Papieskiej Uczelni. Zanim o niej wspomnimy, pochylmy się najpierw nad wymową męczeństwa św. Szczepana, przybliżonego nam przez dzisiejszą liturgię. Męczeński finał ziemskiego życia diakona Szczepana, opisany w Dziejach Apostolskich, stanowi pierwsze spełnienie zapowiedzi Chrystusa wobec uczniów: „Będą was wydawać sądom i w swych synagogach będą was biczować. Nawet przed namiestników i królów będą was wodzić z mego powodu... Będziecie w nienawiści u wszystkich z powodu mego imienia. Lecz kto wytrwa do końca, ten będzie zbawiony” (Mt 10, 17-18. 22). Słowa te stanowią część Ewangelii Chrystusa. Nie wolno o nich zapominać i wyrażać zdziwienia, że dobro jest tak często zwalczane. Jezus nie obiecał swoim wyznawcom beztroskiego, wygodnego życia, nie przepowiadał im popularności światowej, ale zapowiedział, że wierność Jego zasadom będzie wiele kosztować, że trzeba będzie za nią płacić wysoką cenę. Potwierdza to historia chrześcijaństwa. Lista męczenników zapoczątkowana, imieniem św. Szczepana, wydłużała się w ciągu wieków. Miniony wiek dwudziesty dopisał na niej wiele nazwisk. Nie możemy i dzisiaj dziwić się, dlaczego oskarża się gorliwych chrześcijan, dlaczego przeinacza się ich intencje, dlaczego ponawiane są napastliwe ataki na

prawdziwych przyjaciół Chrystusa. Zauważamy, że w krajach demokratycznych zmniejszyła się wprawdzie brutalna walka z Kościołem metodami, które stosowane były w systemach totalitarnych, ale nie możemy powiedzieć, aby przejmowano się zbyt Ewangelią Chrystusa w życiu publicznym. Warto zauważyć, że od starożytnego filozofa Arystotelesa poczynając, aż do XVI wieku, etykę stosowano nie tylko do sfery życia indywidualnego, lecz także do dziedziny społecznej, ekonomicznej i politycznej. Dopiero Machiavelli potraktował ekonomię i politykę jako dziedziny oderwane od moralności. Przyniosło to, i przynosi do dziś, bolesne skutki dla życia tych społeczeństw, w których rządzący poszli jego śladami. Można ubolewać nad tym, że Kościół i naukę Chrystusa traktuje się dziś niekiedy czysto instrumentalnie, dla doraźnych celów partii i stronnicy politycznych, a nie widzi się w niej lekarstwa na choroby moralne naszego czasu. Daje się to zauważyć w dyskusjach i działaniach zmierzających do poszerzenia Unii Europejskiej. Kościół, głosząc naukę Chrystusa, ma tak wiele do zaoferowania tym, którzy deklarują, że dążą do jedności i pomyślności narodów. Jeśli niektórzy z nich gardzą wartościami ewangelicznymi, to budzą podejrzenie co do prawości działań i zachowań.

Institucją, powołaną przez Kościół do prowadzenia dialogu z współczesną kulturą i nauką w kwestiach wartości etycznych, zwłaszcza chrześcijańskich, jest w naszej Archidiecezji Papieski Wydział Teologiczny. W świątecznym klimacie pragnę przypomnieć, że kończący się rok 2002 był rokiem jubileuszu trzechsetlecia Wydziału Teologicznego we Wrocławiu. Uroczystości jubileuszowe były okazją do uwydatnienia roli akademickiej teologii i ukazania dokonań Wydziału Teologicznego w minionym trzechsetleciu, zwłaszcza w ostatnim, powojennym etapie historii Dolnego Śląska, oraz do uświadomienia sobie zadań i wyzwań, jakie stawiają przed Wydziałem Teologicznym obecne czasy. Wyrażam radość, że w naszym jubileuszowym świętowaniu wzięli udział polscy biskupi, zgromadzeni we Wrocławiu na 319. Zebraniu Konferencji Episkopatu Polski oraz dwaj przedstawiciele Stolicy Apostolskiej, bardzo bliscy współpracownicy Ojca Świętego Jana Pawła II: ks. kard. Zenon Grocholewski, Prefekt Kongregacji Wychowania Katolickiego i ks. kard. Angelo Sodano, Sekretarz Stanu Stolicy Apostolskiej. Uczelnia jest dumna, że mogła nadać ks. kard. Angelo Sodano najwyższą akademicką godność, tytuł doktora *honoris causa*.

W kończącym się roku jubileuszowym pragnę wszystkim naszym Przyjaciołom wyrazić głęboką wdzięczność. Dziękuję z całego serca naszemu Księdzu Kardynałowi, Księżom Biskupom Pomocniczym, Duchowieństwu i Wiernym świeckim naszej Archidiecezji za różnoraką pomoc duchową i materialną. Bardzo sobie ją cenimy, gdyż bez niej Wydział nie mógłby prowadzić swojej działalności, tym bardziej, że dotąd nie otrzymujemy dotacji z budżetu państwowego. Dziękuję w szcze-

gólności za ofiary złożone dziś na tacę, które – zgodnie z rozporządzeniem naszego Księdza Kardynała Metropolity – są przeznaczone na potrzeby Papieskiego Wydziału Teologicznego i Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławiu. Równocześnie pragnę wszystkim zapewnić, że podejmujemy nowy wysiłek, by jak najlepiej nadal służyć Kościołowi i Narodowi. W pierwszej kolejności chcemy dobrze przygotowywać młodzież duchowną i świecką do czekających jej zadań, jako przyszłych kapłanów, katechetów i świeckich działaczy katolickich. Chcemy także służyć w różnoraki sposób kapłanom i katechetom świeckim umożliwiając im dalsze kształcenie na studiach podyplomowych. Chcemy również pomyślnie oddziaływać na wrocławskie środowisko naukowe, stojąc na straży wartości chrześcijańskich i narodowych.

W klimacie przeżywanej, radosnej tajemnicy zamieszkania Boga na ziemi, proszę przyjąć jak najlepsze życzenia na świętowanie kolejnych uroczystości w okresie Bożego Narodzenia i na cały rok 2003. Życzę szczególnych darów duchowych i doczesnych od Chrystusa, który zamieszkał z nami na ziemi i obfitości Jego błogosławieństwa w Nowym Roku. Niech w ogłoszonym roku Różańca Świętego towarzyszy nam wszystkim wstawiennictwo i opieka Najświętszej Maryi, Niepokalanej Dziewicy i naszej Matki.

ks. prof. dr hab. Ignacy Dec
Rektor Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu

VI. Pomoce duszpasterskie

Biskupi krajów Unii Europejskiej o integracji

Nadzieja, zaufanie, solidarność

Deklaracja Komisji Episkopatów Wspólnoty Europejskiej w sprawie przystąpienia nowych państw członkowskich do Unii Europejskiej, ogłoszona w związku z posiedzeniem Rady Europejskiej w Kopenhadze.

„Takiego typu nowy ład europejski, aby rzeczywiście służył pomnażaniu autentycznego dobra wspólnego, musi uznawać i chronić te wartości, które stanowią najcenniejsze dziedzictwo humanizmu europejskiego. (...) Korzenie kulturowe, z których wyrastają przypomniane wyżej wartości, są różnorodne: duchowe dziedzictwo Grecji i Rzymu, wkład ludów romańskich, celtyckich, germańskich, słowiańskich i ugrofińskich, a także kultura żydowska i świat islamski. Te rozmaite elementy znalazły w tradycji judeochrześcijańskiej siłę, która potrafiła im harmonijnie się połączyć, umocnić i rozwinąć” Papież Jan Paweł II¹

My, Biskupi COMECE, uważamy, że przystąpienie dziesięciu nowych państw członkowskich do Unii Europejskiej, o czym ma postanowić Rada Europy podczas spotkania na szczycie w dniach 12 i 13 grudnia 2002 r. w Kopenhadze, stanowi dalekosiężną i głęboką zmianę w dziejach naszego kontynentu. Ta wspólnota różnych kultur będzie stanowiła zasadniczy krok na drodze do wspólnego dobra europejskiego. Dlatego dla nas nie jest to „rozszerzenie”, lecz „europeizacja” Unii Europejskiej. Kościół katolicki zawsze wspierał wysiłki czołowych polityków i zwykłych obywateli zmierzające do tego, aby dać naszemu kontynentowi trwałą pokój i dobrobyt za pośrednictwem „solidarnej wspólnoty” opartej na integracji gospodarczej i politycznej. Jak to już wyjaśniliśmy w naszej deklaracji *Budowanie duchowego pomostu dla zjednoczenia*

¹ Z przesłania Jana Pawła II do uczestników Europejskiego Kongresu nt. „Ku konstytucji europejskiej?”, zorganizowanego przez Federację Uniwersytetów Katolickich Europy w dniach 20-23 czerwca 2002 r.

narodów z 9 maja 1997 r., „rozszerzenie jest szansą dla Europy i Europejczyków” W następstwie pozwoli ono na promowanie i urzeczywistnienie na całym kontynencie europejskim podstawowych wartości, jak: solidarność, wzajemny szacunek i przyjaźń między narodami, mających zasadnicze znaczenie także dla Kościoła²

Unia Europejska zbudowana jest na wartościach uniwersalnych. Ewangelia Jezusa Chrystusa stanowi źródło i natchnienie dla wielu tych wartości. Stając w obliczu nieuchronnego wyzwania, jakim jest wejście dziesięciu nowych państw do tej wspólnoty, inspirowani Ewangelią zalecamy naszym przywódcom politycznym oraz wszystkim obecnym i przyszłym obywatelom Unii Europejskiej nadzieję, zaufanie, a przede wszystkim solidarność. Europeizacja Unii Europejskiej w wyniku przystąpienia dziesięciu nowych państw członkowskich jest źródłem nadziei, okazją do odnowy Unii Europejskiej i jej pierwotnej misji wspierania wolności, sprawiedliwości, pokoju i dobrobytu w granicach Unii i poza nią. Plan integracji europejskiej zrodził się z nadziei na pojednanie, z nadziei, żeby Europa już nigdy więcej nie cierpiała z powodu zniszczeń wywołanych wojną i konfliktami, dzisiaj także jej obowiązkiem jest umacnianie tego pojednania przez „ostateczne położenie kresu nienaturalnemu podziałowi”³ na Wschód i Zachód Europy. W ten sposób przystąpienie dziesięciu nowych państw członkowskich pomoże w spełnieniu się nadziei, szczególnie bliskiej Kościołom: aby „Europa oddychała obydwoma płucami”⁴ Projekt ten powinien stać się także źródłem nadziei dla innych państw i narodów europejskich. Europeizacja wzbogaci Unię Europejską, wnosząc do niej nową jakość i nową tożsamość kulturową i historyczną. Otworzy to nieuchronnie, ale słusznie debatę na temat celów i granic projektu integracyjnego. Stosunki Unii z jej nowymi sąsiadami powinny opierać się na zaufaniu, solidarności i nadziei na pokojową i pomyślną dla wszystkich przyszłość. Wspólnota Europejska może i powinna być więc znakiem nadziei dla innych regionów świata, które pragną budować na tym modelu pokojowej integracji, szczególnie w Afryce i Ameryce Łacińskiej, zaufanie. Członkostwo w Unii Europejskiej oznacza nie tylko korzystanie z praw i przywilejów, lecz także „respektowanie tożsamości innych narodów i pociąga za sobą prawo współdecydowania o kształcie przyszłej Europy”⁵ Wymaga to poszanowania na płaszczyźnie politycznej zarówno wspólnoty, jak i uznania różnorodności tradycji kulturalnych. Wszyscy członkowie Unii są sobie

² Kopie tej deklaracji są do wglądu w Sekretariacie ComECE.

³ Z przemówienia papieża Jana Pawła II w Parlamencie Włoskim 14 listopada 2002 r.

⁴ Papież Jan Paweł II – wypowiedzi przy różnych okazjach.

Fragment dokumentu *Biskupi o integracji europejskiej* Konferencji Episkopatu Polski z 21 marca 2002 r.

równi, muszą więc działać nie tylko w interesie własnym, lecz także w interesie całej Wspólnoty. Proces rozszerzania Unii wymaga więc oceny wszystkich państw członkowskich nowego, opartego na zaufaniu zaangażowania i pełnego uznania instytucji wspólnotowych, którym państwa członkowskie powierzyły niezbędne prace dla dobra wspólnego. Współzależność gospodarcza i polityczna Wspólnoty wymaga zaufania nie tylko między przywódcami państw członkowskich, lecz także między obywatelami. Jak podkreśliliśmy w 1997 roku, należy zbudować „duchowy pomost jedności między narodami” dlatego też z zadowoleniem witamy i zachęcamy do różnorodnych inicjatyw, podejmowanych przez instytucje, grupy i poszczególnych obywateli w całej Europie w celu budowania zaufania między narodami naszego kontynentu. Takie inicjatywy powinny cieszyć się jeszcze pełniejszym poparciem ze strony władz politycznych.

Solidarność

„UE musi być wspólnotą wartości, którą rozwija się dzięki solidarności swoich członków”⁶ Solidarność jest wyrazem Chrystusowego przykazania miłości bliźniego.

Aby przystąpienie dziesięciu nowych państw członkowskich było sukcesem, potrzebna jest solidarność wszystkich. Proces rozwoju gospodarczego i reform politycznych nie został jeszcze zamknięty. Obecne państwa członkowskie będą musiały zreformować swą dotychczasową politykę, zwłaszcza w dziedzinie rolnictwa⁷ oraz podzielić się z nowymi państwami członkowskimi pomocą strukturalną, jaką otrzymują. Zarówno nowe, jak i dotychczasowe państwa członkowskie powinny zostać włączone do tego procesu, aby obywatele mogli w pełni cieszyć się owocami przystąpienia do Unii Europejskiej. Taka solidarność będzie szczególnie konieczna po roku 2006, gdy po wygaśnięciu postanowień Agendy 2000 zostaną zreorganizowane wspólnotowe ramy finansowe. Być może korzyści z przystąpienia nie od razu będą widoczne dla nowych krajów członkowskich, stąd uprasza się uznanie i uszanowanie solidarności obecnych krajów członkowskich nawet wówczas, gdy nie od razu odczuje się wymierne skutki poszerzenia. Zarówno obecne, jak i przyszłe kraje członkowskie powinny na równych zasadach uczestniczyć w konferencji międzyrządowej, która zostanie zwołana, jak to przewiduje projektu nowego Traktatu Konstytucyjnego Unii Europejskiej, przedstawiony przez Konwent. Wielkie wysiłki i osiągnięcia związane z rozszerzeniem nie powinny jednak prowadzić do zapomnienia o od-

⁶ Fragment listu pasterskiego Słowackiej Konferencji Biskupiej w sprawie integracji europejskiej z 15 września 2002 r.

⁷ Por. Uwagi ComECE *Ku zrównoważonemu rolnictwu w Europie* z 29 listopada 2002 r.

powiedzialności Europy za rozwój globalny. Wraz z przystąpieniem do UE nowe kraje staną się członkami nie tylko wspólnego rynku, ale także największego na świecie dawcy pomocy humanitarnej i na rzecz rozwoju. Wzywamy Unię Europejską, by dotrzymała swojej obietnicy przeznaczenia 0,7 proc. produktu krajowego brutto na Oficjalną Pomoc dla Rozwoju. Powinno się to opierać na podziale obciążeń, proporcjonalnym do możliwości każdego kraju członkowskiego. Apelujemy także do rozszerzonej Unii Europejskiej, aby to samo zaangażowanie polityczne na rzecz sprawiedliwego handlu, zrównoważonego rozwoju i solidarności, jakie ma miejsce w łonie Unii, okazywała również w stosunku do najbiedniejszych regionów świata, służąc w ten sposób wspólnemu dobru całego świata.

Budować nowe mosty

Ważne jest, aby przystąpienie dziesięciu nowych państw członkowskich nie prowadziło do nowych podziałów w Europie. Wielkie wysiłki na rzecz przygotowań do członkostwa w Unii Europejskiej podjęły już Bułgaria i Rumunia, choć nie są one jeszcze gotowe do zamknięcia rokowań w sprawie przystąpienia. Zachęcamy je do kontynuowania tych wysiłków i z zadowoleniem witamy zaangażowanie Unii na rzecz zwiększania pomocy, aby kraje te osiągnęły cel, jaki same sobie postawiły, a mianowicie przystąpienie do UE w 2007 roku. Za kandydatów lub potencjalnych kandydatów są uznawane Turcja i kraje Europy Południowo-Wschodniej, choć jeszcze nie zaczęły rozmów w tej sprawie. Mamy nadzieję, że w interesie wspólnego dobra kraje te będą kontynuowały proces zakrojonych na szeroką skalę reform, aby spełnić ustanowione przez Radę Europy w Kopenhadze w czerwcu 1993 kryteria gospodarcze i polityczne, zwłaszcza gdy chodzi o „zapewnienie demokracji, przestrzeganie prawa, praw człowieka oraz poszanowanie i ochronę mniejszości”⁸ Zniesienie granic w krajach nowej Unii Europejskiej nie powinno prowadzić do utworzenia „twierdzy Europa” na jej zewnętrznych granicach. Nawet jeśli utrzymanie granic zewnętrznych jest konieczne, aby w ten sposób chronić wolność i bezpieczeństwo tych, którzy żyją wewnątrz tych granic, a ich strzeżenie może być ważne, aby zapobiegać zamachom na godność ludzką, jak np. handel kobietami i dziećmi, to jednak imigranci i uchodźcy – niezależnie od ich statusu – powinni być traktowani ze współczuciem i niesprawiedliwie. Wobec krajów ich pochodzenia Unia ponosi odpowiedzialność nie tylko za wspieranie takich warunków, jak pokój, demokracja i państwo prawa, które sprawia, że poszukiwanie azylu nie będzie potrzebne, ale także za docieranie do korzeni przyczyn, które skłaniają ludzi do opuszczania swych

⁸ Wnioski z posiedzenia Prezydium Rady Europy w Kopenhadze z 23 czerwca 1993 r.

krajów i ryzykowania wszystkim, by uzyskać lepsze warunki życia w Unii Europejskiej.

Zakończenie

Jako chrześcijanie „nie możemy być jedynie obserwatorami procesów politycznych w Europie”⁹ Naszym zadaniem jest twórcze włączanie się w poszukiwanie takich rozwiązań dla wyzwań społeczno-etycznych, które sprzyjać będą dobru wspólnemu i godności osoby ludzkiej, zgodnie z wartościami uniwersalnymi i chrześcijańskim obrazem człowieka. Debata w Konwencie Europejskim, podczas której przedstawiciele obecnych i przyszłych państw członkowskich po raz pierwszy mogą wspólnie wpływać na przyszłość Unii Europejskiej, jest szansą dla nas wszystkich, byśmy mogli razem określić wartości i cele naszego wspólnego projektu. Jako biskupi z nadzieją, zaufaniem i solidarnością zobowiązujemy się do dalszego wspierania i wnoszenia twórczego wkładu do tego projektu oraz zachęcamy wszystkich wiernych i obywateli do włączenia się do tego wspólnego wysiłku.

Bruksela, w święto św. Mikołaja, 6 grudnia 2002 roku

Tłumaczenie: Teresa Sotowska

Za: Katolicka Agencja Informacyjna

EUGENIUSZ KAŻMIERCZAK, PREZES ZARZĄDU AIAK AWR.

Aktualność Akcji Katolickiej dzisiaj, u progu XXI wieku

Nie jest przedmiotem mojej wypowiedzi przedstawienie historii powstania Akcji Katolickiej w Archidiecezji Wrocławskiej i jej działalności w pierwszej, pięcioletniej kadencji. Podsumowania działalności stowarzyszenia w minionej kadencji dokonała Rada Archidiecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej na swym walnym zebraniu (1. 06. 2002 r. – I tura, 9. 11. 2002 r. – II tura). Trudno jednak snuć refleksje na temat Akcji Katolickiej dzisiaj – na progu XXI wieku w oderwaniu od genezy jej powstania, po wielu latach nieobecności w naszej Ojczyźnie. Każde wielkie dzieło, zwłaszcza o wymiarze Bosko-ludzkiem, a za takie uważam stowarzyszenie Akcji Katolickiej, rodzi się z natchnienia Bożego. Nie mam najmniejszych wątpliwości, że to Duch Święty natchnął Ojca Świętego Jana Pawła II, by przemawiając do biskupów polskich 13. 01. 1993 r.

⁹ Fragment listu pasterskiego biskupów słowackich, tamże.

wyraził gorące życzenie „... aby na nowo odżyła” Po niemal półrocznej ciszy, na łamach tygodnika „Niedziela” pojawił się artykuł ks. Rosłana „Czy Polsce jest potrzebna Akcja Katolicka?” Po przeczytaniu tego artykułu, zrodziły się we mnie, czynnym działaczu „Solidarności” i uczestniku ruchu społecznego „Ku cywilizacji miłości”, których wielkim i gorącym orędownikiem był i jest Ojciec Św. Jan Paweł II, mieszane uczucia wstydu i żalu wobec Osoby i nauczania „Białego Ojca”, za ten brak natchmiasmowej odpowiedzi na Jego wypowiedź dotyczącą Akcji Katolickiej. W uzgodnieniu z Panem Bogiem, tak jak zawsze w sprawach ważnych to czynię, powziąłem decyzję działania na rzecz Akcji Katolickiej. Dzięki Panu Bogu, Ks. Kardynałowi H. Gulbinowiczowi i wielu osobom świeckim i duchownym, dzieło Akcji Katolickiej w naszej archidiecezji i w Polsce ruszyło z miejsca.

W dniu wyborów nowych władz statutowych Stowarzyszenia (9. 11. 2002 r.) zakończyła się pierwsza kadencja Zarządu i Komisji Rewizyjnej Instytutu Akcji Katolickiej Archidiecezji Wrocławskiej. Okres pięcioletniej działalności Akcji Katolickiej w Archidiecezji Wrocławskiej, przeszedł do historii. Pragnę z tej okazji przekazać serdeczne podziękowania wszystkim, którzy swą modlitwą i pracą położyli fundament pod następny etap apostołskiej i ewangelizacyjnej misji Akcji Katolickiej w naszej archidiecezji.

W Polsce, Akcja Katolicka działa we wszystkich diecezjach, zrzeszając ponad 35 tys. członków. I Kongres Akcji Katolickiej w Polsce, który odbył się w Poznaniu, 23-25. 11. 2001 r. zamknął pierwszy etap pracy stowarzyszenia, wytyczając kierunki działania na przyszłość, pełną nadziei w Chrystusie.

Jak postrzegam dalsze losy Akcji Katolickiej na progu XXI wieku?

Mam nadzieję, a raczej jestem tego pewien, że działalność Akcji Katolickiej w Polsce i w naszej archidiecezji nabierze przyspieszenia i nowej jakości. Do takiego stwierdzenia skłania mnie przede wszystkim ufność w Bożą Opatrzność oraz wyzwania – znaki czasu przełomu wieków, które w ludziach wiary wyzwalają nowe natchnienia i nowe energie do zaangażowanego działania. Te nowe wyzwania dla duchownych i świeckich Kościoła katolickiego w Polsce na przełomie wieków, zostały, że się tak wyrażę, skatalogowane w opracowaniu Archidiecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej Archidiecezji Wrocławskiej, przygotowanym z okazji I Kongresu Akcji Katolickiej, w formie „Dekalogu wyzwań przełomu wieków” W wybranych 10 obszarach /dziedzinach/ obejmujących rzeczywistość Kościoła w Polsce są zawarte najistotniejsze wyzwania szczegółowe dla duchownych i świeckich, które powinna podjąć Akcja Katolicka. Dotyczą one takich dziedzin jak: nowa ewangelizacja, wychowanie, życie społeczno-gospodarcze, kultura, życie polityczne, powołanie i posłannictwo świeckich, wzajemne relacje duchowni –

świeccy, liturgia i posługa charytatywna, uświęcanie się, pielgrzymowanie na drodze maryjnego zawierzenia. Cenną łatwiejszy dostęp do literatury, videoteki, internetu i mediów katolickich. Nowe władze Archidiecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej oraz nowo powstające Parafialne Oddziały i Grupy Inicjatywne Akcji Katolickiej, będą więc posiadały o wiele bogatsze, niż dotychczas, materiały formacyjne i programowe dla realizacji swoich statutowych, i nie tylko, celów i zadań. Daje to gwarancje skuteczniejszej pracy w stowarzyszeniu dla wspólnego dobra ogółu. Na pewno ulegnie poprawie system informacyjny pomiędzy POAK a Zarządem AIAK AWr. Widzę pilną potrzebę podjęcia nowych inicjatyw integrujących działania katolików świeckich działających w różnych organizacjach, grupach i ruchach kościelnych. Konieczne są również w parafiach działania edukacyjne i wychowawcze, zwłaszcza w kręgach młodzieżowych, z zakresu społecznej nauki kościoła. Powinny one ożywić parafie i zaowocować społecznym wymiarem wiary.

Nowe wskazania Ojca Świętego Jana Pawła II dla Akcji Katolickiej, potwierdzające jej niezbędność w Kościele oraz zapewnienie Papieża o Jego modlitewnym wparciu i błogosławieństwie dla „...wszystkich korzących to wspaniałe stowarzyszenie...”, pozwala mi osobiście oraz wszystkim członkom i sympatykom Akcji Katolickiej z ufnością podjąć wezwanie Namiestnika Chrystusa – *Duc in altum* Akcja Katolicka, z odwagą w przyszłość!

VII. Suplement

Adresy księży pracujących w parafiach archidiecezji wrocławskiej

- Ks. Andrzej ADAMIAK: Sanktuarium Marii Śnieżnej, Góra Igliczna, Bystrzyca Kł., tel.: 074/813-51-75
- Ks. Krzysztof ADAMSKI: parafia pw. św. Andrzeja Boboli, ul. Wałbrzyńska 43, Świdnica Śląska, tel.: 074/853-44-33
- Ks. Ludwik ADAMSKI: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Kościelna 4, Wińsko, tel.: 071/389-80-81
- Ks. Antoni AKIŃCZA: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kościelna 7, Mąkoszyce, tel.: 077/412-44-14
- Ks. Jacek AKSAMSKI: parafia pw. św. Henryka, ul. Gliniana 16, Wrocław, tel.: 071/367-83-70
- Ks. Ireneusz ALCZYK: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Kościelna 5, Tyniec Mały, tel.: 071/311-80-76
- Ks. Krzysztof AMBROŻEJ: parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, pl. Kościuszki 14, Złoty Stok, tel.: 074/817-51-24
- Ks. Dariusz AMROGOWICZ: parafia pw. Miłosierdzia Bożego, ul. Ks. K. Makarskiego 49, Brzeg, tel.: 077/411-55-37
- Ks. Adam ANDREJCZUK: parafia pw. MB Pocieszenia, pl. Św. Maksymiliana M. Kolbego 1, Olawa, tel.: 071/313-22-41
- Ks. Henryk ANDRUCHÓW: parafia pw. Bożego Ciała, ul. Mickiewicza 1, Międzyzlesie, tel.: 074/812-63-21
- Ks. Krzysztof ANTONIEWICZ: parafia pw. św. Ignacego Loyoli, ul. W Stysia 16, Wrocław, tel.: 071/338-07-89
- Ks. Krzysztof ANTOSIK: parafia pw. MB Królowej Polski, Poniatowice 86, tel.: 071/314-87-21
- O. Piotr ARKUSZEWSKI: parafia pw. św. Augustyna, ul. Sudecka 90, Wrocław, tel.: 071/367-22-44
- O. Marian ARNDT: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowiczą 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Andrzej AUGUSTYN: parafia pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy, Boguszyce 62, tel.: 071/314-28-46

- Ks. Michał AUGUSTYN:** parafia pw. MB Królowej Polski, Borowa Oleśnicka 50a, tel.: 071/314-98-05
- Ks. Jerzy BABIAK:** parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Młodych Techników 17, Wrocław, tel.: 071/355-52-37
- Ks. Stanisław BABICZ:** parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Wrocławska 52, Łozina, tel.: 071/315-48-22
- Ks. Józef BACA:** parafia pw. św. Józefa Oblubierca NMP, ul. Kottarska 19/21, Świdnica Śląska, tel.: 074/852-02-81
- Ks. Witold BACZYŃSKI:** parafia pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika i św. Wacława Męczennika, pl. Jana Pawła II, Świdnica Śląska, tel.: 074/852-27-29
- Ks. Jan BAGIŃSKI:** parafia pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika i św. Wacława Męczennika, pl. Jana Pawła II, Świdnica Śląska, tel.: 074/852-27-29
- Ks. Robert BAJAK:** parafia pw. Nawiedzenia NMP, Wabienice 94, tel.: 071/398-92-30
- Ks. Leszek BAJORSKI:** parafia pw. św. Andrzeja Boboli, ul. Spacerowa 2, Milicz, tel.: 071/383-00-29
- Ks. Piotr BALEWICZ:** parafia pw. Matki Bożej Miłosierdzia, ul. Wileńska 2 B, Oleśnica Śląska, tel.: 071/314-44-60
- Ks. Jakub BANAS:** parafia pw. św. Franciszka z Asyżu i św. Leonarda, ul. Podgórska 4, Duszniki Zdrój, tel.: 074/866-94-40
- Ks. Jan BANIK:** parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kościelna 3, Namysłów, tel.: 077/410-02-34
- Ks. Daniel BARANOWSKI:** parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Kościelna 6, Lewin Kłodzki, tel.: 074/869-83-69
- Ks. Leszek BARANOWSKI:** parafia pw. NMP Królowej Polski, ul. Prądyńskiego 2, Świdnica Śląska, tel.: 074/852-17-06
- Ks. Jerzy BARAŃSKI:** parafia pw. św. Józefa Oblubierca NMP, ul. Kościelna 18, Lutynia, tel.: 071/317-12-27
- Ks. Bartosz BARCZYSZYN:** parafia pw. Matki Bożej Miłosierdzia, ul. Wileńska 2 B, Oleśnica Śląska, tel.: 071/314-44-60
- Ks. Andrzej BARTOS:** parafia pw. św. Jana Chrzciciela, ul. Główna 3, Łosiów, tel.: 077/412-53-40
- Ks. Arkadiusz BARTOSIK:** parafia pw. MB Pocieszenia, pl. Św. Maksymiliana M. Kolbego 1, Oława, tel.: 071/313-22-41
- Ks. Krzysztof BARTOSZEK:** parafia pw. Trójcy Świętej, ul. Kościelna 1, Żmigród, tel.: 071/385-35-43
- Ks. Adam BARTYZOŁ:** parafia pw. św. Michała Archanioła, Krzydłina Mała 69, tel.: 071/389-01-91
- Ks. Kazimierz BARZYCKI:** parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Kamienna 8, Polanica Zdrój, tel.: 074/868-13-85
- Ks. Adam BAŁABUCH:** parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Wiejska 24, Długoleka, tel.: 071/315-21-95
- Ks. Jacek BAŁEMBA:** parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Młodych Techników 17, Wrocław, tel.: 071/355-52-37
- Ks. Piotr BAŁTAROWICZ:** parafia pw. Macierzyństwa NMP, ul. Piłczycka 139, Wrocław, tel.: 071/353-72-46
- O. Ireneusz BEDNAREK:** parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowi-

- cza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- O. Bogumił BEDNARSKI: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, pl. Franciszkański 1, Kłodzko, tel.: 074/867-28-30
- Ks. Paweł BEDNARSKI: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Kościelna 13, Wiązów, tel.: 071/393-10-59
- Ks. Robert BEGIERSKI: parafia pw. Ducha Świętego, ul. Ks. Kazimierza Wielkiego 50, Świdnica Śląska, tel.: 074/852-97-64
- Ks. Mariusz BENDYK: parafia pw. św. Jerzego M. i Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Biegła 3, Wrocław, tel.: 071/343-35-21
- Ks. Leon BERNAT: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, Długopole Górne, tel.: 074/813-90-25
- Ks. Jan BERNAŚ: parafia pw. św. Teresy od Dzieciątka Jezus, ul. Osobowicka 129, Wrocław, tel.: 071/352-41-71
- Ks. Janusz BETKOWSKI: parafia pw. św. Maksymiliana Kolbego, ul. Oławska 44, Jelcz-Laskowice, tel.: 071/318-13-74
- Ks. Sławomir BIAŁOBRZESKI: parafia pw. św. Bartłomieja Apostoła, 55 Topola, tel.: 074/817-31-10
- Ks. Marek BIAŁY: parafia pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej, ul. Ks. P. Ściegiennego 29, Góra Śląska, tel.: 065/543-26-96
- Ks. Maciej BIELAK: parafia pw. św. Andrzeja Boboli, ul. Spacerowa 2, Milicz, tel.: 071/383-00-29
- Ks. Zenon BIELECKI: parafia pw. Chrystusa Króla, Jemielno 14, tel.: 065/544-74-17
- Ks. Zbigniew BIELEWICZ: parafia pw. św. Mikołaja i Wniebowzięcia NMP, 48 Stobno, tel.: 071/389-64-65
- Ks. Franciszek BIELIŃSKI: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kłodzka 15, Duszniki Zdrój, tel.: 074/866-97-07
- Ks. Jerzy BIENKOWSKI: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Piastowska 7, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-16-25
- Ks. Jacek BIGOŃ: parafia pw. św. Michała Archanioła, Wojciechowice 108, tel.: 074/867-81-04
- Ks. Krzysztof BIGOŃ: parafia pw. św. Mikołaja, 58 Wilków k. Namysława, tel.: 077/419-51-26
- Ks. Stanisław BIJAK: parafia pw. Miłosierdzia Bożego, ul. Zacisze 2, Oława, tel.: 071/313-86-88
- Ks. Artur BILSKI: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Kamienna 8, Polanica Zdrój, tel.: 074/868-13-85
- Ks. Józef BIRECKI: parafia pw. św. Ignacego Loyoli ul. Stysia 16, Wrocław, tel.: 071/338-07-89
- Ks. Piotr BLAJEROWSKI: parafia pw. św. Klemensa Dworzaka, al. Pracy 26, Wrocław, tel.: 071/360-10-18
- Ks. Jan BLOKESZ: parafia pw. św. Bartłomieja Apostoła i Św. Jadwigi, ul. Jana Pawła II 3, Trzebnica, tel.: 071/312-14-15
- Ks. Janusz BOBOWSKI: parafia pw. św. Bonifacego, pl. Staszica 4, Wrocław, tel.: 071/328-95-17
- Ks. Bolesław BOCZAN: parafia pw. św. Wawrzyńca, ul. Kościelna 2, Woskowice Małe, tel.: 077/419-65-50
- O. Stanisław BOHATKIEWICZ: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Eugeniusz BOJAKOWSKI: parafia pw. Miłosierdzia Bożego, ul. Ks.

- K. Makarskiego 49, Brzeg, tel.: 077/411-55-37
- Ks. Marek BORDJAKIEWICZ: parafia pw. Niepokalanego Serca NMP, ul. Kościelna 4, Siechnice, tel.: 071/311-52-86
- Ks. Zbigniew BORTNIK: parafia pw. św. Wawrzyńca, ul. Szkolna 1, Wilkszyn, tel.: 071/317-11-12
- Ks. Bonawentura BORYCZKA: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Kamienna 8, Polanica Zdrój, tel.: 074/868-13-85
- O. Wit BOŁD: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, pl. Franciszkański 1, Kłodzko, tel.: 074/867-28-30
- Ks. Krzysztof BRODA: parafia pw. św. Bartłomieja Apostoła i Św. Jądrwigi, ul. Jana Pawła II 3, Trzebnica, tel.: 071/312-14-15
- Ks. Andrzej BRODAWKA: parafia pw. św. Stanisława, św. Doroty i św. Wacława, pl. Wolności 3, Wrocław, tel.: 071/343-27-21
- Ks. Tomasz BROSZKO: parafia pw. Bożego Ciała, ul. Bożego Ciała 1, Wrocław, tel.: 071/343-67-39
- Ks. Romuald BRUDNOWSKI: parafia pw. św. Bartłomieja Apostoła, ul. Moniuszki 8, Kudowa Zdrój-Czermna, tel.: 074/866-14-33
- Ks. Kazimierz BRYLIŃSKI: parafia pw. Trójcy Świętej, ul. Szkolna 5, Małkowice, tel.: 071/316-85-10
- Ks. Ignacy BUBULA: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Bolesława Prusa 78, Wrocław, tel.: 071/321-11-47
- O. Filip BUCZYŃSKI: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Romuald BUDZIŃSKI: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Główna 16, Kotowice, tel.: 071/302-94-63
- Ks. Paweł BUJAK: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Młodych Techników 17, Wrocław, tel.: 071/355-52-37
- Ks. Tomasz BURGHARDT: parafia pw. Miłosierdzia Bożego, ul. Zaczysze 2, Oława, tel.: 071/313-86-88
- Ks. Wacław BURYŁA: parafia pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego, ul. Polna 2, Krośnice, tel.: 071/384-61-85
- Ks. Andrzej BURYŁA: parafia pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego, ul. Polna 2, Krośnice, tel.: 071/384-61-85
- Ks. Bogdan BURYŁA: parafia pw. św. Anny, Milicz, tel.: 071/ 38-46-500
- Ks. Julian BYLICA: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, Brzeg 63, tel.: 077/416-37-60
- Ks. Władysław BYLICA: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, Idzików 144, tel.: 074/813-00-22
- Ks. Mariusz BĄKOWSKI: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Jana Pawła II 9, Brzeg, tel.: 077/416-26-93
- Ks. Zbigniew BĄKOWSKI: parafia pw. Miłosierdzia Bożego, ul. Ks. K. Makarskiego 49, Brzeg, tel.: 077/411-55-37
- Ks. Kazimierz BŁASZCZYK: parafia pw. NMP na Piasku, ul. NMP 1, Wrocław, tel.: 071/322-42-32
- Ks. Tomasz BŁASZCZYK: parafia pw. św. Maurycego, ul. Traugutta 34, Wrocław, tel.: 071/789-93-96
- Ks. Józef BŁAUCIAK: parafia pw. św. Jerzego, ul. Miodowa 3, Dzierżonów, tel.: 074/831-53-61
- Ks. Michał CAL: parafia pw. Wszystkich Świętych, 20 Siemysłów, tel.: 077/419-44-22

- Ks. Tomasz CAPUTA: parafia pw. Miłosierdzia Bożego, ul. Zacisze 2, Oława, tel.: 071/313-86-88
- Ks. Dariusz CEDRO: parafia pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy, ul. Szkocka 35, Wrocław, tel.: 071/357-57-85
- Ks. Samuel Zbigniew CEGŁOWSKI: parafia pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika, ul. Trzebnicka 12, Kryniczno, tel.: 071/387-86-17
- O. Roman CELARY: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Marian CEMBROWSKI: parafia pw. NMP Anielskiej, ul. Brzegowa 13, Bystrzyca Oławska, tel.: 071/313-02-81
- Ks. Antoni CHABRASZEWSKI: parafia pw. św. Katarzyny Dziewicy i Męczennicy, Mysłaków 82, tel.: 074/858-16-67
- Ks. Andrzej CHEŁKOWSKI: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Piastowska 7, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-16-25
- Ks. Tadeusz CHLIPALA: parafia pw. św. Józefa Oblubieńca NMP, Bolesławów 28, tel.: 074/814-16-12
- Ks. Henryk CHMIELORZ: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Piastowska 7, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-16-25
- Ks. Tomasz CHOIŃSKI: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, pl. Zamkowy 16, Oława, tel.: 071/313-27-23
- Ks. Zdzisław Damian CHOJECKI: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Polna 1 A, Kobierzyce, tel.: 071/311-14-79
- Ks. Alojzy Józef CHOJNA: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Reymonta 1, Polanica Zdrój, tel.: 074/868-13-17
- Ks. Stanisław CHOMIAK: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Wolności 130, Bielawa, tel.: 074/833-46-13
- Ks. Marian CHOMIAK: parafia pw. NMP Królowej Polski, ul. Zdrojowa, Przerzeczyn Zdrój, tel.: 074/837-51-97
- O. Waclaw CHOMIK: parafia pw. św. Antoniego al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Arkadiusz CHWASTYK: parafia pw. Królowej Różańca Świętego, ul. Wzgórze Ojca Świętego Jana Pawła II, Dzierżoniów, tel.: 074/832-31-21
- Ks. Stanisław CHŁOPECKI: parafia pw. św. Faustyny, ul. Ks. P. Ściegiennego 36a, Góra Śląska, tel.: 065/543-30-53
- Ks. Bronisław CICHECKI: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Kamienna 8, Polanica Zdrój, tel.: 074/868-13-85
- Ks. Wiesław CIESIELSKI: parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, ul. Wrocławska 9, Chrzastawa Wielka, tel.: 071/318-96-97
- Ks. Stefan CIUPA: parafia pw. św. Jana Nepomucena, Zielonice 25, tel.: 071/393-07-78
- Ks. Cezary CIUPIAK: parafia pw. św. Wawrzyńca, ul. Księdza Franciszka Bosaka, Wołów, tel.: 071/389-33-88
- Ks. Waldemar CWYNAR: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Kościelna 11, Nowa Ruda, tel.: 074/872-21-55
- O. Józef CYGAN: parafia pw. Matki Bożej Pocieszenia, ul. Wittiga 10, Wrocław, tel.: 071/348-23-04
- Ks. Ryszard CYMAN: parafia pw. św. Marcina, Kulin 39, tel.: 071/317-10-69

- Ks. Stanisław CZACHOR: parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, ul. Szpitalna 1, Kłodzko, tel.: 074/867-23-21
- O. Andrzej CZAPLA: parafia pw. Nawiedzenia NMP, pl. Wolności 5, Bardo Śląskie, tel.: 074/817-14-21
- Ks. Leszek, Andrzej CZAPLA: parafia pw. św. Wawrzyńca, Kryniczno 57, tel.: 071/317-17-24
- Ks. Jan CZAPLIŃSKI: parafia pw. Trójcy Świętej, ul. Krzycka 42, Wrocław, tel.: 071/339-82-28
- O. Jan CZARNIK: parafia pw. św. Karola Boromeusza, ul. Krucza 58, Wrocław, tel.: 071/361-52-65
- Ks. Waldemar CZARNOTA: parafia pw. Narodzenia NMP, ul. Kościelna 24, Łądek Zdrój, tel.: 074/814-63-51
- Ks. Edward Romuald CZARNY: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, Idzików 144, tel.: 074/813-00-22
- Ks. Jarosław CZARNY: parafia pw. św. Andrzeja Apostoła, Kucharzowice 62, tel.: 071/393-11-49
- Ks. Marcin CZCHOWSKI: parafia pw. NMP Królowej Polski, ul. Prądyńskiego 2, Świdnica Śląska, tel.: 074/852-17-06
- Ks. Bogdan CZEMPLIK: parafia pw. św. Józefa Oblubieńca NMP, ul. Kłodzka 3, Łągiewniki, tel.: 071/393-94-75
- Ks. Marcin CZEREPAK: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, Różanka 14, tel.: 074/812-64-14
- Ks. Jerzy CZERNAL: parafia pw. św. Katarzyny, ul. Parkowa 16, Nowa Ruda, tel.: 074/872-31-72
- Ks. Adam CZTERNASTEK: parafia pw. Bożego Ciała, ul. Bożego Ciała 1, Wrocław, tel.: 071/343-67-39
- Ks. Tomasz CZUBAK: parafia pw. NMP Matki Kościoła, ul. Świdnicka 20, Dzierżoniów, tel.: 074/831-48-48
- Ks. Tadeusz CZUCHRAJ: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, Luboszyce 2, tel.: 065/544-62-70
- Ks. Kazimierz CZUCZOŁA: parafia pw. Matki Bożej Częstochowskiej, ul. Kościelna 1, Skokowa, tel.: 071/312-66-35
- Ks. Tadeusz CZULAK: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Piastowska 7, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-16-25
- Ks. Andrzej ĆWIK: parafia pw. Bożego Ciała i Matki Bożej Częstochowskiej, ul. Lipowa 45, Wierzbice, tel.: 071/311-12-99
- Ks. Henryk ĆWIK: parafia pw. św. Jakuba Apostoła, Krosnowice 205, tel.: 074/868-52-91
- Artur ĆWIRTA: parafia pw. św. Wawrzyńca, Osina Wielka 50, tel.: 074/819-14-01
- Ks. Maksymilian DAMIAN: parafia pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika, ul. Trzebnicka 12, Kryniczno, tel.: 071/387-86-17
- Ks. Paweł DANCEWICZ: parafia pw. św. Michała Archanioła, pl. M.C. Skłodowskiej 3, Bystrzyca Kłodzka, tel.: 074/811-35-67
- Ks. Stanisław DANICKI: parafia pw. Niepokalanego Serca NMP, ul. Kościelna 4, Siechnice, tel.: 071/311-52-86
- Ks. Hubert DANIEL: parafia pw. św. Wawrzyńca, ul. O. Bujwida 51, Wrocław, tel.: 071/328-06-61
- Ks. Mariusz DĘBSKI: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Kościelna 5, Milicz, tel.: 071/384-00-10
- Ks. Krzysztof DEJA: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kościelna 2,

- Kąty Wrocławskie, tel.: 071/316-66-73
- Ks. Andrzej DELWO: parafia pw. św. Jakuba Apostoła, ul. Św. Jakuba 10, Sobótka, tel.: 071/316-21-61
- Ks. Henryk DEREŃ: parafia pw. św. Marii Magdaleny, ul. Kłodzka 9, Gorzanów, tel.: 074/812-10-23
- Ks. Bogdan DEROŃ: parafia pw. Przemienienia Pańskiego, Lutomia 73, tel.: 074/850-17-85
- Ks. Jerzy DITRICH: parafia pw. Matki Bożej Królowej Pokoju, ul. Ojców Oblatów 1, Wrocław, tel.: 071/793-67-71
- Ks. Włodzimierz DMITRÓW: parafia pw. św. Marii Magdaleny, ul. Konopnickiej 40, Ścinawka Średnia, tel.: 074/871-53-41
- O. Bogusław DOMAGAŁA: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, pl. Cystersów 1 Henryków, tel.: 074/810-50-69
- Ks. Józef DOMARADZKI: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, pl. Kościelny 9, Kłodzko, tel.: 074/865-80-20
- Ks. Stefan DOMBAJ: parafia pw. św. Michała Archanioła, Michalice 16, tel.: 077/410-29-53
- Ks. Ryszard DOMINIK: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Stefana Kardynała Wyszyńskiego, Kłodzko, tel.: 074/867-24-20
- Ks. Zbigniew DOLHAŃ: parafia pw. św. Józefa Oblubieńca NMP, ul. Wrocławska 18, Żórawina, tel.: 071/316-51-19
- Ks. Wojciech DRAB: parafia pw. Najświętszego Zbawiciela, ul. Pawła Jasienicy 4-6, Wrocław, tel.: 071/364-42-30
- Ks. Jan DRAB: parafia pw. św. Jana Nepomucena, Stolec 100, tel.: 074/815-92-82
- Ks. Jan DRAGOSZ: parafia pw. św. Bartłomieja Apostoła i Św. Jadwigi, ul. Jana Pawła II 3, Trzebnica, tel.: 071/312-14-15
- Ks. Aleksander DROŹDŹ: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, ul. Mleczarska 2, Wilczków, tel.: 071/317-91-32
- Ks. Adam DRWIĘGA: parafia pw. św. Jana Chrzciciela, pl. Katedralny 18, Wrocław, tel.: 071/322-25-74
- Ks. Antoni DRWIŁA: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, Dobrzeńce 47, tel.: 074/810-35-61
- Ks. Michał DRYMAJŁO: parafia pw. św. Małgorzaty, ul. Główna 31, Gajków, tel.: 071/318-52-59
- Ks. Mirosław DRZEWIECKI: parafia pw. Matki Bożej Częstochowskiej, al. Kochanowskiego 11, Wrocław, tel.: 071/348-27-76
- Ks. Leon DUDA: parafia pw. św. Jadwigi, Michałów 119, tel.: 077/412-14-61
- Ks. Edward DUDA: parafia pw. św. Józefa Oblubieńca NMP, Dankowice 11, tel.: 071/393-06-13
- Ks. Tomasz DUDA: parafia pw. św. Józefa Oblubieńca NMP, ul. Kotlarska 19/21, Świdnica Śląska, tel.: 074/852-02-81
- Ks. Tadeusz DUDEK: parafia pw. Wszystkich Świętych, Strzelce Świdnickie 53, tel.: 074/850-44-92
- Ks. Stanisław DUDEK: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Pszczelarska 10, Wrocław, tel.: 071/368-11-04
- Ks. Alojzy DUDEK: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kolejowa 27A, Ziębice, tel.: 074/819-12-53
- Ks. Krzysztof DUDOJC: parafia pw. Wniebowzięcia NMP al. Wojska

- Polskiego 7, Lewin Brzeski, tel.: 077/412-76-67
- Ks. Bogdan DUDZIAK: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, pl. Grunwaldzki 3, Wrocław, tel.: 071/328-60-02
- Ks. Krzysztof DUDZIK: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Piastowska 7, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-16-25
- O. Tomasz DURCZYŃSKI: parafia pw. św. Augustyna, ul. Sudecka 90, Wrocław, tel.: 071/367-22-44
- Ks. Janusz DURLIK: parafia pw. św. Anny, ul. św. Wojciecha 12, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-14-71
- Ks. Władysław DUSIŃSKI: parafia pw. św. Karola Boromeusza, Ra-
dziądz 69, tel.: 071/385-60-24
- Ks. Marek DUTKOWSKI: parafia pw. św. Michała Archanioła, Osetno Wielkie 24, tel.: 065/543-20-91
- Ks. Jan DZIADKIEWICZ: parafia pw. św. Marii Magdaleny, ul. Kłodzka 9, Gorzanów, tel.: 074/812-10-23
- Ks. Jacek DZIADKIEWICZ: parafia pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika, ul. Wincentego Witosa 47, Jelcz-Laskowice, tel.: 071/318-15-55
- Ks. Rajmund, Andrzej DZIADKIEWICZ: parafia pw. Ducha Świętego, ul. Bardzka 2/4, Wrocław, tel.: 071/782-61-71
- Ks. Marek DZIEDZIC: parafia pw. Wniebowzięcia NMP al. Wojska Polskiego 7, Lewin Brzeski, tel.: 077/412-76-67
- Ks. Mirosław DZIEGIŃSKI: parafia pw. św. Andrzeja Apostoła, ul. Wrocławska 30 A, Bielany Wrocławskie, tel.: 071/311-27-82
- Ks. Andrzej DZIEŁAK: parafia pw. Bożego Ciała, ul. Bożego Ciała 1, Wrocław, tel.: 071/343-67-39
- Ks. Edward DZIK: parafia pw. św. Antoniego, ul. Ogrodowa 44, Pieszcyce, tel.: 074/836-52-26
- Ks. Grzegorz DĄBEK: parafia pw. św. Józefa Oblubieńca NMP, ul. Kościelna 18, Lutynia, tel.: 071/317-12-27
- Ks. Zbigniew DĄBROWSKI: parafia pw. Matki Bożej Częstochowskiej, Ligota Mała 31, tel.: 071/398-74-07
- Ks. Józef DĄBROWSKI: parafia pw. św. Jadwigi, Przedborowa 115, tel.: 074/815-80-64
- Ks. Stanisław DŁUGOWSKI: parafia pw. Macierzyństwa NMP, ul. Piłczycka 139, Wrocław, tel.: 071/353-72-46
- Ks. Igor FALKIEWICZ: parafia pw. św. Doroty, ul. Ogrodowa 11, Radków, tel.: 074/871-21-88
- Ks. Jacek FALKOWSKI: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, pl. Grunwaldzki 3, Wrocław, tel.: 071/328-60-02
- Ks. Marian FEDORKO: parafia pw. Matki Bożej Królowej Polski i św. Maternusa, ul. Kościelna 3, Stronie Śląskie, tel.: 074/814-20-00
- Ks. Sławomir FERNHOLZ: parafia pw. NMP na Piasku, ul. NMP 1, Wrocław, tel.: 071/327-11-05
- Ks. Stanisław FERTAŁA: parafia pw. św. Walentego Męczennika, ul. Księcia B. Wysokiego 34, Lubiąż, tel.: 071/389-71-65
- O. Tobiasz FIEĆKO: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- O. Piotr FIGURA: parafia pw. Opieki św. Józefa, ul. Ofińska 1, Wrocław, tel.: 071/792-72-61+63

- Ks. Franciszek FILIPEK: parafia pw. NMP Królowej Polski, ul. Karmelkowa 94, Wrocław, tel.: 071/333-50-46
- Ks. Jarosław FILIPIAK: parafia pw. św. Józefa Oblubieńca NMP, ul. Oleśnicka 9, Bierutów, tel.: 071/314-69-19
- Ks. Ryszard FILOZOF: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Wołowska 25, Rościszewice, tel.: 071/310-14-51
- Ks. Dariusz FILOZOF: parafia pw. św. Jana Chrzciciela, pl. Katedralny 18, Wrocław, tel.: 071/322-25-74
- Ks. Edward FIRUTA: parafia pw. św. Józefa Rzemieślnika, ul. Krakowska 44/46, Wrocław, tel.: 071/342-69-70
- Ks. Jan Bernard FOLKERT: parafia pw. Narodzenia NMP i św. Wulfganga, ul. Starowiejska 6, Borów, tel.: 071/393-31-22
- Ks. Stanisław FRANCAK: parafia pw. św. Jana Chrzciciela, ul. Kłodzka 63, Odrzychowice Kłodzkie, tel.: 074/868-93-52
- Ks. Piotr FRANKOWSKI: parafia pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego, ul. Horbaczewskiego 20, Wrocław, tel.: 071/351-54-61
- Ks. Jacek FRONIEWSKI: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Wolności 130, Bielawa, tel.: 074/833-46-13
- Ks. Tadeusz FUKSA: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Stefana Kardynała Wyszyńskiego, Kłodzko, tel.: 074/867-24-20
- Ks. Janusz GAJEWSKI: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, Pakosławsko 46, tel.: 071/384-81-40
- Ks. Karol GARDULSKI: parafia pw. św. Jana Chrzciciela, Jaskkowa Dolna 120, tel.: 074/867-27-84
- Ks. Jacek GASIŃSKI: parafia pw. Trójcy Świętej, ul. Kościelna 1, Żmigród, tel.: 071/385-35-43
- Ks. Jarosław GENIBOR: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Polna 1 A, Kobierzyce, tel.: 071/311-14-79
- Ks. Krzysztof GIERAT: parafia pw. św. Michała Archanioła, Krzydłina Mała 69, tel.: 071/389-01-91
- Ks. Andrzej GIL: parafia pw. Matki Bożej Królowej Polski, Poniatowice 86, tel.: 071/314-87-21
- O. Arnold GILLNER: parafia pw. Matki Bożej Różanicowej, pl. Franciszkański 1, Kłodzko, tel.: 074/867-28-30
- Ks. Janusz GILUŃ: parafia pw. Narodzenia NMP i św. Marcina, Strzelce 41, tel.: 077/419-43-57
- Ks. Witold GLISZCZYŃSKI: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Główna 25, Miłoszyce, tel.: 071/318-46-82
- Ks. Kazimierz GNIOT: parafia pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła, Radzików 9, tel.: 071/393-97-08
- O. Stanisław GOLEC: parafia pw. Matki Bożej Pocieszenia, ul. Wigtiga 10, Wrocław, tel.: 071/348-23-04
- Ks. Przemysław GONDEK: parafia pw. św. Michała Archanioła, pl. Wolności 6, Uraz, tel.: 071/310-81-23
- Ks. Jan GONDRO: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Bolesława Prusa 78, Wrocław, tel.: 071/321-11-47
- Ks. Grzegorz GÓRA: parafia pw. Ducha Świętego, ul. Słowiańska 21, Bielawa, tel.: 074/833-44-05
- Ks. Stanisław GORCZAKOWSKI: parafia pw. Najświętszego Serca

- Pana Jezusa, pl. Grunwaldzki 3, Wrocław, tel.: 071/328-60-02
- Ks. Marek GÓRDZIAŁEK: parafia pw. Trójcy Świętej, ul. Krzycka 42, Wrocław, tel.: 071/339-82-28
- Ks. Paweł GÓRECKI: parafia pw. św. Jana Chrzyciela, ul. Kościelna 4, Szczytina Śląska, tel.: 074/868-32-20
- Ks. Andrzej GÓRSKI: parafia pw. św. Klemensa Dworzaka al. Pracy 26, Wrocław, tel.: 071/360-10-18
- Ks. Marian GORĄCY: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, pl. Grunwaldzki 3, Wrocław, tel.: 071/328-60-02
- Ks. Józef GOŁĄB: parafia pw. św. Jakuba, pl. Zamkowy 11, Pieszycy, tel.: 074/836-54-06
- Ks. Jarosław GRABAREK: parafia pw. św. Michała Archanioła, Chróścina 23, tel.: 065/543-13-85
- Ks. Jarosław GRABIĄK: parafia pw. św. Jacka, ul. Miłoszycka 20 A, Wrocław, tel.: 071/348-46-65
- O. Tomasz GRABIEC: parafia pw. św. Augustyna, ul. Sudecka 90, Wrocław, tel.: 071/367-22-44
- Ks. Bogdan GRABOWSKI: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, Włochy 125, tel.: 077/419-41-84
- Ks. Czesław GRABOWSKI: parafia pw. Matki Bożej Królowej Pokoju, ul. Ojców Oblatów 1, Wrocław, tel.: 071/793-67-71
- O. Kazimierz GRACZYK: parafia pw. Opieki św. Józefa, ul. Ołbińska 1, Wrocław, tel.: 071/792-72-61+63
- Ks. Zdzisław GRACZYŃSKI: parafia pw. św. Wita, Niwa 25, tel.: 074/868-15-08
- Ks. Ryszard GROBELNY: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, Głoska 8, tel.: 090/26-14-62
- Ks. Maciej GROCHOTA: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kościelna 3, Namysłów, tel.: 077/410-02-34
- Ks. Robert GROMADZKI: parafia pw. św. Elżbiety, ul. Grabiszyńska 103, Wrocław, tel.: 071/783-37-94
- O. Remigiusz GRUCA: parafia pw. św. Antoniego al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Ludwik GRUDZIŃSKI: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, ul. Kościelna 8, Radwanice, tel.: 071/311-70-81
- Ks. Walerian GRUSZKA: parafia pw. św. Bartłomieja Apostoła i Św. Jadwigi, ul. Jana Pawła II 3, Trzebnica, tel.: 071/312-14-15
- Ks. Józef GRUSZKA: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, pl. Grunwaldzki 3, Wrocław, tel.: 071/328-60-02
- Ks. Wojciech GRYGLEWICZ: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Św. Floriana 2, Strzelin, tel.: 071/392-80-70
- Ks. Stanisław GRZECHYNKA: parafia pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika, ul. Akacjowa 1c/8, Skarbimierz, tel.: 077/411-38-77
- O. Artur GRZESIK: parafia pw. św. Michała Archanioła, Krzydlina Mała 69, tel.: 071/389-01-91
- Ks. Mariusz GRZESIOWSKI: parafia pw. św. Kazimierza, ul. Litewska 1, Wrocław, tel.: 071/324-97-32
- Ks. Zbigniew GUBAŁA: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, pl. Kościelny 9, Klodzko, tel.: 074/865-80-20
- Ks. Stefan GUDZOWSKI: parafia pw. św. Mikołaja, Doboszowice 81, tel.: 074/817-87-69
- Ks. Andrzej GUŻNICZAK: parafia pw. św. Jana Chrzyciela, Jodłów 26, tel.: 074/812-64-91

- Ks. Franciszek GŁÓD: parafia pw. św. Elżbiety, ul. Grabiszyńska 103, Wrocław, tel.: 071/783-37-94
- Ks. Henryk GŁÓWKA: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Kolejowa 20 Kamieniec Żąbkowicki, tel.: 074/817-31-30
- Ks. Jan GŁUSZCZAK: parafia pw. Matki Bożej Bolesnej, ul. Bałkańska 4, Wrocław, tel.: 071/325-89-18
- Ks. Janusz GŁĄBA: parafia pw. św. Franciszka z Asyżu, ul. Borowska 174, Wrocław, tel.: 071/363-88-19
- Ks. Wiesław HACZKIEWICZ: parafia pw. św. Antoniego, Ratajno 4, tel.: 071/393-93-56
- Ks. Krzysztof HAJDUN: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, Brzeg, tel.: 077/412-56-78
- Ks. Marek HAMES: parafia pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika i św. Wacława Męczennika, pl. Jana Pawła II, Świdnica Śląska, tel.: 074/852-27-29
- Ks. Mieczysław HAŁASZKO: parafia pw. Matki Bożej Królowej Pokoju, ul. Ojców Oblatów 1, Wrocław, tel.: 071/793-67-71
- Ks. Piotr HAŁDAŚ: parafia pw. św. Judy Tadeusza i św. Antoniego Padewskiego, ul. Trzebnicka 35, Oborniki Śląskie, tel.: 071/310-13-51
- Ks. Piotr HEBDA: parafia pw. Nawiedzenia NMP, pl. Najśw. Maryi Panny 11, Wambierzyce, tel.: 074/871-91-70
- O. Ryszard HEJNOWICZ: parafia pw. św. Karola Boromeusza, ul. Kruca 58, Wrocław, tel.: 071/361-52-65
- Ks. Tomasz HERGESEL: parafia pw. św. Elżbiety, ul. Lubuska 1/18, Wrocław, tel.: 071/780-85-80
- Ks. Stanisław HLIBOWSKI: parafia pw. Zesłania Ducha Świętego, Żuchlów 42, tel.: 065/543-56-96
- Ks. Eryk Roch HOBER: parafia pw. Wszystkich Świętych, ul. Główna 111, Głuszyna, tel.: 077/419-14-08
- Ks. Benon HOJENSKI: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, Bagno 31, tel.: 071/310-61-95
- Ks. Adrian Wilhelm HORAK: parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, ul. Okulicka 3, Maniów Wielki, tel.: 071/316-81-95
- Ks. Jan HRUSZOWIEC: parafia pw. św. Jadwigi, Świdnica Polska 30, tel.: 071/317-13-78
- Ks. Marek HULA: parafia pw. św. Franciszka z Asyżu i św. Piotra z Alkantary, Skwer Kard. Wyszyńskiego 2, Namysłów, tel.: 077/410-14-39
- Ks. Witold HYLA: parafia pw. Matki Bożej Bolesnej, ul. Bałkańska 4, Wrocław, tel.: 071/325-89-18
- Ks. Czesław IDZIK: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Naborowska 5, Brzeg Dolny, tel.: 071/319-96-41
- Ks. Wiesław IGNATOWICZ: parafia pw. Narodzenia NMP, ul. Kościelna 24, Łądek Zdrój, tel.: 074/814-63-51
- Ks. Andrzej ILNICKI: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Pańska 1, Brzeg, tel.: 077/416-37-73
- Ks. Waldemar IREK: parafia pw. św. Piotra i Pawła, pl. Zamkowy 16, Oława, tel.: 071/313-27-23
- Ks. Sylwester IRLA: parafia pw. św. Wawrzyńca Męczennika, Stary Waliszów 3, tel.: 074/811-14-35
- Ks. Jan JABŁECKI: parafia pw. św. Michała Archanioła, Smogorzów Wielki, tel.: 071/389-83-50

- Ks. Leszek JABŁOŃSKI: parafia pw. Miłosierdzia Bożego, ul. Bajana 47a, Wrocław, tel.: 071/351-67-26
- Ks. Henryk JACAK: parafia pw. św. Mikołaja, Wierzbno 81, tel.: 071/313-12-16
- Ks. Andrzej JACAK: parafia pw. św. Jana Ewangelisty, Niedźwiednik 53, tel.: 074/819-15-14
- Ks. Andrzej JACKIEWICZ: parafia pw. Matki Bożej Królowej Polski, ul. Zielona 2, Brzeg Dolny, tel.: 071/319-58-00
- Ks. Franciszek JADAMUS: parafia pw. św. Judy Ks. Tadeusza i św. Antoniego Padewskiego, ul. Trzebnicka 35, Oborniki Śląskie, tel.: 071/310-13-51
- Ks. Józef JAJUGA: parafia pw. Matki Bożej Szkaplerznej, Dobra 12, tel.: 071/315-53-63
- Ks. Krzysztof JAKUBOWICZ: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Młodych Techników 17, Wrocław, tel.: 071/355-52-37
- Ks. Krzysztof JAKUBUS: parafia pw. św. Franciszka z Asyżu, Jutrzyzna 71, tel.: 0/603-861-390
- Ks. Piotr JAKUBUŚ: parafia pw. św. Stanisława Kostki, ul. Hubska 89, Wrocław, tel.: 071/367-43-82
- Ks. Grzegorz JAKUSZEWSKI: parafia pw. św. Antoniego, ul. Ogrodowa 44, Pieszyce, tel.: 074/836-52-26
- Ks. Włodzimierz JAMROCHA: parafia pw. Matki Bożej Królowej Pokoju, ul. Ojców Oblatów 1, Wrocław, tel.: 071/793-67-71
- Ks. Józef JAMRÓZ: parafia pw. św. Andrzeja Apostoła, ul. Kolejowa 2, Środa Śląska, tel.: 071/317-34-97
- Ks. Antoni JANAS: parafia pw. św. Jana Chrzyciela, Smogorzów 76, tel.: 077/419-16-91
- Ks. Kazimierz JANDZISZAK: parafia pw. NMP Królowej Polski, ul. Prądyrzyńskiego 2, Świdnica Śląska, tel.: 074/852-17-06
- Ks. Krzysztof JANKOWIAK: parafia pw. św. Andrzeja Apostoła, Trzebieszowice 152, tel.: 074/868-95-50
- Ks. Zbigniew JANKOWSKI: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Kamienna 8, Polanica Zdrój, tel.: 074/868-13-85
- Ks. Stanisław JANOWIAK: parafia pw. Trójcy Świętej, ul. Kościelna 1, Żmigród, tel.: 071/385-35-43
- Ks. Piotr JANUSZ: parafia pw. św. Józefa Oblubieńca NMP, ul. Wrocławska 18, Żórawina, tel.: 071/316-51-19
- Ks. Tomasz JANUSZEWSKI: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Pańska 1, Brzeg, tel.: 077/416-37-73
- Ks. Michał JAREMKO: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Bielawska 64, Ostroszowice, tel.: 074/833-01-45
- Ks. Andrzej JAREMKO: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Pszczelarska 10, Wrocław, tel.: 071/368-11-04
- Ks. Władysław JAROMIN: parafia pw. św. Jerzego, ul. Miodowa 3, Dzierżoniów, tel.: 074/831-53-61
- Ks. Zygmunt JAROSZEK: parafia pw. Matki Bożej Miłosierdzia, al. A. Brücknera 20/22, Wrocław, tel.: 071/325-49-20
- Ks. Aleksander JASICZEK: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Czereśniowa 12, Dobroszyce, tel.: 071/314-11-63
- Ks. Wojciech JASIŃSKI: parafia pw. św. Jana Chrzyciela, Starczów 177, tel.: 074/817-32-11

- Ks. Jerzy JASKUŁA: parafia pw. Niepokalanego Serca NMP, Wysoki Kościół 15, tel.: 071/312-70-88
- Ks. Janusz JASTRZĘBSKI: parafia pw. św. Henryka, ul. Gliniana 16, Wrocław, tel.: 071/367-83-70
- Ks. Wojciech JAŚKIEWICZ: parafia pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej, ul. Ks. P. Ściegiennego 29, Góra Śląska, tel.: 065/544-17-90
- Ks. Stanisław JĘDRUCH: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Bolesława Prusa 78, Wrocław, tel.: 071/321-11-47
- Ks. Norbert JERZAK: parafia pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika i św. Wacława Męczennika, pl. Jana Pawła II, Świdnica Śląska, tel.: 074/852-27-29
- Ks. Janusz JEZUSEK: parafia pw. Matki Bożej Królowej Pokoju, ul. Zamkowa 10, Szczytna Śląska, tel.: 074/868-32-07
- Ks. Marek JODKO: parafia pw. św. Marcina, ul. Sienkiewicza 32, Piława Górna, tel.: 074/837-14-30
- Ks. Norbert JONEK: parafia pw. św. Marcina Biskupa, ul. Szkolna 5, Marcinkowice, tel.: 071/302-86-81
- Ks. Edward JUREK: parafia pw. św. Jakuba Apostoła, ul. Św. Jakuba 10, Sobótka, tel.: 071/316-21-61
- Ks. Alfons JURKIEWICZ: parafia pw. Narodzenia NMP, ul. Kościelna 4, Smolec, tel.: 071/316-84-46
- Ks. Krzysztof KACZMAREK: parafia pw. św. Katarzyny, ul. Główna 8 m, Jugów, tel.: 074/872-23-28
- Ks. Henryk KACZMAREK: parafia pw. św. Marii Magdaleny 84 Osiek k. Oławy, tel.: 071/313-17-23
- Ks. Jan Marek KACZMAREK: parafia pw. św. Józefa Rzemieślnika, ul. Krakowska 44/46, Wrocław, tel.: 071/342-69-70
- Ks. Zdzisław KALEŃSKI: parafia pw. św. Teresy od Dzieciątka Jezus, ul. Osobowicka 129, Wrocław, tel.: 071/352-41-71
- O. Fabian KALTBACH: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Józef KANIA: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Nowowiejska 74, Dzierżoniów, tel.: 074/832-38-87
- Ks. Wojciech KANIA: parafia pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej, ul. Ks. P. Ściegiennego 29, Góra Śląska, tel.: 065/543-26-96
- Ks. Paweł KANIA: parafia pw. Ducha Świętego, ul. Bardzka 2/4, Wrocław, tel.: 071/782-61-71
- Ks. Bogdan KANIA: parafia pw. św. Bonifacego, pl. Staszica 4, Wrocław, tel.: 071/328-95-17
- Ks. Wojciech KAŃSKI: parafia pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy, ul. Szkoła 35, Wrocław, tel.: 071/357-57-85
- Ks. Bogusław KAPICA: parafia pw. św. Michała Archanioła, pl. M. C. Skłodowskiej 3, Bystrzyca Kłodzka, tel.: 074/811-35-67
- Ks. Stanisław KARAWAN: parafia pw. św. Marcina, Roztoki 19, tel.: 074/812-63-36
- O. Antoni KARASZ: parafia pw. Nawiedzenia NMP, pl. Wolności 5, Bardo Śląskie, tel.: 074/817-14-21
- Ks. Wiesław KARASZ: parafia pw. św. Jana Apostoła, ul. Zatorska 23 A, Wrocław, tel.: 071/345-55-76
- Ks. Stanisław KARP: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, al. Wojska Polskiego 7, Lewin Brzeski, tel.: 077/412-76-67

- O. Zbigniew KASPERCZAK: parafia pw. św. Augustyna, ul. Sudecka 90, Wrocław, tel.: 071/367-22-44
- Ks. Stanisław KASZTELAN: parafia pw. Nawiedzenia NMP, pl. Najśw. Maryi Panny 11, Wambierzyce, tel.: 074/871-91-70
- Ks. Sylwester KAWA: parafia pw. św. Franciszka z Asyżu, ul. Borowska 174, Wrocław, tel.: 071/363-88-19
- Ks. Józef KAWALEC: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Bolesława Prusa 78, Wrocław, tel.: 071/321-11-47
- Ks. Michał KAWULKA: parafia pw. Narodzenia NMP, Miękinia 120, tel.: 071/317-81-79
- Ks. Bronisław KAZAK: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Kościelna 5, Tyniec Mały, tel.: 071/311-80-76
- Ks. Bolesław KAŁUŻA: parafia pw. św. Anny, Grodziszczce 2, tel.: 074/850-11-84
- Ks. Bolesław KAŻMIERCZAK: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Młodych Techników 17, Wrocław, tel.: 071/355-52-37
- Ks. Mirosław KAŻMIERSKI: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Jana Pawła II 9, Brzeg, tel.: 077/416-26-93
- Ks. Ryszard KEMPIAK: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, pl. Grunwaldzki 3, Wrocław, tel.: 071/328-60-02
- Ks. Józef Kazimierz KICIŃSKI: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, Chwalimierz 4, tel.: 071/317-34-95
- Ks. Stanisław KIELB: parafia pw. św. Ignacego Loyoli, W Stysia 16, Wrocław, tel.: 071/338-07-89
- Ks. Ireneusz KIELBASA: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Kard. Wyszyńskiego 23, Oborniki Śląskie, tel.: 071/310-13-50
- Ks. Antoni KIELBASA: parafia pw. św. Bartłomieja Apostoła i Św. Jadwigi, ul. Jana Pawła II 3, Trzebnica, tel.: 071/312-14-15
- Ks. Piotr KIJEK: parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, pl. Mieszka I, Niemcza 6, tel.: 074/837-62-34
- O. Konrad KIK: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Mieczysław KINASZCZUK: parafia pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego, ul. Horbaczewskiego 20, Wrocław, tel.: 071/351-54-61
- Ks. Jan KISZ: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Św. Floriana 2, Strzelin, tel.: 071/392-80-70
- O. Norbert KIWUS: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- O. Adam KLAG: parafia pw. św. Karola Boromeusza, ul. Krucza 58, Wrocław, tel.: 071/361-52-65
- Ks. Lesław KLAMER: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, pl. Grunwaldzki 3, Wrocław, tel.: 071/328-60-02
- Ks. Jan KLESZCZ: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Brata Alberta 3, Czernica Wrocławska, tel.: 071/318-00-04
- Ks. Jerzy KLICHTA: parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, ul. Główna 21, Kowalowice, tel.: 077/419-21-22
- Ks. Józef KMIEĆ: parafia pw. św. Bartłomieja Apostoła i Św. Jadwigi, ul. Jana Pawła II 3, Trzebnica, tel.: 071/312-14-15

- Ks. Marian KOBYLARCZYK: parafia pw. św. Jakuba Apostoła, Krosnowice 205, tel.: 074/868-52-91
- Ks. Mieczysław KOGUT: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, Sośnica, tel.: 072/390-58-98
- Ks. Dionizy KOGUT: parafia pw. Jadwigi, Krzelków 8, tel.: 074/819-13-14
- Ks. Zygmunt KOKOSZKA: parafia pw. Królowej Różańca Świętego, ul. Wzgórze Ojca Świętego Jana Pawła II, Dzierżonów, tel.: 074/832-31-21
- O. Zbigniew KOLKA: parafia pw. Opieki św. Józefa, ul. Olbińska 1, Wrocław, tel.: 071/792-72-61+63
- Ks. Piotr KOMANDER: parafia pw. św. Anny, Ramułtowice 34, tel.: 071/396-90-95
- Ks. Andrzej KOMAR: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, pl. Grunwaldzki 3, Wrocław, tel.: 071/328-60-02
- Ks. Tadeusz KONCEWICZ: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, Bagno 31, tel.: 071/310-61-95
- Ks. Zbigniew KONDRACKI: parafia pw. św. Wawrzyńca, Cerekwica 37, tel.: 071/387-22-23
- O. Józef KONDZIOŁKA: parafia pw. Nawiedzenia NMP, pl. Wolności 5, Bardo Śląskie, tel.: 074/817-14-21
- Ks. Jan KONIOR: parafia pw. św. Klemensa Dworzaka, al. Pracy 26, Wrocław, tel.: 071/360-10-18
- Ks. Bogusław KONOPKA: parafia pw. św. Jerzego, ul. Gliwicka 4, Ziębice, tel.: 074/819-12-49
- Ks. Stanisław KONTEK: parafia pw. św. Józefa Oblubieńca NMP, ul. Komuny Paryskiej 2, Sobótka, tel.: 071/346-10-37
- Ks. Antoni KOPACZ: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Kamienna 8, Polanica Zdrój, tel.: 074/868-13-85
- Ks. Karol KOPACZ: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kolejowa 27A, Ziębice, tel.: 074/819-12-53
- O. Czesław, Kazimierz KOPACZ: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, pl. Cystersów 1, Henryków, tel.: 074/810-50-69
- Ks. Antoni KOPCIUCH: parafia pw. Matki Bożej Królowej Polski, Zbytowa 58, tel.: 071/314-80-24
- Ks. Wojciech KOPEĆ: parafia pw. św. Michała Archanioła, Solniki Wielkie 25, tel.: 071/314-89-93
- Ks. Mariusz KOPRAS: parafia pw. św. Maurycego, ul. Traugutta 34, Wrocław, tel.: 071/789-93-96
- Ks. Jan KORCZYŃSKI: parafia pw. św. Jakuba, pl. Zamkowy 11, Pieszcyce, tel.: 074/836-54-06
- Ks. Roman KORUS: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Młodych Techników 17, Wrocław, tel.: 071/355-52-37
- Ks. Jerzy KOS: parafia pw. św. Miłkołaja, ul. Kościelna 11, Nowa Ruda, tel.: 074/872-21-55
- Ks. Piotr KOS: parafia pw. św. Anny, ul. św. Wojciecha 12, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-14-71
- Ks. Tadeusz KOSIOR: parafia pw. Niepokalanego Serca NMP, Strupina 43, tel.: 071/312-65-29
- Ks. Tomasz KOSZYK: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kolejowa 27A, Ziębice, tel.: 074/819-12-53
- Ks. Rafał KOWALCZYK: parafia pw. św. Jana Chrzciciela, pl. Katedralny 18, Wrocław, tel.: 071/322-25-74
- Ks. Józef KOWALIK: parafia pw. Matki Bożej Królowej Pokoju, ul.

- Ojców Oblatów 1, Wrocław, tel.: 071/793-67-71
- Ks. Krzysztof KOWALSKI: parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, ul. Żąbkowicka 31, Ciepłowod, tel.: 074/810-33-40
- O. Krzysztof KOWARZ: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, pl. Franciszkański 1, Kłodzko, tel.: 074/867-28-30
- Ks. Władysław KOZERA: parafia pw. św. Andrzeja Apostoła, ul. Kolejowa 2, Środa Śląska, tel.: 071/317-34-97
- Ks. Marcin KOZYRA: parafia pw. św. Andrzeja Apostoła, ul. Kolejowa 2, Środa Śląska, tel.: 071/317-34-97
- Ks. Rafał KOZŁOWSKI: parafia pw. św. Marcina, Święte 61, tel.: 071/317-15-24
- Ks. Stanisław KOŚCIELNY: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, Bystrzyca Górna 45, tel.: 074/850-99-78
- Ks. Andrzej KOŚCIUKIEWICZ: parafia pw. Matki Bożej Królowej Pokoju, ul. Zamkowa 10, Szczytna Śląska, tel.: 074/868-32-07
- O. Marian KRAKOWSKI: parafia pw. Matki Bożej Pocieszenia, ul. Wittiga 10, Wrocław, tel.: 071/348-23-04
- Ks. Franciszek KRASOŃ: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, pl. Grunwaldzki 3, Wrocław, tel.: 071/328-60-02
- O. Stanisław KRAWCZYK: parafia pw. Matki Bożej Pocieszenia, ul. Wittiga 10, Wrocław, tel.: 071/348-23-04
- Ks. Tomasz KRAWCZYŃSKI: parafia pw. Matki Bożej Szkaplerznej, Rynek 23, Brzeg Dolny, tel.: 071/319-56-89
- O. Robert Jacek KRAWIEC: parafia pw. św. Augustyna, ul. Sudecka 90, Wrocław, tel.: 071/367-22-44
- Ks. Czesław KROCHMAL: parafia pw. św. Wawrzyńca, ul. Kościelna 1, Czernina, tel.: 065/543-67-13
- Ks. Andrzej KRÓL: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, Sułów Wielki 8, tel.: 071/384-71-27
- Ks. Marek KRUK: parafia pw. św. Jerzego, ul. Miodowa 3, Dzierżonów, tel.: 074/831-53-61
- Ks. Piotr KRUKOWSKI: parafia pw. św. Jana Apostoła, ul. Łużycka 4, Oleśnica Śląska, tel.: 071/314-21-42
- O. Jerzy KRUPA: parafia pw. Nawiedzenia NMP, pl. Wolności 5, Bardo Śląskie, tel.: 074/817-14-21
- Ks. Maciej KRUPA: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kościelna 2, Kąty, Wrocławskie, tel.: 071/316-66-73
- Ks. Marek KRUSZEWSKI: parafia pw. Matki Bożej Królowej Polski, ul. Kościelna 1, Przeworno, tel.: 074/810-20-37
- Ks. Andrzej KRUSZYŃSKI: parafia pw. św. Jana Chrzyciela, ul. Kościelna 4, Szczytna Śląska, tel.: 074/868-32-20
- Ks. Marek KRYSIAK: parafia pw. św. Barbary, ul. Jana Pawła II 2, Nowa Ruda, tel.: 074/872-21-39
- Ks. Mariusz KRYŚPIAK: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, Bożków 92, tel.: 074/871-42-36
- Ks. Stanisław KRZEMIENI: parafia pw. Najświętszego Zbawiciela, ul. Pawła Jasionicy 4-6, Wrocław, tel.: 071/364-42-30
- Ks. Józef KRZEMIŃSKI: parafia pw. św. Klemensa Dworzaka, al. Pracy 26, Wrocław, tel.: 071/360-10-18

- Ks. Arkadiusz KRZIŻOK: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Pańska 1, Brzeg, tel.: 077/416-37-73
- Ks. Piotr KRZYWANIA: parafia pw. św. Jana Chrzciciela, Księgienie Wielkie 10, tel.: 074/837-87-88
- Ks. Robert KRZYŚKÓW: parafia pw. św. Anny, ul. Sobótki 42, Wrocław, tel.: 071/364-38-55
- Ks. Piotr KRZYŚKÓW: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Pilczycka 25, Wrocław, tel.: 071/351-58-00
- O. Daniel KSIĄŻEK: parafia pw. św. Karola Boromeusza, Krucza 58, Wrocław, tel.: 071/361-52-65
- Ks. Wojciech KUBISIAK: parafia pw. św. Elżbiety, ul. Grabiszyńska 103, Wrocław, tel.: 071/783-37-94
- Ks. Damian KUBISZ: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. T. Kościuszki 51, Środa Śląska, tel.: 071/317-27-55
- Ks. Andrzej KUBISZYN: parafia pw. św. Szczepana, Szczepanów 109, tel.: 071/317-31-86
- O. Kunibert KUBOSZ: parafia pw. św. Franciszka z Asyżu i św. Leonarda, ul. Podgórska 4, Duszniki Zdrój, tel.: 074/866-94-40
- Ks. Stanisław KUCA: parafia pw. św. Jana Apostoła, ul. Łużycka 4, Oleśnica Śląska, tel.: 071/314-21-42
- Ks. Stanisław KUCHARSKI: parafia pw. Wniebowstąpienia Pańskiego, Jaźwina 80, tel.: 074/393-80-20
- Ks. Kazimierz KUCHARSKI: parafia pw. św. Ignacego Loyoli, ul. W Stysia 16, Wrocław, tel.: 071/338-07-89
- Ks. Józef KUCIŃSKI: parafia pw. św. Małgorzaty, Stara Łomnica 65, tel.: 074/812-10-35
- Ks. Jan KUDLIK: parafia pw. św. Piotra i Pawła, pl. Zamkowy 16, Oława, tel.: 071/313-27-23
- Ks. Kazimierz KUDRYŃSKI: parafia pw. św. Andrzeja Boboli, ul. Spacerowa 2, Milicz, tel.: 071/383-00-29
- Ks. Rajmund KUJAWA: parafia pw. NMP Królowej Polski, ul. Oławska 265, Jelcz-Laskowice, tel.: 071/318-81-03
- Ks. Józef KUKULSKI: parafia pw. Miłosierdzia Bożego, ul. Zacisze 2, Oława, tel.: 071/313-86-88
- O. Andrzej KUKŁA: parafia pw. Matki Bożej Pocieszenia, ul. Wittiga 10, Wrocław, tel.: 071/348-23-04
- Ks. Tadeusz KULA: parafia pw. św. Anny, ul. Główna 4, Bąkowice, tel.: 077/419-61-29
- Ks. Kazimierz KULASZA: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Piastowska 7, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-16-25
- Ks. Krzysztof, Konrad KULHAWIEC: parafia pw. Matki Bożej Królowej Pokoju, ul. Staffa 5, Polanica Zdrój, tel.: 074/868-17-86
- Ks. Stanisław KULIG: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Słoneczna 6, Zachowice, tel.: 071/316-87-72
- Ks. Bronisław KUPPER: parafia pw. św. Andrzeja Apostoła, ul. Wrocławska 30 A, Bielany Wrocławskie, tel.: 071/311-27-82
- Ks. Jan KURCOŃ: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, Przeczów 32, tel.: 077/419-10-13
- Ks. Jan KURDYBELSKI: parafia pw. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych, ul. Świątnicka 32, Wrocław, tel.: 071/343-79-76

- Ks. Wacław KURIATA: parafia pw. św. Brata Alberta, ul. Kościelna 2, Mirków, tel.: 071/315-10-22
- O. Błażej KUROWSKI: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Jan KUSTASZ: parafia pw. św. Doroty, ul. Ogrodowa 11, Radków, tel.: 074/871-21-88
- Ks. Antoni KUTZ: parafia pw. św. Jerzego, Wojbórz 123, tel.: 074/871-42-76
- Ks. Michał KUŚ: parafia pw. św. Karola Boromeusza, ul. Kołłątaja 2, Wołów, tel.: 071/389-27-63
- Ks. Andrzej KUŹMICKI: parafia pw. NMP Matki Kościoła, ul. Kamieńskiego 230, Wrocław, tel.: 071/327-61-35
- Ks. Eugeniusz KUŹMIK: parafia pw. św. Karola Boromeusza, ul. Kołłątaja 2, Wołów, tel.: 071/389-27-63
- Ks. Józef KUŹNIAR: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, pl. Kościelny 9, Kłodzko, tel.: 074/865-80-20
- Ks. Jan KWASIK: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Naborowska 5, Brzeg Dolny, tel.: 071/319-96-41
- Ks. Jerzy KWIATKOWSKI: parafia pw. św. Franciszka z Asyżu i św. Leonarda, ul. Podgórska 4, Duszniki Zdrój, tel.: 074/866-94-40
- Ks. Jacek KWIATKOWSKI: parafia pw. św. Michała Archanioła, Krzydłina Mała 69, tel.: 071/389-01-91
- Ks. Jan KWIDZIŃSKI: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Piastowska 7, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-16-25
- Ks. Jan KWIDZIŃSKI: parafia pw. św. Bartłomieja, Wigancice 89, tel.: 074/819-16-01
- Ks. Piotr LACH: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Reymonta 1, Polanica Zdrój, tel.: 074/868-13-17
- O. Hugolin LANGKAMMER: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Andrzej LASKOWSKI: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Młodych Techników 17, Wrocław, tel.: 071/355-52-37
- Ks. Władysław LASOTA: Imienia NMP, Czepielowice 37, tel.: 077/412-68-57
- Ks. Grzegorz LASZCZYŃSKI: parafia pw. Opatrzności Bożej, ul. Nowodworska 64, Wrocław, tel.: 071/357-38-10
- Ks. Stanisław LECHOWSKI: parafia pw. św. Jadwigi Śląskiej, Gilów 42, tel.: 074/837-82-23
- Ks. Ireneusz LEHMAN: parafia pw. Nawiedzenia NMP, Koczurki 13, tel.: 071/312-77-77
- O. Bernard LEISNER: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Artur LELEK: parafia pw. Świętej Rodziny, ul. Monte Cassino 68, Wrocław, tel.: 071/348-32-30
- Ks. Józef LENART: parafia pw. św. Kazimierza, ul. Litewska 1, Wrocław, tel.: 071/324-97-32
- O. Maciej LENIK: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Marian LEWANDOWSKI: parafia pw. św. Wawrzyńca, Śmiałowice 32, tel.: 074/858-52-02
- Ks. Jan LEWICKI: parafia pw. św. Wawrzyńca, ul. Kątecka 45, Wawrzeńczyce, tel.: 071/316-90-60

- Ks. Marek LEWICKI: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, Niwnik 32, tel.: 071/313-19-97
- Ks. Jarosław LEŚNIAK: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Wiejska 24, Długoleka, tel.: 071/315-21-95
- Ks. Edward LEŚNIEWSKI: parafia pw. św. Jakuba i św. Krzysztofa, ul. Bolesława Krzywoustego 291, Wrocław, tel.: 071/345-78-13
- Ks. Andrzej LIGNAR: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, Pogorzela 10, tel.: 077/412-96-06
- Ks. Teofil LIMANÓWKA: parafia pw. św. Marcina, Żelazno 120, tel.: 074/868-92-60
- O. Mirosław LIPOWICZ: parafia pw. Nawiedzenia NMP, pl. Wolności 5, Bardo Śląskie, tel.: 074/817-14-21
- O. Augustyn Jakub LISTWAN: parafia pw. św. Augustyna, ul. Sudecka 90, Wrocław, tel.: 071/367-22-44
- Ks. Adam LOTA: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Naborowska 5, Brzeg Dolny, tel.: 071/319-96-41
- Ks. Józef Ks. Marek LUBCZYŃSKI: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Kościelna 13, Wiązów, tel.: 071/393-10-59
- Ks. Kazimierz LUBOWICKI: parafia pw. MB Królowej Pokoju, ul. Ojców Oblatów 1, Wrocław, tel.: 071/793-67-71
- O. Michał LUKOSZEK: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Św. Antoniego 30, Wrocław, tel.: 071/343-44-25
- Ks. Wojciech ŁATA: parafia pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego, ul. Horbaczewskiego 20, Wrocław, tel.: 071/351-54-61
- Ks. Grzegorz ŁAWNICZAK: parafia pw. św. Anny, ul. św. Wojciecha 12, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-14-71
- Ks. Władysław ŁĘTOWSKI: parafia pw. Matki Bożej Królowej Polski, ul. Zielona 2, Brzeg Dolny, tel.: 071/319-58-00
- Ks. Henryk ŁUCZAK: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Młodych Techników 17, Wrocław, tel.: 071/355-52-37
- Ks. Norbert ŁUKASZCZYK: parafia pw. Narodzenia NMP, Kuropatnik 130, tel.: 071/392-18-68
- O. Roman ŁUKASZEWSKI: parafia pw. św. Augustyna, ul. Sudecka 90, Wrocław, tel.: 071/367-22-44
- Ks. Edward ŁUPKOWSKI: parafia pw. Narodzenia NMP, ul. Wołczyńska 2, Szymbonków, tel.: 077/414-15-94
- Ks. Adam ŁYCZKOWSKI: parafia pw. Matki Bożej Królowej Polski i Św. Maternusa, ul. Kościelna 3, Stronie Śląskie, tel.: 074/814-20-00
- Ks. Franciszek ŁYSIAK: parafia pw. Narodzenia NMP, ul. Główna 30 C, Wójcice, tel.: 071/318-61-61
- Ks. Paweł MACHAŁ: parafia pw. św. Macieja, pl. Nankiera 17, Wrocław, tel.: 071/343-63-82
- Ks. Jan MACIOŁEK: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Kolejowa 2, Domaszków, tel.: 074/813-20-21
- Ks. Stanisław MACKIEWICZ: parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, ul. Mickiewicza 6 B, Malczyce, tel.: 071/317-92-17
- Ks. Antoni MAJCHEREK: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Pokojowa 1, Karłowice, tel.: 077/469-71-85
- Ks. Andrzej MAJCHRZAK: parafia pw. św. Jana Chrzyciela, Powidzko, tel.: 071/385-66-92

- Ks. Stanisław MAJDA: parafia pw. NMP Matki Kościoła, ul. Świdnicka 20, Dzierżoniów, tel.: 074/831-48-48
- Ks. Czesław MAJDA: parafia pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego, ul. Horbaczewskiego 20, Wrocław, tel.: 071/351-54-61
- Ks. Krzysztof MAK: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Witosa 25, Stobrawa, tel.: 077/469-23-22
- Ks. Stanisław MALCZEWSKI: parafia pw. Trójcy Świętej, Bożnowice 50, tel.: 074/810-23-68
- Ks. Grzegorz MALEC: parafia pw. Opieki św. Józefa, ul. Olbińska 1, Wrocław, tel.: 071/792-72-61-63
- Ks. Stanisław MALINOWSKI: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Główna 2, Biestrzykowice, tel.: 077/419-46-38
- Ks. Kazimierz MALINOŚ: parafia pw. św. Jerzego M. i Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Biegła 3, Wrocław, tel.: 071/343-35-21
- Ks. Mirosław MALIŃSKI: parafia pw. św. Macieja, pl. Nankiera 17, Wrocław, tel.: 071/343-63-82
- Ks. Adam MALITOWSKI: parafia pw. św. Anny, ul. Fabryczna 3, Przyłek, tel.: 074/817-02-63
- Ks. Julian MAŃKOWSKI: parafia pw. św. Jana Chrzciciela, ul. Kłodzka 63, Odrzychowice Kłodzkie, tel.: 074/868-93-52
- O. Ryszard MARAŚ: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, pl. Franciszkański 1, Kłodzko, tel.: 074/867-28-30
- Ks. Marek MARCHWICKI: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, pl. Grunwaldzki 3, Wrocław, tel.: 071/328-60-02
- Ks. Ryszard MARCZYCKI: parafia pw. Odkupiciela Świata, ul. Na Polance 14d/7, Wrocław, tel.: 071/327-50-45
- Ks. Józef MARDYŁA: parafia pw. św. Katarzyny, Ożary 102, tel.: 074/817-80-44
- Ks. Jan MARKOCKI: parafia pw. Nawiedzenia NMP, Witoszów Dolny 124, tel.: 074/853-82-69
- Ks. Arkadiusz MARKOWSKI: parafia pw. Trójcy Świętej, ul. Kościelna 1, Żmigród, tel.: 071/385-35-43
- Ks. Franciszek MARMOL: parafia pw. św. Michała Archanioła Chomiąza, tel.: 071/317-92-22
- Ks. Maciej MARTYNEK: parafia pw. Narodzenia NMP, ul. Kościelna 24, Łądek Zdrój, tel.: 074/814-63-51
- Ks. Józef MARTYNIUK: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Kamienna 8, Polanica Zdrój, tel.: 074/868-13-85
- Ks. Julian MARUT: parafia pw. Narodzenia NMP, Wierzchowice 111, tel.: 071/384-62-80
- Ks. Roman MARYŃSKI: parafia pw. Macierzyństwa NMP, ul. Pilczycka 139, Wrocław, tel.: 071/353-72-46
- Ks. Rafał MASARCZYK: parafia pw. św. Judy Tadeusza i św. Antoniego Padewskiego, ul. Trzebnicka 35, Oborniki Śląskie, tel.: 071/310-13-51
- Ks. Antoni MASIER: parafia pw. św. Ignacego Loyoli, ul. W. Stysia 16, Wrocław, tel.: 071/338-07-89
- Ks. Robert MASTERNAK: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, Bagno 31, tel.: 071/310-61-95
- Ks. Waldemar MASŁOWSKI: parafia pw. św. Józefa Oblubieńca NMP, ul. Oleśnicka 9, Bierutów, tel.: 071/314-69-19
- Ks. Stanisław MATCZUK, MSF: parafia pw. św. MB Królowej Polski,

- ul. Zamkowa 10, Szczytna Śląska,
tel.: 074/868-32-07
- Ks. Adam MATKOWSKI: parafia pw.
Opatrności Bożej, ul. Nowo-
dworska 64, Wrocław, tel.:
071/357-38-10
- Ks. Henryk MATUSZAK: parafia pw.
Nawiedzenia NMP, Domaniów
81, tel.: 071/313-11-10
- Ks. Maurycy MATUSZEK: parafia pw.
św. Franciszka z Asyżu i św. Le-
onarda, ul. Podgórska 4, Duszniki
Zdrój, tel.: 074/866-94-40
- Ks. Stanisław MATUSZEWSKI: para-
fia pw. Najświętszego Serca Pana
Jezusa, ul. Piastowska 7, Ząbkow-
ice Śląskie, tel.: 074/815-16-25
- Ks. Aleksander MATYKA: parafia
pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Ko-
ścielna 3, Namysłów, tel.:
077/410-02-34
- Ks. Józef MAZUR: parafia pw. św.
Jadwigi, ul. Bielawska 64, Ostro-
szowice, tel.: 074/833-01-45
- Ks. Jan MAZUR: parafia pw. Niepo-
kalanego Poczęcia NMP, Małowice
4a, tel.: 071/389-61-78
- Ks. Czesław Jan MAZUR: parafia pw.
Ducha Świętego, ul. Bardzka 2/4,
Wrocław, tel.: 071/782-61-71
- Ks. Edward MAZUR: parafia pw. św.
Michała Archanioła, ul. Bolesława
Prusa 78, Wrocław, tel.: 071/321-
11-47
- Ks. Jan MAZUREK: parafia pw. św.
Jakuba, pl. Zamkowy 11, Pieszcy-
ce, tel.: 074/836-54-06
- Ks. Andrzej MAŁACHOWSKI: parafia
pw. św. Michała Archanioła, Wiry
54, tel.: 074/858-16-22
- Ks. Arkadiusz MAŁCZAK: parafia
pw. śś. Piotra i Pawła, Trzebnica,
tel.: 071/387-26-08
- Ks. Jerzy MAŁEK: parafia pw. św.
Bartłomieja Apostoła, Szydłowice
120, tel.: 077/412-69-84
- Ks. Michał MAŁKIEWICZ: parafia
pw. NMP Królowej Polski, ul.
Prądyrńskiego 2, Świdnica Śląska,
tel.: 074/852-17-06
- Ks. Stanisław MAŁYSA: parafia pw.
św. Wawrzyńca, ul. Księdza Fran-
ciszka Bosaka Wołów, tel.:
071/389-33-88
- Ks. Marek MEKWIŃSKI: parafia pw.
św. Mikołaja, Brzezia Łąka 89,
tel.: 071/314-82-70
- Ks. Józef MELER: parafia pw. św.
Wawrzyńca, Środa Śląska, tel.:
071/317-14-88
- Ks. Stanisław MELNIK: parafia pw.
św. Jana Chrzciciela, Piszkowice
58, tel.: 074/867-21-89
- Ks. Antoni MENCEL: parafia pw. św.
Ignacego Loyoli, ul. W Stysia 16,
Wrocław, tel.: 071/338-07-89
- Ks. Artur MIAZGA: parafia pw.
Świętej Rodziny, ul. Monte Cassi-
no 68, Wrocław, tel.: 071/348-32-
30
- Ks. Mieczysław MICHAJLUK: parafia
pw. św. Jana Apostoła, ul. Łużyc-
ka 4, Oleśnica Śląska, tel.:
071/314-21-42
- Ks. Marek MICHALIK: parafia pw.
Niepokalanego Poczęcia NMP, ul.
Agrestowa 20, Wrocław, tel.:
071/339-89-41
- Ks. Grzegorz MICHALSKI: parafia
pw. Chrystusa Króla, ul. Nabo-
rowska 5, Brzeg Dolny, tel.:
071/319-96-41
- Ks. Józef MICHALSKI: parafia pw.
św. Wawrzyńca, Budzów 110,
tel.: 074/818-18-71
- Ks. Józef MIELCZAREK: parafia pw.
Macierzyństwa NMP, ul. Pilczycka
139, Wrocław, tel.: 071/353-72-46

- Ks. Marek MIELCZAREK: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Kościelna 11, Nowa Ruda, tel.: 074/872-21-55
- O. Stanisław MIKRUT: parafia pw. Matki Bożej Pocieszenia, ul. Wittiga 10, Wrocław, tel.: 071/348-23-04
- Ks. Jan MIKULSKI: parafia pw. św. Ignacego Loyoli, ul. W. Stysia 16, Wrocław, tel.: 071/338-07-89
- Ks. Augustyn MIODULSKI: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Reymonta 1, Polanica Zdrój, tel.: 074/868-13-17
- Ks. Eugeniusz MITEK: parafia pw. Odkupiciela Świata, ul. Na Polance 14d/7, Wrocław, tel.: 071/327-50-45
- Ks. Bartosz MITKIEWICZ: parafia pw. św. Jerzego, ul. Gliwicka 4, Ziębice, tel.: 074/819-12-49
- O. Leszek MITORAJ: parafia pw. Nawiedzenia NMP, pl. Wolności 5, Bardo Śląskie, tel.: 074/817-14-21
- Ks. Jan MIŁOŚ: parafia pw. św. Michała Archanioła, Milikowice 27, tel.: 074/858-82-24
- Ks. Wojciech MIŚKOWIEC: parafia pw. Matki Bożej Miłosierdzia, ul. Wileńska 2 B, Oleśnica Śląska, tel.: 071/314-44-60
- Ks. Stanisław MIŚTAK: parafia pw. św. Jakuba, pl. Zamkowy 11, Pieczyce, tel.: 074/836-54-06
- Ks. Andrzej MLECZKO: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Szkolna 8, Tyniec n. Ślężą, tel.: 071/390-83-54
- Ks. Daniel Rafał MOKWA: parafia pw. św. Jerzego, Wilkanów, tel.: 074/813-60-27
- Ks. Artur MORACZYŃSKI: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Św. Floriana 2, Strzelin, tel.: 071/392-80-70
- Ks. Czesław MORAŃSKI: parafia pw. Odkupiciela Świata, ul. Na Polance 14d/7, Wrocław, tel.: 071/327-50-45
- Ks. Stanisław MOŹDZIERZ: parafia pw. Matki Bożej Częstochowskiej, Siekierowice 43, tel.: 071/315-54-07
- O. Stanisław MRÓZ: parafia pw. Nawiedzenia NMP, pl. Wolności 5, Bardo Śląskie, tel.: 074/817-14-21
- Ks. Władysław MSZAL: parafia pw. św. Bartłomieja Apostoła i Św. Jadwigi, ul. Jana Pawła II 3, Trzebnica, tel.: 071/312-14-15
- Ks. Marek MUNDZIAKIEWICZ: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Mienicka 10, Strzeszów, tel.: 071/312-82-13
- Ks. Jan MYJAK: parafia pw. św. Katarzyny D. M., ul. Kościelna 29, Kudowa Zdrój, tel.: 074/866-13-84
- Ks. Bronisław MYRDA: parafia pw. św. Józefa Rzemieślnika, ul. Krakowska 44/46, Wrocław, tel.: 071/342-69-70
- Ks. Marian MĄDRY: parafia pw. św. Anny, ul. św. Wojciecha 12, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-14-71
- Ks. Kazimierz MŁYNARSKI: parafia pw. Nawiedzenia NMP, ul. Brzeska 11, Lubsza, tel.: 077/412-46-25
- Ks. Benedykt NARLOCH: parafia pw. św. Jana Chrzciciela, ul. Kościelna 4, Szczytna Śląska, tel.: 074/868-32-20
- Ks. Kazimierz NAWROTEK: parafia pw. św. Anny, ul. Zduńska 8, Wrocław, tel.: 071/325-36-27
- Ks. Andrzej NICAŁEK: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Ks.

- Stanisławowska 87, Wrocław, tel.: 071/784-30-50
- O. Grzegorz NIEDŹWIEDŹ: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Piotr NITECKI: parafia pw. św. Stefana, ul. Kamieniecka 72, Wrocław, tel.: 071/336-27-50
- Ks. Jarosław NITKIEWICZ: parafia pw. św. Elżbiety, ul. Grabiszyńska 103, Wrocław, tel.: 071/783-37-94
- Ks. Zbigniew NOWAK: parafia pw. św. Marcina, Barkowo 68, tel.: 071/385-64-70
- Ks. Tadeusz NOWAK: parafia pw. Opatrzności Bożej, ul. Nowodworska 64, Wrocław, tel.: 071/357-38-10
- Ks. Andrzej NOWAK: parafia pw. św. Klemensa Dworzaka, al. Pracy 26, Wrocław, tel.: 071/360-10-18
- Ks. Tadeusz NOWAKOWSKI: parafia pw. św. Wawrzyńca, ul. Żernicka 249, Wrocław, tel.: 071/357-19-19
- Ks. Janusz NOWICKI: parafia pw. św. Maksymiliana Kolbego, ul. Oławska 44, Jelcz-Laskowice, tel.: 071/318-13-74
- Ks. Stanisław OBIDZIŃSKI: parafia pw. św. Antoniego, ul. Ogrodowa 44, Pieszyce, tel.: 074/836-52-26
- Ks. Krzysztof ODZIMEK: parafia pw. św. Bartłomieja Apostoła, ul. Moniuszki 8, Kudowa Zdrój-Czermna, tel.: 074/866-14-33
- Ks. Jan ODZIOMEK: parafia pw. Miłosierdzia Bożego, ul. Lubelska 3, Kudowa Zdrój, tel.: 074/866-16-23
- Ks. Wiesław OGÓREK: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Czereśniowa 12, Dobroszyce, tel.: 071/314-11-63
- Ks. Dariusz OKOŃSKI: parafia pw. św. Anny, ul. Sobótki 42, Wrocław, tel.: 071/364-38-55
- O. Piotr Marek OLEARCZYK: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, pl. Cystersów 1, Henryków, tel.: 074/810-50-69
- Ks. Józef OLEJARSKI: parafia pw. św. Ignacego Loyoli, ul. W. Stysia 16, Wrocław, tel.: 071/338-07-89
- Ks. Andrzej OLEJNIK: parafia pw. św. Karola Boromeusza, ul. Kolałtaja 2 Wołów, tel.: 071/389-27-63
- Ks. Jarosław OLEJNIK: parafia pw. Matki Bożej Szkaplerznej, Głębowice 50, tel.: 071/389-04-71
- Ks. Kazimierz OLESIŃSKI: parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, pl. Kościuszki 14, Złoty Stok, tel.: 074/817-51-24
- Ks. Jacek OLSZEWSKI: parafia pw. Trójcy Świętej, ul. Krzycka 42, Wrocław, tel.: 071/339-82-28
- Ks. Tomasz OLSZEWSKI: parafia pw. św. Michała Archanioła, Żabin 11, tel.: 065/543-59-44
- Ks. Jerzy OLSZOWSKI: parafia pw. św. Michała Archanioła Wszemi-rów 90, tel.: 071/312-62-89
- Ks. Jan ONUFRÓW: parafia pw. św. Maurycego, ul. Traugutta 34, Wrocław, tel.: 071/789-93-96
- Ks. Jan OPALA: parafia pw. św. Michała Archanioła, Krzydlina Mała 69, tel.: 071/389-01-91
- Ks. Franciszek OPARA: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Oleśnicka 8, Zawonia, tel.: 071/312-81-87
- Ks. Henryk OPOLKA: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, pl. Grunwaldzki 3, Wrocław, tel.: 071/328-60-02
- Ks. Krzysztof ORA: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Wolno-

- ści 130, Bielawa, tel.: 074/833-46-13
- Ks. Andrzej ORAMUS: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Kamienna 8, Polanica Zdrój, tel.: 074/868-13-85
- Ks. Zbigniew ORDA: parafia pw. św. Jana Chrzciciela, pl. Katedralny 18, Wrocław, tel.: 071/322-25-74
- Ks. Telesfor ORDAKOWSKI: parafia pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika, ul. Wrocławska 45, Jordanów Śląski, tel.: 071/316-11-15
- Ks. Jan ORDOWSKI: parafia pw. Marii Magdaleny, ul. Konopnickiej 40, Ścinawka Średnia, tel.: 074/871-53-41
- Ks. Stanisław ORZECZOWSKI: parafia pw. św. Wawrzyńca, ul. O. Bujwida 51, Wrocław, tel.: 071/328-06-61
- Ks. Stanisław ORŁOWSKI: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, Kłoda Górowska 42 A, tel.: 065/543-38-66
- O. Damian, Mieczysław OSTOJA-LNISKI: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Św. Antoniego 30, Wrocław, tel.: 071/343-44-25
- Ks. Dominik OSTROWSKI: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Wolności 130, Bielawa, tel.: 074/833-46-13
- O. Stanisław OSTROWSKI: parafia pw. Nawiedzenia NMP, pl. Wolności 5, Bardo Śląskie, tel.: 074/817-14-21
- Ks. Władysław OZIMEK: parafia pw. św. Jana Apostoła, ul. Łużycka 4, Oleśnica Śląska, tel.: 071/314-21-42
- Ks. Stanisław OŻÓG: parafia pw. św. Bartłomieja Apostoła i Św. Jadwigi, ul. Jana Pawła II 3, Trzebnica, tel.: 071/312-14-15
- Ks. Sylwester PACIERPNIK: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, pl. Grunwaldzki 3, Wrocław, tel.: 071/328-60-02
- Ks. Czesław PACYGA: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Kościelna 2, Węgrzy, tel.: 071/311-48-93
- Ks. Zdzisław PADUCH: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, Trzebnica, tel.: 071/387-26-08
- Ks. Mieczysław PAJDO: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Czereśniowa 12, Dobroszyce, tel.: 071/314-11-63
- Ks. Stanisław PAJESTKA: parafia pw. Nawiedzenia NMP, Koczurki 13, tel.: 071/312-77-77
- Ks. Andrzej PALISZEK-SALADYGA: parafia pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy, ul. Szkocka 35, Wrocław, tel.: 071/357-57-85
- Ks. Przemysław PALUCH: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kościelna 3, Namysłów, tel.: 077/410-02-34
- Ks. Andrzej PAŃCZAK: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Wolska 6, Wrocław, tel.: 071/349-39-51
- Ks. Jan PANKAŁA: parafia pw. Narodzenia NMP, Turów 5, tel.: 071/316-51-68
- Ks. Jerzy PANKOWIAK: parafia pw. św. Marcina, Dzikowiec 88, tel.: 074/872-25-47
- Ks. Antoni PAŃSZCZYN: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Młodych Techników 17, Wrocław, tel.: 071/355-52-37
- O. Ludwik PAPROCKI: parafia pw. Matki Bożej Pocieszenia, ul. Wittiga 10, Wrocław, tel.: 071/348-23-04
- Ks. Edward PASIONEK: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Kościelna 4, Pszenno, tel.: 074/851-92-43

- Ks. Stanisław PASYK: parafia pw. św. Józefa Oblubieńca NMP, ul. Kotlarska 19/21, Świdnica Śląska, tel.: 074/852-02-81
- Ks. Ryszard PASZEK: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, Bagno 31, tel.: 071/310-61-95
- Ks. Stanisław PASZEWSKI: parafia pw. św. Alberta Wielkiego, ul. Redycka 10/12, Wrocław, tel.: 071/325-21-17
- Ks. Andrzej PASZYŃSKI: parafia pw. św. Jakuba, Małujowice 65, tel.: 077/412-32-70
- O. Pius Jan PATECKI: parafia pw. Opieki św. Józefa, ul. Olbińska 1, Wrocław, tel.: 071/792-72-61-63
- Ks. Tadeusz PATER: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Bolesława Prusa 78, Wrocław, tel.: 071/321-11-47
- Ks. Jan PATYKOWSKI: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Wiejska 26, Ludwikowice Kłodzkie, tel.: 074/872-45-26
- Ks. Stanisław PAWLACZEK: parafia pw. NMP na Piasku, ul. NMP 1, Wrocław, tel.: 071/322-42-32
- Ks. Mateusz PAWLICA: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Nowowiejska 74, Dzierżoniów, tel.: 074/832-38-87
- Ks. Jan PAWLISZYN: parafia pw. św. Agnieszki, ul. Śliwowa 3, Wrocław, tel.: 071/354-16-99
- Ks. Sławomir PAŁKA: parafia pw. św. Elżbiety, ul. św. Elżbiety 1, Wrocław, tel.: 071/343-72-04
- O. Witold PELCZAR: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, pl. Franciszkański 1, Kłodzko, tel.: 074/867-28-30
- Ks. Wojciech PELCZARSKI: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Kard. Wyszyńskiego 23, Oborniki Śląskie, tel.: 071/310-13-50
- Ks. Ryszard PESZKO: parafia pw. św. Jana Chrzyciela, ul. Wrocławska 8, Rogów Sobócki, tel.: 071/316-23-36
- Ks. Krzysztof PELECH: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Wolności 130, Bielawa, tel.: 074/833-46-13
- O. Augustyn PIECH: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, pl. Cystersów 1, Henryków, tel.: 074/810-50-69
- Ks. Marek PIECZYKOLAN: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Świdnicka 63, Sobótka, tel.: 071/316-28-64
- Ks. Piotr PIEKARSKI: parafia pw. św. Józefa Oblubieńca NMP, ul. Komuny Paryskiej 2, Sobótka, tel.: 071/346-10-37
- Ks. Zdzisław PIENIO: parafia pw. św. Jana Chrzyciela, ul. Pocztowa 4, Mościsko, tel.: 074/832-90-67
- Ks. Leszek PIERZECKI: parafia pw. św. Katarzyny, Piotrowice 62, tel.: 071/316-62-53
- O. Wojciech PIĘTOWSKI: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, pl. Franciszkański 1, Kłodzko, tel.: 074/867-28-30
- Ks. Andrzej PIETRZYK: parafia pw. Matki Bożej Królowej Pokoju, ul. Zamkowa 10, Szczytna Śląska, tel.: 074/868-32-07
- Ks. Stanisław PIKUL: parafia pw. Świętej Rodziny, ul. Monte Cassino 68, Wrocław, tel.: 071/348-32-30
- Ks. Dariusz PIKULSKI: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, Luboszyce 2, tel.: 065/544-62-70

- Ks. Kazimierz PIÓRKOWSKI: parafia pw. Nawiedzenia NMP, Koczurki 13, tel.: 071/312-77-77
- Ks. Stanisław PIOTROWSKI: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, pl. Kościelny 9, Kłodzko, tel.: 074/865-80-20
- Ks. Jacek PIOTROWSKI: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, Włochy 125, tel.: 077/419-41-84
- Ks. Tadeusz PIRÓG: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kościelna 6, Sulów, tel.: 071/384-71-27
- Ks. Wiesław PISARSKI: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, Bożków 92, tel.: 074/871-42-36
- Ks. Stanisław PISKORZ: parafia pw. św. Andrzeja Apostoła, Lubnów 40, tel.: 074/819-90-17
- Ks. Tadeusz PITA: parafia pw. św. Piotra Kanizjusza, Włodowice 28, tel.: 074/872-19-05
- Ks. Kazimierz PIĄTEK: parafia pw. św. Wawrzyńca, ul. Słoneczna 1, Prusy, tel.: 071/393-04-89
- Ks. Andrzej PLEWA: parafia pw. św. Kazimierza, ul. Litewska 1, Wrocław, tel.: 071/324-97-32
- Ks. Piotr PLEWIŃSKI: parafia pw. Matki Bożej Królowej Pokoju, ul. Ojców Oblatów 1, Wrocław, tel.: 071/793-67-71
- O. Klaudiusz PLOTEK: parafia pw. św. Franciszka z Asyżu i św. Leonarda, ul. Podgórska 4, Duszniki Zdrój, tel.: 074/866-94-40
- Ks. Stanisław PLUTA: parafia pw. św. Michała Archanioła, Wiry 54, tel.: 074/858-16-22
- Ks. Zdzisław PLUTA: parafia pw. NMP Królowej Polski, ul. Jerzmannowska 96, Wrocław, tel.: 071/349-36-51
- Ks. Maciej POCIECHA: parafia pw. św. Jana Apostoła, ul. Łużycka 4, Oleśnica Śląska, tel.: 071/314-21-42
- Ks. Bronisław PODAWCA: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Kamienna 8, Polanica Zdrój, tel.: 074/868-13-85
- O. Stanisław PODGÓRSKI: parafia pw. Matki Bożej Pocieszenia, ul. Wittiga 10, Wrocław, tel.: 071/348-23-04
- Ks. Waldemar PODLASZ: parafia pw. św. Bartłomieja Apostoła i Św. Jadwigi, ul. Jana Pawła II 3, Trzebnica, tel.: 071/312-14-15
- Ks. Grzegorz PODSIADŁO: parafia pw. św. Bartłomieja Apostoła i Św. Jadwigi, ul. Jana Pawła II 3, Trzebnica, tel.: 071/312-14-15
- Ks. Tadeusz POLAN: parafia pw. św. Jerzego, ul. Gliwicka 4, Ziębice, tel.: 074/819-12-49
- O. Waldemar POLCZYK: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, pl. Franciszkański 1, Kłodzko, tel.: 074/867-28-30
- O. Gabriel POPIOŁEK: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, pl. Franciszkański 1, Kłodzko, tel.: 074/867-28-30
- Ks. Andrzej PORĘBNY: parafia pw. Miłosierdzia Bożego, Bolesćcin 35/2, tel.: 071/312-86-46
- Ks. Zbigniew PORĘBSKI: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kościelna 6, Sulów, tel.: 071/384-71-27
- Ks. Mirosław PORUCZNIK: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Bolesława Prusa 78, Wrocław, tel.: 071/321-11-47
- Ks. Tomasz PORZYCKI: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kolejowa 27A, Ziębice, tel.: 074/819-12-53
- Ks. Edward POSTAWA: parafia pw. św. Andrzeja Apostoła, ul. Kole-

- jowa 2, Środa Śląska, tel.: 071/317-34-97
- Ks. Waldemar POTORSKI: parafia pw. Matki Bożej Miłosierdzia, al. A. Brücknera 20/22, Wrocław, tel.: 071/325-49-20
- Ks. Paweł POŁEĆ: parafia pw. św. Michała Archanioła, pl. M. C. Skłodowskiej 3, Bystrzyca Kłodzka, tel.: 074/811-35-67
- Ks. Marek POŁOCHAJŁO: parafia pw. Narodzenia NMP, ul. Kościelna 24, Łądek Zdrój, tel.: 074/814-63-51
- O. Mieczysław POŚPIECH: parafia pw. św. Karola Boromeusza, ul. Krucza 58, Wrocław, tel.: 071/361-52-65
- Ks. Zbigniew POŻNIAK: parafia pw. św. Brata Alberta, ul. Kościelna 2, Mirków, tel.: 071/315-10-22
- Ks. Henryk PRAGA: parafia pw. Ducha Świętego, ul. Słowiańska 21, Bielawa, tel.: 074/833-44-05
- Ks. Adam PRAŻAK: parafia pw. Matki Bożej Bolesnej, ul. Tatarska 1, Wrocław, tel.: 071/346-68-02
- Ks. Janusz PREJZNER: parafia pw. Świętej Rodziny, ul. Monte Cassino 68, Wrocław, tel.: 071/348-32-30
- Ks. Marian PROCHERA: parafia pw. św. Jerzego, Wilkanów, tel.: 074/813-60-27
- O. Mirosław PROCHERA: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- O. Augustyn PROMIŃSKI: parafia pw. św. Karola Boromeusza, ul. Kollątaja 2, Wołów, tel.: 071/389-27-63
- Ks. Czesław PRZERADA: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Pilczycka 25, Wrocław, tel.: 071/351-58-00
- Ks. Tadeusz PRZYBYSZ: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, Sułów Wielki 8, tel.: 071/384-71-27
- Ks. Józef PRZYBYŁA: parafia pw. św. Bartłomieja Apostoła i Św. Jadwigi, ul. Jana Pawła II 3, Trzebnica, tel.: 071/312-14-15
- Ks. Wiesław PRZYJEMSKI: parafia pw. MB Królowej Pokoju, ul. Ojców Oblatów 1, Wrocław, tel.: 071/793-67-71
- Ks. Jan PRZYTOCKI: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Kościelna 5, Milicz, tel.: 071/384-00-10
- O. Zbigniew PTAK: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Św. Antoniego 30, Wrocław, tel.: 071/343-44-25
- O. Alojzy, Piotr PUCIA: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, pl. Cystersów 1, Henryków, tel.: 074/810-50-69
- Ks. Krystian PUSZKA: parafia pw. św. Jana Apostoła, ul. Zatorska 23 A, Wrocław, tel.: 071/345-55-76
- Ks. Tomasz PUŚLECKI: parafia pw. MB Królowej Polski i Św. Maternusa, ul. Kościelna 3, Stronie Śląskie, tel.: 074/814-20-00
- O. Jonasz, Marian PYKA: parafia pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika, ul. Trzebnicka 12, Kryniczno, tel.: 071/387-86-17
- O. Rafał PYSIAK: parafia pw. św. Augustyna, ul. Sudecka 90, Wrocław, tel.: 071/367-22-44
- Ks. Zdzisław PYSZKA: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Jana Pawła II 9, Brzeg, tel.: 077/416-26-93
- Ks. Józef PYTEL: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kolejowa 27A, Ziębice, tel.: 074/819-12-53

- Ks. Tomasz PŁUKARSKI: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Św. Floriana 2, Strzelin, tel.: 071/392-80-70
- Ks. Julian RAFAŁKO: parafia pw. Opatrności Bożej, ul. Nowodworska 64, Wrocław, tel.: 071/357-38-10
- Ks. Roman RAK: parafia pw. św. Antoniego, ul. Ogrodowa 44 Pieszce, tel.: 074/836-52-26
- Ks. Wiesław RAK: parafia pw. św. Floriana i św. Józefa, Olbrachcice Wielkie 106, tel.: 074/815-57-53
- Ks. Marian RAPACZ: parafia pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika Pobiel, tel.: 065/544-28-02
- Ks. Piotr RAPACZ: parafia pw. św. Wawrzyńca, ul. Żernicka 249, Wrocław, tel.: 071/357-19-19
- O. Bartłomiej RATAJ: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, pl. Franciszkański 1, Kłodzko, tel.: 074/867-28-30
- Ks. Mirosław RATAJCZAK: parafia pw. św. Henryka, ul. Gliniana 16, Wrocław, tel.: 071/367-83-70
- O. Tomasz Pacyfik REGIEWICZ: parafia pw. św. Augustyna, ul. Sudecka 90, Wrocław, tel.: 071/367-22-44
- O. Michał REINKE: parafia pw. Nawiedzenia NMP, pl. Wolności 5, Bardo Śląskie, tel.: 074/817-14-21
- Ks. Piotr REPEŁOWSKI: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Stanisławowska 87, Wrocław, tel.: 071/784-30-50
- Ks. Ryszard REPUTAŁA: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kościelna 2, Kąty Wrocławskie, tel.: 071/316-66-73
- Ks. Mieczysław REĆKO: parafia pw. Matki Bożej Wspomożenia Wier-
nych, ul. Świątnicka 32, Wrocław, tel.: 071/343-79-76
- Ks. Bolesław ROBACZEK: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Pańska 1, Brzeg, tel.: 077/416-37-73
- Ks. Tadeusz ROGACKI: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Leśna 3, Czeszów, tel.: 071/312-71-94
- Ks. Stanisław ROGALSKI: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Wrocławska 33, Jaksonów, tel.: 071/311-47-58
- Ks. Henryk RÓJ: parafia pw. NMP Królowej Polski, ul. Karmelkowa 94, Wrocław, tel.: 071/333-50-46
- Ks. Krzysztof ROMANIUK: parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP Moczydlnica Klasztorna 3, tel.: 071/389-91-01
- Ks. Mariusz ROSIK: parafia pw. św. Kazimierza, ul. Litewska 1, Wrocław, tel.: 071/324-97-32
- O. Franciszek ROSIŃSKI: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Edward, Tadeusz ROSTKOWSKI: parafia pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej, ul. Główna 89, Piława Dolna, tel.: 074/820-24-31
- Ks. Artur RÓŻAŃSKI: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Kościelna 13, Wiązów, tel.: 071/393-10-59
- Ks. Antoni RUDAWSKI: parafia pw. św. Jakuba Apostoła, Brożec 81, tel.: 071/392-15-39
- O. Alfred RUKSZTO: parafia pw. Matki Bożej Królowej Pokoju, ul. Ojców Oblatów 1, Wrocław, tel.: 071/793-67-71
- Ks. Florian RUMIŃSKI: parafia pw. Oczyszczenia NMP, Bukowie 70, tel.: 077/419-52-70

- Ks. Wiesław RUSIN: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, Długopole Górne, tel.: 074/813-90-25
- Ks. Tadeusz RUSNAK: parafia pw. św. Macieja, pl. Nankiera 17, Wrocław, tel.: 071/343-63-82
- Ks. Adam RUSZAŁA: parafia pw. św. Michała Archanioła, Słupice 66, tel.: 071/393-72-72
- Ks. Wojciech RUSZNIAK: parafia pw. Matki Bożej Królowej Pokoju, ul. Ojców Oblatów 1, Wrocław, tel.: 071/793-67-71
- Ks. Krzysztof RUTKOWSKI: parafia pw. św. Barbary, ul. Jana Pawła II 2, Nowa Ruda, tel.: 074/872-21-39
- Ks. Marian RYBCZYŃSKI: parafia pw. Matki Bożej Częstochowskiej, Siekierowice 43 B, tel.: 071/315-54-07
- Ks. Kazimierz RYCHLIK: parafia pw. Matki Bożej Królowej Pokoju, ul. Ojców Oblatów 1, Wrocław, tel.: 071/793-67-71
- Ks. Tadeusz RZEKIECKI: parafia pw. Matki Bożej Królowej Pokoju, ul. Ojców Oblatów 1, Wrocław, tel.: 071/793-67-71
- Ks. Dariusz RZEPKA: parafia pw. MB Pocieszenia, pl. Św. Maksymiliana M. Kolbego 1, Oława, tel.: 071/313-22-41
- Ks. Kazimierz RĄCKI: parafia pw. św. Marcina, Krzelów 39, tel.: 071/389-91-76
- Ks. Wiesław SAFIAN: parafia pw. Matki Bożej Królowej Pokoju, ul. Ojców Oblatów 1, Wrocław, tel.: 071/793-67-71
- Ks. Dariusz SAKALUK: parafia pw. św. Bonifacego, pl. Staszica 4, Wrocław, tel.: 071/328-95-17
- Ks. Czesław SALAMON: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, pl. Kościelny 9, Kłodzko, tel.: 074/865-80-20
- Ks. Mirosław SALAMOŃSKI: parafia pw. Opieki św. Józefa, ul. Olbińska 1, Wrocław, tel.: 071/792-72-61-63
- Ks. Andrzej SARNACKI: parafia pw. św. Ignacego Loyoli, ul. W Stysia 16, Wrocław, tel.: 071/338-07-89
- Ks. Stanisław SARYCZEW: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Kościelna 5, Milicz, tel.: 071/384-00-10
- O. Pacyfik SCHWIERZ: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, pl. Franciszkański 1, Kłodzko, tel.: 074/867-28-30
- Ks. Andrzej SEFERYNOWICZ: parafia pw. NMP Królowej Polski, ul. Prądyńskiego 2, Świdnica Śląska, tel.: 074/852-17-06
- Ks. Piotr SEMENIUK: parafia pw. św. Jerzego M. i Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Biegła 3, Wrocław, tel.: 071/343-35-21
- Ks. Edward SEREMET: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Kard. Wyszyńskiego 23, Oborniki Śląskie, tel.: 071/310-13-50
- Ks. Jerzy SIECZKO: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. 1 maja 26, Kostomłoty, tel.: 071/317-01-95
- Ks. Józef SIEMASZ: parafia pw. św. Katarzyny, ul. Parkowa 16, Nowa Ruda, tel.: 074/872-31-72
- Ks. Jerzy SIENKIEWICZ: parafia pw. św. Bartłomieja Apostoła i Św. Jadwigi, ul. Jana Pawła II 3, Trzebnica, tel.: 071/312-14-15
- Ks. Jan SIENKIEWICZ: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Wolska 6, Wrocław, tel.: 071/349-39-51
- Ks. Roman SIEWIERA: parafia pw. św. Wawrzyńca, ul. Księdza Fran-

- ciszka Bosaka, Wołów, tel.: 071/389-33-88
- Ks. Waldemar SINICKI: parafia pw. św. Józefa Rzemieślnika, ul. Krakowska 44/46, Wrocław, tel.: 071/342-69-70
- Ks. Tadeusz SINKA: parafia pw. Trójcy Świętej, ul. Kościelna 1, Żmigród, tel.: 071/385-35-43
- O. Eligiusz SINKOWSKI: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Adam SKALNIAK: parafia pw. św. Agnieszki, ul. Śliwowa 3, Wrocław, tel.: 071/354-16-99
- Ks. Jerzy SKALSKI: parafia pw. Ducha Świętego, ul. Ks. Kazimierza Wielkiego 50, Świdnica Śląska, tel.: 074/852-97-64
- Ks. Grzegorz SKALECKI: parafia pw. św. Judy Tadeusza i św. Antoniego Padewskiego, ul. Trzebnicka 35, Oborniki Śląskie, tel.: 071/310-13-51
- Ks. Ryszard SKOCZ: parafia pw. NMP na Piasku, ul. NMP 1, Wrocław, tel.: 071/322-42-32
- Ks. Franciszek SKORUSA: parafia pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy, ul. Szkocka 35, Wrocław, tel.: 071/357-57-85
- Ks. Stanisław SKOWRON: parafia pw. Narodzenia NMP, Kielczyn 44, tel.: 074/831-41-66
- Ks. Tadeusz SKWARCZEK: parafia pw. Niepokalanego Serca NMP, Wysoki Kościół 15, tel.: 071/312-70-88
- Ks. Jacek SKWAREK: parafia pw. św. Franciszka z Asyżu, ul. Borowska 174, Wrocław, tel.: 071/363-88-19
- O. Bonawentura SMOLKA: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Stefan SMOTER: parafia pw. św. Michała Archanioła, pl. M. C. Skłodowskiej 3, Bystrzyca Kłodzka, tel.: 074/811-35-67
- Ks. Władysław SMOTER: parafia pw. św. Wawrzyńca, Braszowice 70, tel.: 074/816-98-16
- Ks. Augustyn SMYDA: parafia pw. św. Ignacego Loyoli, ul. W. Stysia 16, Wrocław, tel.: 071/338-07-89
- Ks. Henryk SOBOLIK: parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, pl. Mieszka I 6, Niemcza, tel.: 074/837-62-34
- Ks. Adam SOBÓTKA: parafia pw. Odkupiciela Świata, ul. Na Polance 14d/7, Wrocław, tel.: 071/327-50-45
- Ks. Stanisław SOCHA: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Brzegowa 43, Smarchovice Wielkie, tel.: 077/410-09-08
- Ks. Grzegorz SOCHACKI: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Młodych Techników 17, Wrocław, tel.: 071/355-52-37
- O. Jarosław SÓJKA: parafia pw. św. Augustyna, ul. Sudecka 90, Wrocław, tel.: 071/367-22-44
- Ks. Paweł SOKOŁOWSKI: parafia pw. Miłosierdzia Bożego, ul. Ks. K. Makarskiego 49, Brzeg, tel.: 077/411-55-37
- Ks. Grzegorz SOLAREWICZ: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, ul. Wrocławska 79, Kielców, tel.: 071/398-85-85
- O. Radosław SOLON: parafia pw. św. Augustyna, ul. Sudecka 90, Wrocław, tel.: 071/367-22-44
- Ks. Ludwik SOSNOWSKI: parafia pw. Narodzenia NMP, Miękinia 120, tel.: 071/317-81-79

- Ks. Zbigniew SOWIŃSKI: parafia pw. Matki Bożej Częstochowskiej, al. Kochanowskiego 11, Wrocław, tel.: 071/348-27-76
- Ks. Maciej SPISZ: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, ul. Wrocławska 79, Kietliców, tel.: 071/398-85-85
- Ks. Kazimierz SROKA: parafia pw. św. Franciszka z Asyżu, ul. Borowska 174, Wrocław, tel.: 071/363-88-19
- O. Adam SROKA: parafia pw. św. Augustyna, ul. Sudecka 90, Wrocław, tel.: 071/367-22-44
- Ks. Jan SROKA: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Bolesława Chrobrego 7, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-10-10
- Ks. Antoni STACHNIO: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Czereśniowa 12, Dobroszyce, tel.: 071/314-11-63
- Ks. Józef STACHOŃ: parafia pw. św. Anny, ul. św. Wojciecha 12, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-14-71
- O. Damian STACHOWICZ: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, pl. Franciszkański 1, Klodzko, tel.: 074/867-28-30
- Ks. Robert STACHOWICZ: parafia pw. św. Bartłomieja Apostoła i św. Jadwigi, ul. Jana Pawła II 3, Trzebnica, tel.: 071/312-14-15
- Ks. Marian STACHURA: parafia pw. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych, ul. Słoneczna 2, Ciechów, tel.: 071/317-36-00
- Ks. Jacek STALA: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Klodzka 15, Duszniki Zdrój, tel.: 074/866-97-07
- Ks. Radosław STALÁ: parafia pw. św. Katarzyny, ul. Parkowa 16, Nowa Ruda, tel.: 074/872-31-72
- Ks. Stanisław STANCEL: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Piastowska 7, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-16-25
- Ks. Marek STANISZEWSKI: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Wolska 6, Wrocław, tel.: 071/349-39-51
- Ks. Bolesław STANISŁAWISZYN: parafia pw. Nawiedzenia NMP, pl. Najśw. Maryi Panny 11, Wambierzyce, tel.: 074/871-91-70
- O. Włodzimierz STAROSTECKI: parafia pw. św. Karola Boromeusza, ul. Krucza 58, Wrocław, tel.: 071/361-52-65
- Ks. Ryszard STASZAK: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Jagiellońska 1 A, Sobótka, tel.: 071/316-31-63
- Ks. Antoni STASZEWSKI: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, pl. Grunwaldzki 3, Wrocław, tel.: 071/328-60-02
- O. Bronisław STAWOROWSKI: parafia pw. św. Karola Boromeusza, ul. Krucza 58, Wrocław, tel.: 071/361-52-65
- Ks. Bogusław STEC: parafia pw. Miłosierdzia Bożego, ul. Bajana 47a, Wrocław, tel.: 071/351-67-26
- Ks. Adam STEFAN: parafia pw. św. Maksymiliana Kolbego, ul. Oławska 44, Jelcz-Laskowice, tel.: 071/318-13-74
- Ks. Zbigniew STEFANIAK: parafia pw. Zmartwychwstania Pańskiego, ul. Ofiar Katynia, Brzeg, tel.: 077/411-78-30
- Ks. Andrzej STEFANÓW: parafia pw. św. Maurycego, ul. Traugutta 34, Wrocław, tel.: 071/789-93-96
- Ks. Radosław STEFAŃSKI: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Kamienna 8, Polanica Zdrój, tel.: 074/868-13-85

- Ks. Stanisław STELMASZEK: parafia pw. Odkupiciela Świata, ul. Na Polance 14d/7, Wrocław, tel.: 071/327-50-45
- O. Maksymilian Roman STĘPIEŃ: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Św. Antoniego 30, Wrocław, tel.: 071/343-44-25
- Ks. Zbigniew STOKŁOSA: parafia pw. Matki Bożej Miłosierdzia, ul. Wileńska 2 B, Oleśnica Śląska, tel.: 071/314-44-60
- O. Ambroży, Stanisław STOKŁOSA: parafia pw. Opieki św. Józefa, ul. Ołbińska 1, Wrocław, tel.: 071/792-72-61-63
- Ks. Mariusz STOLARCZYK: parafia pw. św. Elżbiety, ul. św. Elżbiety 1, Wrocław, tel.: 071/343-72-04
- Ks. Robert STRAWIŃSKI: parafia pw. św. Faustyny, ul. Ks. P. Ściegienenego 36A, Góra Śląska, tel.: 065/543-30-53
- Ks. Wacław STRONG: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Kościelna 4 Pęgów, tel.: 071/310-74-29
- Ks. Tadeusz STRUGAŁA: parafia pw. św. Stanisława, św. Doroty i św. Wacława, pl. Wolności 3, Wrocław, tel.: 071/343-27-21
- Ks. Czesław STUDENNY: parafia pw. św. Mikołaja, Brzeźnica 43, tel.: 074/817-09-19
- Ks. Paweł STYPA: parafia pw. św. Elżbiety, ul. Grabiszyńska 103, Wrocław, tel.: 071/783-37-94
- Ks. Wojciech STYŚ: parafia pw. św. Jana Chrzciciela, pl. Katedralny 18, Wrocław, tel.: 071/322-25-74
- O. Joachim SUCHANEK: parafia pw. Opieki św. Józefa, ul. Ołbińska 1, Wrocław, tel.: 071/792-72-61-63
- Ks. Jan SUCHECKI: parafia pw. Matki Bożej Miłosierdzia, ul. Wileńska 2 B, Oleśnica Śląska, tel.: 071/314-44-60
- Ks. Roman SUCHECKI: parafia pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego, ul. Horbaczewskiego 20, Wrocław, tel.: 071/351-54-61
- Ks. Józef SWASTEK: parafia pw. św. Bonifacego, pl. Staszica 4, Wrocław, tel.: 071/328-95-17
- Ks. Andrzej SYCZ: parafia pw. Matki Bożej Szkaplerznej, Rynek 23, Brzeg Dolny, tel.: 071/319-56-89
- Ks. Bolesław SYLWESTRZAK: parafia pw. Miłosierdzia Bożego, ul. Spółdzielcza 8, Kamieniec Wrocławski, tel.: 071/318-51-92
- Ks. Józef SYPKO: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Wrocławska 1, Żerniki Wrocławskie, tel.: 071/311-32-45
- Ks. Zdzisław SYPOSZ: parafia pw. św. Anny, ul. Brodzka 163, Wrocław, tel.: 071/354-33-56
- Ks. Jerzy SZADY: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Piastowska 7, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-16-25
- Ks. Andrzej SZAFULSKI: parafia pw. MB Pocieszenia, pl. Św. Maksymiliana M. Kolbego 1, Olawa, tel.: 071/313-22-41
- Ks. Edward SZAJDA: parafia pw. św. Andrzeja Boboli, ul. Wałbrzyska 43, Świdnica Śląska, tel.: 074/853-44-33
- Ks. Marian SZANIAWSKI: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Bolesława Prusa 78, Wrocław, tel.: 071/321-11-47
- Ks. Bolesław SZCZĘCH: parafia pw. św. Andrzeja Boboli, ul. Koszalińska 15, Wrocław, tel.: 071/357-54-68
- Ks. Wiesław SZCZĘCH: parafia pw. św. Wawrzyńca i św. Antoniego, ,

- Borek Strzeliński 49, tel.: 071/393-05-89
- Ks. Krzysztof SZCZECIŃSKI: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Opolska, Świerczów, tel.: 077/419-61-32
- Ks. Augustyn SZCZEPANIK: parafia pw. Matki Bożej Częstochowskiej, Witowice 40, tel.: 071/393-14-57
- Ks. Maciej SZCZĘSNY: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, pl. Kościelny 9 Kłodzko, tel.: 074/865-80-20
- O. Krzysztof SZCZYGŁO: parafia pw. Matki Bożej Pocieszenia, ul. Wittiga 10, Wrocław, tel.: 071/348-23-04
- Ks. Henryk SZELOCH: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Pilczycka 25, Wrocław, tel.: 071/351-58-00
- Ks. Paweł SZERŁOWSKI: parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, ul. Mickiewicza 6 B, Malczyce, tel.: 071/317-92-17
- Ks. Jan SZETELNICKI: parafia pw. św. Katarzyny D. M., ul. Kościelna 29, Kudowa Zdrój, tel.: 074/866-13-84
- Ks. Stanisław SZETELNICKI: parafia pw. św. Katarzyny D. M., ul. Kościelna 29, Kudowa Zdrój, tel.: 074/866-13-84
- Ks. Janusz SZETELNICKI: parafia pw. św. Wawrzyńca, ul. O. Bujwida 51, Wrocław, tel.: 071/328-06-61
- Ks. Jacek SZEWCZYK: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Czeresniowa 12, Dobroszyce, tel.: 071/314-11-63
- Ks. Sebastian SZEWCZYK: parafia pw. św. Judy Tadeusza i św. Antoniego Padewskiego, ul. Trzebnicka 35, Oborniki Śląskie, tel.: 071/310-13-51
- Ks. Stanisław SZEWCZYK: parafia pw. św. Wawrzyńca, ul. O. Bujwida 51, Wrocław, tel.: 071/328-06-61
- Ks. Ryszard SZKOŁA: parafia pw. Nawiedzenia NMP, pl. Najśw. Maryi Panny 11 Wambierzyce, tel.: 074/871-91-70
- Ks. Ireneusz SZOCIŃSKI: parafia pw. św. Jana Apostoła, ul. Zatorska 23 A, Wrocław, tel.: 071/345-55-76
- Ks. Tadeusz SZOPA: parafia pw. św. Filomeny, ul. Kątecka 53, Gniechowie, tel.: 071/316-87-12
- O. Andrzej SZORC: parafia pw. Matki Bożej Pocieszenia, ul. Wittiga 10, Wrocław, tel.: 071/348-23-04
- Ks. Piotr SZPIŁYK: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Wolności 130, Bielawa, tel.: 074/833-46-13
- Ks. Ryszard SZUL: parafia pw. Matki Bożej Królowej Polski i Św. Maternusa, ul. Kościelna 3, Stronie Śląskie, tel.: 074/814-20-00
- O. Salezy, Jarosław SZUPER: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, pl. Franciszkański 1, Kłodzko, tel.: 074/867-28-30
- Ks. Krzysztof SZUWART: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Wolska 6, Wrocław, tel.: 071/349-39-51
- Ks. Janusz SZWIEC: parafia pw. św. Walentego Męczennika, ul. Księcia B. Wysokiego 34, Lubiąż, tel.: 071/389-71-65
- Ks. Andrzej SZYC: parafia pw. Trójcy Świętej, ul. Krzycka 42, Wrocław, tel.: 071/339-82-28
- Ks. Andrzej SZYLER: parafia pw. św. Mikołaja, Jaskowa Górna 69, tel.: 074/868-78-06
- Ks. Daniel SZYMANIK: parafia pw. NMP Matki Kościoła, ul. Świdnicka 20, Dzierżoniów, tel.: 074/831-48-48

- Ks. Krzysztof SZYMCZAK: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, pl. Grunwaldzki 3, Wrocław, tel.: 071/328-60-02
- Ks. Dariusz SZYSZKA: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, pl. Grunwaldzki 3, Wrocław, tel.: 071/328-60-02
- Ks. Adam SŁAWIŃSKI: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Piastowska 7, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-16-25
- Ks. Zbigniew SŁOBODECKI: parafia pw. św. Stanisława, św. Doroty i św. Wacława, pl. Wolności 3, Wrocław, tel.: 071/343-27-21
- O. Tadeusz SŁOTWIŃSKI: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprówicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Ryszard SŁOWIAK: parafia pw. św. Maurycego, ul. Traugutta 34, Wrocław, tel.: 071/789-93-96
- Ks. Daniel SŁOWIK: parafia pw. św. Jana Nepomucena, Stolec 100, tel.: 074/815-92-82
- Ks. Tadeusz ŚLIWKA: parafia pw. św. Marcina, Siciny, tel.: 065/543-51-92
- O. Adam Paweł ŚMIERTKA: parafia pw. Matki Bożej Różańcowej, pl. Franciszkański 1, Kłodzko, tel.: 074/867-28-30
- Ks. Piotr ŚMIGIELSKI: parafia pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego, ul. Horbaczewskiego 20, Wrocław, tel.: 071/351-54-61
- Ks. Henryk ŚWIERNIAK: parafia pw. Miłosierdzia Bożego, ul. Jagodzińska 3/5, Wrocław, tel.: 071/346-43-39
- Ks. Bernard ŚWIST: parafia pw. św. Jakuba Apostoła, ul. Kościelna 3, Prusice, tel.: 071/312-62-10
- Ks. Grzegorz TABAKA: parafia pw. św. Jakuba Apostoła, ul. Kościelna 3, Prusice, tel.: 071/312-62-10
- Ks. Stanisław TABIŚ: parafia pw. św. Klemensa Dworzaka, al. Pracy 26, Wrocław, tel.: 071/360-10-18
- Ks. Tadeusz TAUDUL: parafia pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej, ul. Ks. P. Ściegiennego 29, Góra Śląska, tel.: 065/543-26-96
- O. Zdzisław TENCZAR: parafia pw. św. Karola Boromeusza, Krucza 58, Wrocław, tel.: 071/361-52-65
- Ks. Władysław TERPIŁOWSKI: parafia pw. św. Franciszka z Asyżu i św. Piotra z Alkantary, Skwer Kard. Wyszyńskiego 2, Namysłów, tel.: 077/410-14-39
- Ks. Zdzisław TOKARSKI: parafia pw. św. Michała Archanioła, Wszemirow 90, tel.: 071/312-62-89
- Ks. Wincenty TOKARZ: parafia pw. św. Andrzeja Apostoła, ul. Boguszowska 84, Wrocław, tel.: 071/354-35-15
- Ks. Wojciech TOKARZ: parafia pw. św. Bonifacego, pl. Staszica 4, Wrocław, tel.: 071/328-95-17
- Ks. Roman TOMASZCZUK: parafia pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika i św. Wacława Męczennika, pl. Jana Pawła II, Świdnica Śląska, tel.: 074/852-27-29
- Ks. Jacek TOMASZEWSKI: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Nowowiejska 74, Dzierżoniów, tel.: 074/832-38-87
- Ks. Andrzej Jan TOMASZEWSKI: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, Starczówek, tel.: 074/819-17-23
- Ks. Krzysztof TOMCZAK: parafia pw. św. Andrzeja Boboli, ul. Spacerowa 2, Milicz, tel.: 071/383-00-29

- Ks. Jan TRACZ: parafia pw. Bożego Ciała, ul. Mickiewicza 1, Międzylesie, tel.: 074/812-63-21
- Ks. Mirosław TREDER: parafia pw. Opieki św. Józefa, ul. Olbińska 1, Wrocław, tel.: 071/792-72-61-63
- Ks. Kazimierz TRELKA: parafia pw. Matki Bożej Królowej Pokoju, ul. Ojców Oblatów 1, Wrocław, tel.: 071/793-67-71
- Ks. Aleksander TROJAN: parafia pw. św. Jerzego, Długopole Dolne 56, tel.: 074/813-92-70
- Ks. Piotr TROJANOWSKI: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Św. Floriana 2, Strzelin, tel.: 071/392-80-70
- Ks. Henryk TROŚCIANKO: parafia pw. Niepokalanego Serca NMP, Piskorzyna 40, tel.: 071/389-80-15
- Ks. Krzysztof TRYBULEC: parafia pw. św. Jerzego, Szalejów Górny 120, tel.: 074/868-71-29
- Ks. Krzysztof TURAJ: parafia pw. św. Michała Archanioła, Rudnica 15
- Ks. Czesław TUROWICZ: parafia pw. NMP Królowej Polski, Ks. Januszkowice 34 B, tel.: 071/315-25-93
- Ks. Robert TURZAŃSKI: parafia pw. św. Józefa Oblubieńca NMP, ul. Parafialna 8, Wąsosz, tel.: 065/543-79-64
- Ks. Stanisław TYCZYŃSKI: parafia pw. św. Mikołaja, Radochów 113, tel.: 074/814-76-84
- Ks. Marek TYCZYŃSKI: parafia pw. św. Henryka, ul. Gliniana 16, Wrocław, tel.: 071/367-83-70
- Ks. Jan TYMPALSKI: parafia pw. Matki Chrystusa i Św. Jana Apostoła i Ewangelisty, ul. Staromiejska 23, Strzelin, tel.: 071/392-07-75
- Ks. Wojciech TYRCHA: parafia pw. Świętej Rodziny, ul. Monte Cassi-
- no 68, Wrocław, tel.: 071/348-32-30
- Ks. Leszek URBAN: parafia pw. Macierzyństwa NMP, ul. Pilczycka 139, Wrocław, tel.: 071/353-72-46
- O. Bonawentura URBAN: parafia pw. św. Karola Boromeusza, Kruca 58, Wrocław, tel.: 071/361-52-65
- Ks. Paweł WABIK: parafia pw. NS Pana Jezusa, ul. Kard. S. Wyszyńskiego 23, Oborniki Śląskie, tel.: 071/310-13-50
- Ks. Bernard WACHHOLZ: parafia pw. św. Marcina, Owczary 53, tel.: 071/313-13-97
- Ks. Henryk WACHOWIAK: parafia pw. św. Mikołaja, 89 Brzezia Łąka, tel.: 071/314-82-70
- Ks. Jacek WACHOWIAK: parafia pw. św. Anny, ul. Sobótki 42, Wrocław, tel.: 071/364-38-55
- Ks. Rajmund WACŁAWCZYK: parafia pw. św. Franciszka z Asyżu i św. Leonarda, ul. Podgórska 4, Duszniki Zdrój, tel.: 074/866-94-40
- Ks. Mariusz WALAS: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Stefana Kardynała Wyszyńskiego 1, Kłodzko, tel.: 074/867-24-20
- Ks. Marian WALAS: parafia pw. Ducha Świętego, ul. Bardzka 2/4, Wrocław, tel.: 071/782-61-71
- O. Bogdan WALICZEK: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Św. Antoniego 30, Wrocław, tel.: 071/343-44-25
- Ks. Jan WALÓW: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. T. Kościuszki 51, Środa Śląska, tel.: 071/317-27-55
- Ks. Andrzej WALÓW: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, pl. Kościelny 6, Wierzbną, tel.: 074/857-02-26

- Ks. Krzysztof WANAT: parafia pw. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych, ul. Świątnicka 32, Wrocław, tel.: 071/343-79-76
- Ks. Stefan WANCEL: parafia pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej, ul. H. Sienkiewicza 21, Święta Katarzyna, tel.: 071/311-62-37
- O. Roman WANTUCH: parafia pw. Nawiedzenia NMP, pl. Wolności 5, Bardo Śląskie, tel.: 074/817-14-21
- Ks. Antoni WARZYBOK: parafia pw. św. Barbary, Stoszowice 47, tel.: 074/818-10-84
- O. Jerzy WATRAS: parafia pw. św. Karola Boromeusza, Krucza 58, Wrocław, tel.: 071/361-52-65
- Ks. Jarosław WAWAK: parafia pw. Opatrzności Bożej, ul. Nowodworska 64, Wrocław, tel.: 071/357-38-10
- Ks. Władysław WAWRZONEK: parafia pw. św. Stanisława, św. Doroły i św. Wacława, pl. Wolności 3, Wrocław, tel.: 071/343-27-21
- Ks. Piotr WAWRZYNEK: parafia pw. Świętej Rodziny, ul. Monte Cassino 68, Wrocław, tel.: 071/348-32-30
- Ks. Krzysztof WAŁECKI: parafia pw. św. Jakuba, pl. Zamkowy 11, Pieczyce, tel.: 074/836-54-06
- Ks. Jan WĘGIELSKI: parafia pw. św. Józefa Oblubieńca NMP, ul. Parafialna 8, Wąsosz, tel.: 065/543-79-64
- O. Marian WĘSAK: parafia pw. św. Katarzyny, Stary Wielisław, tel.: 074/868-15-26
- Ks. Władysław WICHROWICZ: parafia pw. św. Jakuba Apostoła, Ścinawka Dolna, tel.: 074/871-53-96
- Ks. Adam WICHŁACZ: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Młodych Techników 17, Wrocław, tel.: 071/355-52-37
- Ks. Paweł WIECH: parafia pw. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych, ul. Świątnicka 32, Wrocław, tel.: 071/343-79-76
- Ks. Erwin WIECZOREK: parafia pw. św. Anny, ul. Strzeszowska 46, Szewce, tel.: 071/310-71-89
- Ks. Zdzisław WIĘCŁAW: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Pęgowska 10, Wrocław, tel.: 071/346-25-30
- Ks. Józef WIĘCŁAWEK: parafia pw. św. Stanisława Kostki, ul. Hubska 89, Wrocław, tel.: 071/367-43-82
- O. Janusz WIELGUS: parafia pw. Opieki św. Józefa, ul. Ołbińska 1, Wrocław, tel.: 071/792-72-61-63
- O. Grzegorz WIERZOWIECKI: parafia pw. św. Karola Boromeusza, ul. Krucza 58, Wrocław, tel.: 071/361-52-65
- Ks. Leonard WILCZYŃSKI: parafia pw. św. Michała Archanioła, ul. Bolesława Prusa 78, Wrocław, tel.: 071/321-11-47
- Ks. Janusz WILCZYŃSKI: parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Piastowska 7, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-16-25
- Ks. Zbigniew WINIARZ: parafia pw. Miłosierdzia Bożego, ul. Ks. K. Makarskiego 49, Brzeg, tel.: 077/411-55-37
- Ks. Stefan WITCZAK: parafia pw. św. Jana Chrzciciela, Nowy Gieraltów, tel.: 074/814-12-12
- Ks. Paweł WITEK: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kolejowa 27A, Ziębice, tel.: 074/819-12-53
- Ks. Jarosław WITOSZYŃSKI: parafia pw. św. Andrzeja Apostoła, ul. Boguszowska 84, Wrocław, tel.: 071/354-35-15

- Ks. Ludwik WITTEK: parafia pw. św. Franciszka z Asyżu, ul. Borowska 174, Wrocław, tel.: 071/363-88-19
- Ks. Adam WIŚNIEWSKI: parafia pw. św. Andrzeja Apostoła, ul. Kolejowa 2, Środa Śląska, tel.: 071/317-34-97
- Ks. Piotr WIŚNIEWSKI: parafia pw. św. Jakuba i św. Krzysztofa, ul. Bolesława Krzywoustego 291, Wrocław, tel.: 071/345-78-13
- Ks. Leszek WŁODARCZYK: parafia pw. św. Antoniego Padewskiego, ul. Skalników 34, Jęglowa, tel.: 074/810-23-79
- Ks. Stanisław WŁODARSKI: parafia pw. św. Marcina, Nowolesie, tel.: 071/393-06-87
- Ks. Jacek WŁOSTOWSKI: parafia pw. św. Jana Chrzyciela, Ludów Śląski 22, tel.: 071/393-30-96
- O. Józef WNEK: parafia pw. Matki Bożej Pocieszenia, ul. Wittiga 10, Wrocław, tel.: 071/348-23-04
- Ks. Andrzej WÓJCIAK: parafia pw. Matki Bożej Zwycięskiej, ul. Wyzwolenia 17, Mrozów, tel.: 071/317-07-79
- Ks. Stanisław WÓJCIK: parafia pw. św. Jana Nepomucena, Piskorzów 42A, tel.: 074/836-90-97
- O. Idzi WÓJCIK: OFM, św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Józef WOJDAK: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, Ligota Książęca 67, tel.: 090/68-87-48
- Ks. Robert WOJNOWSKI: parafia pw. Wniebowzięcia NMP, pl. Kościelny 9, Kłodzko, tel.: 074/865-80-20
- Ks. Mirosław WÓJTEWICZ: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kłodzka 15, Duszniki Zdrój, tel.: 074/866-97-07
- Ks. Krzysztof WOJTOWICZ: parafia pw. św. Michała Archanioła, Krzydłina Mała 69, tel.: 071/389-01-91
- Ks. Zdzisław WOJTOWICZ: parafia pw. św. Jerzego, Wojbórz 123, tel.: 074/871-42-76
- Ks. Zbigniew WOLANIN: parafia pw. św. Marcina, ul. Sienkiewicza 32, Piława Górna, tel.: 074/837-14-30
- Ks. Klaudiusz WOLLEK: parafia pw. św. Jerzego, ul. Miodowa 3, Dzierżoniów, tel.: 074/831-53-61
- Ks. Bogdan WOLNIEWICZ: parafia pw. św. Jadwigi, ul. Bolesława Chrobrego 7, Ząbkowice Śląskie, tel.: 074/815-10-10
- Ks. Marian WOLSKI: parafia pw. Ducha Świętego, ul. Bardzka 2/4, Wrocław, tel.: 071/782-61-71
- Ks. Tadeusz WOSZCZYNA: parafia pw. św. Stanisława Kostki, ul. Hubska 89, Wrocław, tel.: 071/367-43-82
- Ks. Adam WOŹNIAK: parafia pw. Królowej Różańca Świętego, ul. Wzgórze Ojca Świętego Jana Pawła II 1, Dzierżoniów, tel.: 074/832-31-21
- Ks. Zygmunt WOŹNIAK: parafia pw. św. Jana Nepomucena, ul. Kościelna 10, Minkowice Oławskie, tel.: 071/318-60-11
- Ks. Damian WOŹNIAK: parafia pw. św. Andrzeja Boboli, ul. Koszalińska 15, Wrocław, tel.: 071/357-54-68
- Ks. Władysław WOŹNY: parafia pw. św. Antoniego Padewskiego, ul. Wrocławska 23, Ratowice, tel.: 071/318-91-88
- Ks. Leszek WOŹNY: parafia pw. św. Macieja, pl. Nankiera 17, Wrocław, tel.: 071/343-63-82

- O. Eleazar, Arkadiusz WRONSKI OFM: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Jan WURZEL: parafia pw. Chrystusa Króla, ul. Młodych Techników 17, Wrocław, tel.: 071/355-52-37
- Ks. Arkadiusz WYSOKIŃSKI: parafia pw. św. Michała Archanioła, Jaworów, tel.: 071/394-25-89
- O. Alojzy WZOREK: parafia pw. Matki Bożej Pocieszenia, ul. Wittiga 10, Wrocław, tel.: 071/348-23-04
- Ks. Jarosław ZABŁOCKI: parafia pw. św. Marii Magdaleny, ul. Górna 4, Wójtowice, tel.: 074/811-05-88
- Ks. Tomasz ZAGAŁA: parafia pw. św. Franciszka z Asyżu i św. Piotra z Alkantary, Skwer Kard. Wyszyńskiego 2, Namysłów, tel.: 077/410-14-39
- Ks. Tomasz ZAJĄC: parafia pw. Królowej Różańca Świętego, ul. Wzgórze Ojca Świętego Jana Pawła II 1, Dzierżonów, tel.: 074/832-31-21
- Ks. Tomasz ZAJĄC: parafia pw. NMP Matki Kościoła, ul. Kamieńskiego 230, Wrocław, tel.: 071/327-61-35
- Ks. Zbigniew ZAPAŚNIK: parafia pw. Wniebowstąpienia Pana Jezusa, Jaskotle, tel.: 071/390-69-14
- Ks. Tadeusz ZAPOROWSKI: parafia pw. św. Klemensa Dworzaka, al. Pracy 26, Wrocław, tel.: 071/360-10-18
- O. Faustyn ZATOKA OFM: parafia pw. św. Antoniego, al. Jana Kasprowicza 26, Wrocław, tel.: 071/327-34-23
- Ks. Piotr ZBOROWSKI: parafia pw. św. Jana Chrzciciela, pl. Katedralny 18, Wrocław, tel.: 071/322-25-74
- Ks. Ryszard ZDONEK: parafia pw. Znalezienia Krzyża Świętego, Godzinkowice 26, tel.: 071/313-08-22
- Ks. Tomasz ZEMBELA: parafia pw. Matki Bożej Bolesnej, ul. Balkańska 4, Wrocław, tel.: 071/325-89-18
- Ks. Wojciech ZIĘBA: parafia pw. św. Wawrzyńca, ul. O. Bujwida 51, Wrocław, tel.: 071/328-06-61
- O. Gerard ZIELIŃSKI: parafia pw. Matki Bożej Pocieszenia, ul. Wittiga 10, Wrocław, tel.: 071/348-23-04
- Ks. Szczepan ZIELIŃSKI: parafia pw. św. Andrzeja Boboli, ul. Koszalińska 15, Wrocław, tel.: 071/357-54-68
- Ks. Krzysztof ZIOBROWSKI: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, Zwrocławna 67, tel.: 074/815-77-51
- Ks. Ryszard ZIÓŁEK: parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Kasztanowa 31 Korzeńsko, tel.: 071/385-61-11
- Ks. Wojciech ZMYŚŁOWSKI: parafia pw. św. Mikołaja, ul. Kościelna 11 Nowa Ruda, tel.: 074/872-21-55
- Ks. Ryszard ZNAMIROWSKI: parafia pw. św. Józefa Oblubieńca NMP, ul. Oleśnicka 9 Bierutów, tel.: 071/314-69-19
- Ks. Marek ZOŁOTENKI: parafia pw. Ducha Świętego, ul. Bardzka 2/4, Wrocław, tel.: 071/782-61-71
- Ks. Stanisław ZYMUŁA: parafia pw. śś. Piotra i Pawła, ul. Kolejowa 27A Ziębice, tel.: 074/819-12-53
- Ks. Sławomir ŻARSKI: parafia pw. św. Elżbiety, ul. św. Elżbiety 1, Wrocław, tel.: 071/343-72-04

Ks. Józef ŻEMŁOK: parafia pw. św.
Jadwigi, Przedborowa 115, tel.:
074/815-80-64

Ks. Jarosław ŻMUDA: parafia pw. św.
Andrzeja Boboli, ul. Wałbrzyska
43, Świdnica Śląska, tel.: 074/853-
44-33

Ks. Jacek ŻOŁĄDEK: parafia pw.
św. Stanisława Biskupa i Mę-
czennika, ul. Centralna 8, Stary
Zamek, tel.: 071/316-27-89

Ks. Jerzy ŻYTOWIECKI: parafia pw.
Najświętszego Serca Pana Jezusa,
ul. Barwinkowa 11, Wrocław,
tel.: 071/324-21-21

Spis treści

I. Akta Stolicy Apostolskiej

58. Przemówienie Jana Pawła II do katechistów i kapłanów Drogi Neokatechumenalnej, *Statuty jasną regułą waszego życia*. 237
59. Dekret Papieskiej Rady ds. Świeckich dotyczący zatwierdzenia *ad experimentum* Statutów Drogi Neokatechumenalnej 240
60. Dekret Penitencjarii apostolskiej, *O związaniu odpustów z aktami spełnianymi dla uczczenia Bożego Miłosierdzia* 242
61. Orędzie Jana Pawła II na 36. Światowy Dzień Pokoju, *Encyklika „Pacem in terris” nieustanne zobowiązanie* 245
62. Wystąpienie abpa Renato Raffaele Martino w nowojorskiej siedzibie ONZ w sprawie całkowitego zakazu klonowania człowieka 254
63. List apostolski *Rosarium Virginis Mariae* Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów, duchowieństwa i wiernych o Różańcu Świętym 257

II. Akta Episkopatu Polski

64. List pasterski Episkopatu Polski na uroczystość Objawienia Pańskiego (do odczytania z ambon dnia 5 stycznia 2003 r.), *Dialog warunkiem pokoju* 282
65. Komunikat z 319. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski 285
66. Komunikat po wizycie delegacji Episkopatu Polski na Węgrzech. 288

III. Akta Metropolity Wrocławskiego

67. Komunikat w sprawie przedsięwziętej zbiórki ciast dla więźniów 290
68. Notificationes 291
69. Słowo pasterskie do dzieci na Adwent 2002 roku oraz rozpoczęcie dwudziestego piątego roku pontyfikatu Ojca Świętego Jana Pawła II 291
70. Słowo z okazji 160. rocznicy istnienia Zgromadzenia Sióstr Św. Elżbiety i 130. rocznicy śmierci współzałożycielki Zgromadzenia sługi Bożej matki Marii Merkert 293

V. Zarządzenia i komunikaty Kurii

71. Komunikat w sprawie obchodów 126. rocznicy śmierci sługi Bożego ks. Jana Schneidera, założyciela Zgromadzenia Sióstr Maryi Niepokalanej.	296
72. Wizytacje kanoniczne i szafarstwo sakramentu bierzmowania w archidiecezji wrocławskiej w 2003 roku	297
73. Peregrynacja różańca świętego w archidiecezji wrocławskiej (Rok Różańca: 1 X 2002 – 31 X 2003) Propozycja	299
74. Odznaczenia	301
75. Nominacje.	302
76. Zmiany wśród duchowieństwa	302
77. Zmarli księży	303

VI. Z życia PWT i MWSD we Wrocławiu

List rektora Papieskiego Wydziału Teologicznego do wiernych archidiecezji wrocławskiej z okazji uroczystości Bożego Narodzenia 2002 roku	304

VI. Pomoce duszpasterskie

Biskupi krajów Unii Europejskiej o integracji. Nadzieja, zaufanie, solidarność. Tłum. Teresa Sotowska	307
Eugeniusz Kaźmierczak, Prezes Zarządu AIAK Awr. Aktualność Akcji Katolickiej dzisiaj, u progu XXI wieku	311

VII. Suplement

Adresy księży pracujących w parafiach archidiecezji wrocławskiej	314

Spis treści rocznika 2002

I. Akta Stolicy Apostolskiej

59. Dekret Papieskiej Rady ds. Świeckich dotyczący zatwierdzenia *ad experimentum* Statutów Drogi Neokatechumenalnej 240
60. Dekret Penitencjarii apostolskiej, *O związaniu odpustów z ak-*
tami spełnianymi dla uczczenia Bożego Miłosierdzia 242
8. Funkcja pastoralna muzeów kościelnych (omówienie).. 42
29. Homilia Jana Pawła II wygłoszona podczas kanonizacji o. Pio,
Niedziela, 16 czerwca 2002 r., na placu św. Piotra w Watykanie 129
63. List apostolski *Rosarium Virginis Mariae* Ojca Świętego Jana
Pawła II do biskupów, duchowieństwa i wiernych o Różańcu
Świątym 257
5. List Jana Pawła II do przywódców państw i rządów, *Aby każdy*
naród żył w pokoju 30
31. List Jana Pawła II do uczestników II Światowego Zgromadzenia
poświęconego problemom starzenia się ludności, *Ludzie starsi*
w życiu społeczeństwa 133
- 7 „Motu proprio” *Misericordia Dei*, *O niektórych aspektach spra-*
wowania sakramentu pokuty 35
61. Orędzie Jana Pawła II na 36. Światowy Dzień Pokoju, *Encyklika*
„Pacem in terris” nieustanne zobowiązanie 245
2. Orędzie Jana Pawła II na XXXVI Światowy Dzień Środków
Społecznego Przekazu, *Internet nowym forum głoszenia Ewan-*
gelii 9
27. Orędzie Jana Pawła II na XXXIX Światowy Dzień Modlitw o Po-
wołania 2002 roku, *Powołanie do świętości*. 121
4. Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Etyka w In-*
ternecie 18
58. Przemówienie Jana Pawła II do katechistów i kapłanów Drogi
Neokatechumenalnej, *Statuty jasną regułą waszego życia* 237
32. Przemówienie Jana Pawła II do młodych na Lednicy, 18 maja
2002 r., *Chcecie pięknej miłości, zaprosicie Jezusa!* 136
3. Przemówienie Jana Pawła II do Trybunału Roty Rzymskiej
z okazji rozpoczęcia nowego roku sądowiczego, *Nierozerwal-*
ność małżeństwa dobrem wszystkich 12
6. Przemówienie z okazji 10-lecia ustanowienia nowych struktur
Kościoła katolickiego w Polsce, *Potrzeba ciągłego zbliżania bi-*
skupów do wiernych i wiernych do biskupów 32
33. Przesłanie Jana Pawła II do Katolickiej Unii Prasy Włoskiej, *Me-*
dia i wychowanie 137
- 355

34. Przesłanie Jana Pawła II do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu, *Doobra Nowina w świecie mediów* 140
62. Wystąpienie abpa Renato Raffaele Martino w nowojorskiej siedzibie ONZ w sprawie całkowitego zakazu klonowania człowieka 254

II. Akta Episkopatu Polski

35. Apel Biskupów Polskich w sprawie pokoju. 143
12. *Biskupi Polscy wobec integracji europejskiej*, (Pierwsze oficjalne stanowisko Episkopatu Polski wobec integracji z UE.) 56
36. Homilia Prymasa Polski wygłoszona podczas uroczystości Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa w Warszawie, 30 maja 2002 roku, *Otworzyć się na życie w miłości*. 145
37. Homilia Prymasa Polski z okazji odpustu ku czci św. Andrzeja Boboli, Patrona Polski wygłoszona w Warszawie, 18 maja 2002 r., *Jedność oplotkana w Krwi Baranka*. 149
66. Komunikat po wizycie delegacji Episkopatu Polski na Węgrzech. 288
65. Komunikat z 319. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski 285
39. List abpa Józefa Życińskiego przed wyborami samorządowymi, *Chrześcijanin a troska o małą ojczyznę* 157
9. List pasterski Episkopatu o „najmłodszej” formie życia konsekrowanego na niedzielę 27 stycznia 2002 roku 46
64. List pasterski Episkopatu Polski na uroczystość Objawienia Pańskiego (do odczytania z amboni dnia 5 stycznia 2003 r.), *Dialog warunkiem pokoju* 282
10. List pasterski Prymasa Polski na Wielki Post, „Poznać Chrystusa – pojąć chrześcijaństwo” 50
40. List pasterski Prymasa Polski z okazji wmurowania kamienia węgielnego pod świątynię pw. Świętej Bożej Opatrzności w Warszawie, *Nie tylko dotrzymać słowa* 162
38. List pasterski w związku z uznaniem św. Andrzeja Boboli za patrona Polski, *Św. Andrzej Bobola patronem ewangelizacji w trudnych czasach* 154
11. List Prymasa Polski na Wielkanoc, Otrzyście już łyzy, płaczący 54
41. Podziękowanie za pielgrzymkę Ojca Świętego do Polski i wezwanie do realizacji jej przesłania 164
42. Przemówienie abpa Gądeckiego w Oświęcimiu z okazji uroczystości Edyty Stein, *Przez ducha i więzy krwi* 165
43. Słowo pasterskie o potrzebie trzeźwości w życiu ludzkim na 17 niedzielę zwykłą (28 lipca 2002) 170

III. Akta Metropolity Wrocławskiego

44. Apel o pomoc dla powodzian.	173
47. Dekret o regulacji granic między parafią pw. św. Wawrzyńca w Śmiałowicach oraz parafią pw. Wszystkich Świętych w Strzelcach Świdnickich	176
45. Dekret podziału dekanatu Góra Śląska	174
46. Dekret podziału dekanatu Wrocław-Północ II (Psie Pole)	175
67. Komunikat w sprawie przedświątecznej zbiórki ciast dla więźniów	290
17. Komunikat w sprawie zbiórki ciast wielkanocnych dla więźniów z wrocławskich zakładów karnych	68
13. Komunikat w sprawie zbiórki darów na rzecz Radia Rodzina	61
14. List pasterski o instytutach świeckich	62
48. List pasterski z okazji 60. rocznicy męczeńskiej śmierci św. Terezy Benedykty od Krzyża	176
18. List pasterski z okazji I Niedzieli Wielkiego Postu 2002 roku	68
16. List z okazji diecezjalnego dziękczynienia za dzieło sługi Bożego ks. Jana Schneidera.	66
68. Notificationes	291
49. Sierpniowy apel o trzeźwość.	179
69. Słowo pasterskie do dzieci na Adwent 2002 roku oraz rozpoczęcie dwudziestego piątego roku pontyfikatu Ojca Świętego Jana Pawła II	291
70. Słowo z okazji 160. rocznicy istnienia Zgromadzenia Sióstr Św. Elżbiety i 130. rocznicy śmierci współzałożycielki Zgromadzenia sługi Bożej matki Marii Merkert	293
50. Zaproszenia do udziału w publicznej procesji z Relikwiami św. Stanisława Biskupa i Męczennika i św. Doroty Dziewicy i Męczennicy, (Wrocław, 1 września 2002 r.)	181
51. Zaproszenie duchowieństwa i wiernych na uroczystości ku czci św. Jadwigi w Trzebnicy	185
15. Zaproszenie na diecezjalne obchody Światowego Dnia Chorego 2002 roku	65

IV. Telegramy związane z 23. rocznicą pontyfikatu Jana Pawła II

20. Podziękowanie Sekretariatu Stanu za przesłane życzenia	74
19. Życzenia kard. Henryka Gulbinowicza dla Jana Pawła II.	73

V. Zarządzenia i komunikaty Kurii

23. Odznaczenia .	76
53. Odznaczenia	192
74. Odznaczenia	301
71. Komunikat w sprawie obchodów 126. rocznicy śmierci sługi Bożego ks. Jana Schneidera, założyciela Zgromadzenia Sióstr Maryi Niepokalanej	296
24. Nominacje.	77
54. Nominacje.	193
75. Nominacje.	302
73. Peregrynacja różańca świętego w archidiecezji wrocławskiej (Rok Różańca: 1 X 2002 – 31 X 2003) Propozycja	299
72. Wizytacje kanoniczne i szafarstwo sakramentu bierzmowania w archidiecezji wrocławskiej w 2003 roku	297
52. Wykaz dekanatów archidiecezji wrocławskiej na dzień 25 lipca 2002 roku	190
21. Zaproszenie duchowieństwa archidiecezji wrocławskiej na Mszę św. Krzyżma w Wielki Czwartek 2002 roku	75
22. Zaproszenie do udziału w „Strefie Radości” 19 kwietnia 2002 r..	76
25. Zmiany wśród duchowieństwa	77
56. Zmiany wśród duchowieństwa	194
76. Zmiany wśród duchowieństwa	302
26. Zmarli księży	77
57 Zmarli księży	200
77 Zmarli księży	303
55. Zwolnieni z pełnionej funkcji..	192

VI. Z życia PWT i MWSD we Wrocławiu

Ks. Ignacy Dec, Homilia do absolwentów Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, wygłoszona w czasie jubileuszowego zjazdu, 21 września 2002 r., w katedrze wrocławskiej, <i>Na jubileuszowym święcie naszej „Alma Mater”</i>	206
Ks. Ignacy Dec, <i>Ku wspomnieniu pionierów jednoczenia Europy</i> , Słowo wstępne przed wykładem dra Ekkeharda Eickhoffa	79
List rektora Papieskiego Wydziału Teologicznego do wiernych archidiecezji wrocławskiej z okazji uroczystości Bożego Narodzenia 2002 roku	304
List rektora PWT we Wrocławiu do wiernych Archidiecezji Wrocławskiej z okazji uroczystości Zmartwychwstania Pańskiego 2002 roku, <i>300 lat w służbie prawdzie i dobru</i>	81

Wprowadzenie ks. prof. dr. hab. Ignacego Deca, rektora Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu do XXXII „Wrocławskich Dni Duszpasterskich”, które trwały od 27 do 29 sierpnia 2002 r., *Jako katechizujący i katechizowani* 202

VII. EXPO we Wrocławiu

Zaproszenie kard. Henryka Gulbinowicza do Komitetu Honorowego EXPO we Wrocławiu 84

VI. Pomoce duszpasterskie

- Biskupi krajów Unii Europejskiej o integracji. Nadzieja, zaufanie, solidarność. Tłum. Teresa Sotowska. 307
- Eugeniusz Kaźmierczak, Prezes Zarządu AIAK Awr., Aktualność Akcji Katolickiej dzisiaj, u progu XXI wieku 311
- Jacek Salij OP, *Moralne aspekty klonowania człowieka* 106
- Kapelani Powstańczej Warszawy 85
- Ks. Andrzej Franciszek Dziuba, *Orędzie Jezusa a homoseksualizm* 225
- Ks. Ignacy Dec, Homilia mszalna wygłoszona w katedrze wrocławskiej w uroczystość Bożego Ciała, 30 maja 2002 r. *Rola Eucharystii w życiu indywidualnym i społecznym* 222
- Ks. Ignacy Dec, Homilia wygłoszona w czasie Mszy św. w kościele pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Brzegu, 29 maja 2002 roku, *Szkoła z nowym Patronem* 219
- Ks. Ignacy Dec, Homilia z okazji „X Światowego Dnia Chorego” (katedra wrocławska, 10 lutego 2002 roku), *Jako sól ziemi i światło światła* 95
- Ks. Ignacy Dec, Wprowadzenie do dyskusji w Salonie Prof. Józefa Dudka, piątek, 17 maja 2002 roku, *Problem duszy ludzkiej – relikw daunej filozofii i teologii czy problem aktualny? – czy i jak mówić dzisiaj o duszy ludzkiej?* 215
- Ks. Ignacy Dec, Wykład wygłoszony w czasie „Wieczoru Tumskiego” *Dlaczego zbawienie przez Krzyż?* 98
- Ks. Luis Ladaria SJ, *Zagadnienie ważności chrztu udzielanego w Kościele Jezusa Chrystusa Świętych Dni Ostatnich (mormonów)* 209
- Wywiad z abp A. Nossolem z okazji Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijań, *Brak jedności podważa wiarygodność Kościoła!* 91

VII. Supplement

Adresy księży pracujących w parafiach archidiecezji wrocławskiej 314